

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Pavλίna Atanasovská

Ústavní systém Bývalé jugoslávské republiky Makedonie

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Ústavní systém Bývalé jugoslávské republiky Makedonie* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. března 2011

Poděkování

Děkuji p. Doc. JUDr. Jiřímu Jiráskovi, CSc. za to, že mi umožnil zpracovat toto téma.

Děkuji vedoucímu diplomové práce p. JUDr. Jaroslavu Sovinskému, Ph.D. za odborné vedení.

Obsah

Úvod	7
1. Postavení Makedonie od r. 1878 po vznik samostatného makedonského státu	9
1.1. Berlínský kongres a jeho důsledky na postavení Makedonců	9
1.2. První a druhá balkánská válka a jejich vliv na rozdělení Makedonie	11
1.3. První světová válka a její dopady na přerozdělení území Makedonie	13
1.3.1. Vardarská Makedonie	14
1.3.2. Egejská Makedonie	14
1.3.3. Pirinská Makedonie	15
1.4. Druhá světová válka a vyhlášení prvního makedonského státu	16
1.5. Období od vyhlášení prvního makedonského státu v rámci Jugoslávské federace do přijetí ústavy v roce 1974	17
1.6. Ústava z roku 1974 a rozpad Socialistické federativní republiky Jugoslávie	20
1.7. Vznik samostatného makedonského státu v roce 1991	22
1.8. Makedonie na pokraji občanské války	26
2. Vztah státu a jednotlivce z hlediska národnostního složení Bývalé jugoslávské republiky Makedonie se zaměřením na změny po přijetí Rámcové dohody	30
2.1. Národnostní složení Bývalé jugoslávské republiky Makedonie	30
2.1.1. Muslimové (tzv. Torbeši)	32
2.1.2. Turci	32
2.1.3. Romové	32
2.1.4. Srbové	32
2.1.5. Vlachové	32
2.1.6. Albánci	33
2.2. Situace v Bývalé jugoslávské republice Makedonii po podpisu Rámcové dohody a změny zakotvené v Rámcové dohodě	33
3. Ústava Bývalé jugoslávské republiky Makedonie z roku 1991	37
3.1. Členění ústavní listiny z hlediska její vnitřní struktury	37
3.2. Členění ústavní listiny z hlediska jejího obsahu	38
3.2.1. Preambule	39
3.2.2. Amandmány	40
3.3. Provádění ústavy	42
3.4. Proces změny a doplňování ústavy	43
3.4.1. Proces změny a doplňování ústavy Bývalé jugoslávské republiky Makedonie	43
3.4.2. Právní mechanismy změny ústavy Bývalé jugoslávské republiky Makedonie	45

4. Klasifikace ústavního systému Bývalé jugoslávské republiky Makedonie a charakteristika jejího soudobého ústavního pořádku	47
4.1. Klasifikace ústavního systému Bývalé jugoslávské republiky Makedonie	47
4.2. Moc zákonodárná v Bývalé jugoslávské republice Makedonie	48
4.2.1. Struktura parlamentu	49
4.2.2. Složení parlamentu, mandát poslance a s ním související práva a povinnosti	49
4.2.3. Vnitřní organizace parlamentu	51
4.2.4. Zasedání parlamentu	53
4.2.5. Pravomoc a formy činnosti parlamentu.....	55
4.2.6. Normativní pravomoc a zákonodárný proces	56
4.3. Moc výkonná v Bývalé jugoslávské republice Makedonie	58
4.3.1. Hlava státu.....	58
4.3.2. Vláda	61
4.3.3. Územní samospráva	63
4.4. Moc soudní v Bývalé jugoslávské republice Makedonie	66
4.4.1. Ústavní soud	69
4.4.2. Rada soudců	69
4.4.3. Rada státních zástupců	70
4.5. Národní ochránce práv	71
4.6. Ochránce státu	72
Závěr	73
Seznam použitých zdrojů	76
Shrnutí.....	81
Summary.....	82
Seznam klíčových slov	83
Key words	83
Seznam příloh	Chyba! Záložka není definována.
1. Historické a geografické hranice Makedonie	Chyba! Záložka není definována.
2. Administrativní členění Turecka v roce 1880.....	Chyba! Záložka není definována.
3. Hranice Bulharska určené v San Stefanu	Chyba! Záložka není definována.
4. Makedonie v letech 1912–1919	Chyba! Záložka není definována.
5. Makedonie v roce 1941	Chyba! Záložka není definována.
6. Mapa současné Bývalé jugoslávské republiky Makedonie	Chyba! Záložka není definována.
7. Počty Albánců v jednotlivých opštinách.....	Chyba! Záložka není definována.
8A. Obyvatelstvo rozdělené dle etnické příslušnosti z roku 2002.....	Chyba! Záložka není definována.

- 8B. Obyvatelstvo rozdělené dle etnické příslušnosti z roku 2002..... **Chyba! Záložka není definována.**
9. Počet obyvatelstva v různých časových obdobích **Chyba! Záložka není definována.**
10. Státní znak Republiky Makedonie **Chyba! Záložka není definována.**
11. Současná státní vlajka Republiky Makedonie **Chyba! Záložka není definována.**
12. Státní vlajka užívaná do r. 1995. **Chyba! Záložka není definována.**
13. Současný prezident Republiky Makedonie Dr. ĐordĐ Ivanov..... **Chyba! Záložka není definována.**
14. Současný předseda vlády Republiky Makedonie Nikola Gruevski **Chyba! Záložka není definována.**
15. Nynější předseda parlamentu Trajko Veljanoski..... **Chyba! Záložka není definována.**
16. Sídlo parlamentu, Skopje..... **Chyba! Záložka není definována.**
17. Ústavní soud, jednací síň, Skopje **Chyba! Záložka není definována.**
18. Územní členění státu z roku 2004, 123 správních celků (opštin)..... **Chyba! Záložka není definována.**
19. Územní členění státu od roku 2005, 84 správních celků (opštin) **Chyba! Záložka není definována.**

Úvod

Pojem „Makedonie“ je nositelem několika významů. Pod tímto výrazem si lze představit starověkou Makedonii, Makedonii jako území Balkánského poloostrova a v neposlední řadě republiku, která vyhlásila samostatnost v roce 1991. Ve své práci se zabývám problematikou „Makedonie“ jako republiky. Bývalá jugoslávská republika Makedonie je jednou z republik bývalé Jugoslávie. Hraničí se Srbskem a s bývalou autonomní oblastí Jugoslávie Kosovem, s Albánií, s Bulharskem a Řeckem. Nejdelší hranici má s Řeckem a nejkratší, dlouhou dvě stě kilometrů, s Albánií. Její území zaujímá téměř 26 tis. km², je převážně hornaté s rozsáhlou úrodnou oblastí Pelagonskou nížinou. Údaje o vývoji počtu obyvatelstva v předchozích stoletích, o hustotě osídlení a další demografické informace jsou velmi neúplné, nepřesné nebo zcela chybí v závislosti na historickém vývoji Makedonie. Složení obyvatelstva z národnostního hlediska bylo důležitým faktorem i v nejnovějších dějinách a interpretace pojmu národ, národnost a národnostní menšina ve spojení s určitým náboženským vyznáním zasahoval zásadním způsobem do utváření a změn zákonů.

Bývalou jugoslávskou republiku Makedonii lze považovat za stát relativně mladý, mnohonárodnostní a dnes - dalo by se říci - z Balkánských států náležející k těm stabilnějším, který však za dobu své krátké existence prošel řadou změn. Tím nemám na mysli pouze změny společensko-politické a hospodářské, ale i navazující změny ústavní.

Bývalá jugoslávská republika Makedonie se musela de facto ještě dříve, než vyhlásila nezávislost v roce 1991, potýkat s nároky jednotlivých sousedních států. Počínaje územními nároky Bulharska a Srbska, následným neuznáním makedonského jazyka, národa a jeho historie oběma sousedy a konče dodnes nedořešeným názvem státu a státních symbolů z důvodu výhrad ze strany Řecka. V neposlední řadě opakovaně se stupňujícími požadavky na národnostní vyrovnání ze strany albánské menšiny žijící na jejím území.

Politika Bývalé jugoslávské republiky Makedonie by se v posledních letech dala označit za "balkánskou politiku ústupků". Představitelé státu museli v mnohém

vyjít vstříc požadavkům zejména albánské menšiny, která po rozpoutání konfliktu v sousedním Srbsku využila situace a s úmyslem všestranně zvýšit svůj vliv na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie rozpoutala konflikt, od něhož byl jen krůček k občanské válce. Makedonští politici se ihned rozdělili na dva tábory. Jeden tábor se přikláněl k agresivní rezistenci a potlačení albánských útoků, druhý tábor vedený tehdejšími prezidentem Borisem Trajkovským preferoval mírové řešení.

Za vyvrcholení mírových jednání mezi nejvyššími představiteli státu a představiteli hlavních albánských politických stran v zemi a vlastně za zažehnání občanské války lze považovat podpis Rámcové dohody v Ochridu dne 13. srpna 2001. K dohodě mezi čelními představiteli makedonské politiky a albánských politických stran výrazně přispěla přítomnost a mírný nátlak vyjednávačů z Evropské unie, Severoatlantické aliance a Spojených států. Na základě obsahu Rámcové dohody došlo v Bývalé jugoslávské republice Makedonii k významným ústavním změnám.

Z hlediska výše uvedeného jsem za cíl své práce vytyčila podrobnější přiblížení ústavního systému republiky v jeho nejaktuálnější podobě a představitele jednotlivých státních mocí. Také jsem se v rámci moci soudní zaměřila na některé instituty, které představují pro český právní řád institut prozatím neznámý. Problematikou Makedonie se sice zabývalo několik autorů, nicméně tito se zaměřili na jiné oblasti, a tak existují publikace, jejichž obsahem je popis historického vývoje státu, bezpečnost státu aj., a na druhé straně se můžeme setkat s nepatrným počtem publikací, které pojednávají o vnitřním fungování státu. Proto jsem se přiklonila k variantě, že po úvodní partii práce, věnuji nepříliš obsáhlou první část historicko-politickému pojetí státu a teprve v následujících kapitolách se zaměřím na dělu státní moci. Uvedení historických faktů není samoúčelné, protože čtenář by je jinak musel vyhledávat v různých publikacích a dále pak znalost sledu událostí je základem pro pochopení významnosti zvratu v Bývalé jugoslávské republice Makedonie na počátku třetího tisíciletí.

Práce v první části odkazuje převážně na českou, americkou a britskou odbornou literaturu. Podkladem pro druhou část práce byly ve značné převaze použity části monografií dostupných z internetu, odborné články a odborná literatura jak v jazyce českém, anglickém, tak i makedonském. Primárními prameny třetí a čtvrté části byly převážně makedonské právní předpisy, ponejvíce ústavní listina a veškeré zákony uvedené v seznamu použitých zdrojů. Sekundárně odkazují na

odbornou makedonskou literaturu, která je z hlediska objasnění ústavního systému Bývalé jugoslávské Republiky Makedonie nepostradatelným pramenem.

1. Postavení Makedonie od r. 1878 po vznik samostatného makedonského státu

Tato část práce stručně vymezuje vývoj k makedonské státnosti, a to konkrétně v rozmezí od Berlínského kongresu (1878) včetně po vyhlášení nezávislého makedonského státu v roce 1991 a sporné otázky s tím související. V rámci následujících kapitol je podán bližší výklad k situaci na území dnešní Bývalé jugoslávské republiky Makedonie v průběhu výše uvedeného období. Vývojem státu před Berlínským kongresem jsem se nezabývala z důvodu zaměření své práce nikoliv na genezi makedonského státu, ale na analýzu současného ústavního systému.

1.1. Berlínský kongres a jeho důsledky na postavení Makedonců

Státy na Balkánu byly již dlouhá léta v područí osmanské říše a jejich odhodlání bojovat za práva jednotlivce a samostatnost sílilo úměrně informacím, byť velmi strohým, o událostech v hospodářsky rozvinutější části Evropy. Když v roce 1875 na Balkáně vypukla vlna povstání proti osmanské říši, rozšířil se konflikt i na ostatní evropské státy. Velmoci Rusko, Velká Británie a Rakousko-Uhersko se zapojily do konfliktu hnány svým zájmem o území a o upevnění svých sfér vlivu, sjednocené Německo pak v roli šedé eminence zdánlivě jen přihlíželo, aby o několik let později využilo svého postavení sobě ku prospěchu. Výsledkem diplomatických jednání byla mezinárodní konference, která započala v prosinci 1876 v Cařihradu. Konference vyzněla naprázdno, protože hostující mocnosti se neshodly na budoucím rozparcelování osmanské říše. Součástí jednání byl i budoucí osud teritoria obydleného makedonským obyvatelstvem.¹ Mezi mocnostmi vypukla válka, jejímž

¹ Rusko podalo návrh na vytvoření autonomního Bulharska. K němu měla být připojena i část Makedonie. Rakousko proti tomu navrhovalo rozdělení území na dvě autonomní oblasti; do jedné z nich měla náležet Makedonie.

zakončením byla předběžná mírová smlouva mezi Ruskem a Vysokou portou². Smlouva byla podepsána v březnu 1878 v San Stefanu a určovala, že bude vytvořeno „velké bulharské knížectví“ rozkládající se od Černého moře k Ochridskému jezeru a od Dunaje k Egejskému moři.³ S tímto uspořádáním, zajišťujícím pravoslavnému Rusku rozhodující vliv na obrovském území, nesouhlasily Francie, Rakousko-Uhersko i Velká Británie a tak došlo v červnu 1878 v Berlíně pod Bismarckovou kuratelou k zahájení kongresu o tzv. východní otázce.⁴ Kongres se zabýval revizí sanstefanské mírové smlouvy zejména v té části, která se týkala územního uspořádání Balkánského poloostrova. V závěrečném protokolu se potvrzovala samostatnost Srbska, Černé Hory a Rumunska, určitý územní zisk byl přiřčen Řecku, ale nevzniklo tzv. Velké Bulharsko a Makedonie zůstala na základě berlínského protokolu součástí osmanské říše. Tento stav byl zakonzervován s malými změnami na třicet let a ukončily ho balkánské války.

Rozsáhlé osmanské území bylo rozděleno na tři správní oblasti, vilájet soluňský, kosovský a bitolský⁵ a situace po Berlínském kongresu se zdála být jeho strůjcům na určitou dobu zmírněná. Avšak ve skutečnosti tomu bylo právě naopak. Rozhodnutí Berlínského kongresu se neujalo ani mezi makedonskými aktivisty, kteří založili emancipační hnutí VMRO.⁶ Členové VMRO pořádali bojové akce namířené proti příslušníkům osmanského vojska. Boje neustávaly a za jejich vyvrcholení lze považovat Ilindenské povstání⁷, které vypuklo 20. července 1903. Povstání probíhalo

² Takto se označovala brána do paláce, kde se scházela osmanská vláda. Používá se pro označení osmanské vlády i samotné osmanské říše.

³ DOROVSKÝ, Ivan. *Makedonie: zrození nebo obrození národa?*. 1. vydání. Boskovice. Vydavatelství ALBERT, 1995, s. 15.

⁴ Blíže DIMEVSKI, Slavko. *Sanstefanskiot miroven dogovor i Makedonija*. 1. vydání. Skopje. Vydala Radio-televizija Skopje, 1968, s. 8-9; RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie*. 1. vydání. Praha. Vydavatelství Lidové noviny, 2003, s. 104.

⁵ Vilájety byly v hierarchii správních jednotek v tehdejší osmanské říši tou nejnižší. Vilájety tvořily sandžaky a sandžaky vytvářely provincie (elájety). V čele provincií stál vezír. Makedonie se nacházela v provincii Rumélie a byla rozdělena do tří sandžaků – Skopje, Soluň, Kavala.

⁶ Vnatrešno-Makedonska Revoluciona Organizacija (Vnitromakedonská revoluční organizace), založena v Soluni 23. října 1893. Zakladateli byli představitelé mladé inteligence Damjan Gruev, Ivan Chadžinikolov, Andon Dimitrov, Christo Batanžiev, Petar Poparsov, Christo Tatačev a jejími dalšími členy byli převážně mladí inteligenti. VMRO si vytvořila svou správní strukturu a justiční orgány. Původně VMORO – Vnitřní makedonsko-odrinská revoluční organizace. Ve svých představách nebyla nikdy jednotná, ale společným cílem bylo zajistit autonomii pro Makedonii a pro drinopolský vilájet a vymanit tato území z područí osmanské říše.

⁷ Ilinden je označen pro 20. červenec, kdy se oslavuje svátek sv. Ilii (Eliáše). Srov. RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 120-123. STARČEVIČ, V., a kol. *Dějiny Jugoslávie*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1970, 323-324. TOČKO, Ivan, MINČEV, Aleksandar. *Makedonija: turistički vodič*. Skopje: Turistički sojuz na Makedonija, 1956, s. 54-56. STAWOWY-KAWKA, Irena. *Historia Macedonii*. Wrocław: Osolineum, 2000, s. 152-153.

přesně dle plánu povstalců. Nejsilnější boje probíhaly v bitolském vilájetu. Zakončením povstání bylo dobytí města Kruševa a následné vyhlášení Kruševské republiky, která trvala pouhých deset dní.⁸ Krátce na to 3. srpna 1903 vypuklo v drinopolské Thrákii další protiturecké povstání nazývané jako Preobraženské⁹. Obě povstání byla tvrdě potlačena nejen díky alibistickému postoji velmocí, které nezasáhly, nýbrž i z nedostatku počtu vojenských jednotek tzv. čet, které se nemohly rovnat početné přesile sultánovy armády. Ztráty, které sebou obě povstání přinesla na životech a majetku, byly vysoké a jediným jejich výdobytkem bylo, že Evropa si uvědomila neudržitelnost turecké moci.¹⁰ Osmanská říše nebyla povstáním výrazně oslabena a mnohem větší úder přišel v červenci 1908, kdy vypukla Mladoturecká revoluce zprvu slibující vyřešení makedonské otázky. Nestalo se tak, protože programem mladoturků nebyla náprava poměrů na územích obývaných převážně nemuslimským obyvatelstvem, ale uskutečnění hospodářských a politických reforem.

1.2. První a druhá balkánská válka a jejich vliv na rozdělení Makedonie

Na makedonské území si již dávno před Berlínským kongresem činily nárok jak okolní státy, tj. Srbsko, Bulharsko, Řecko, tak i velmoci, které střežily svoje sféry vlivu a nemínily připustit, aby některá z nich se rozpínala víc, než bylo dohodnuto. Hlavní argument pro uchvácení Makedonie představovalo etnické složení obyvatel na území Makedonie. Žilo zde několik národností, které měly spíš tendenci se separovat a neuvažovaly o přesídlení do státu původu. Jejich cílem bylo odtrhnout část jimi obývaného území Makedonie a ovládat jej. O počtu obyvatel na multinárodnostním území Makedonie byla vypracována řada odhadů a výsledek jak odhadů, tak i tehdejších úředních sčítání závisel na tom, kdo odhad nebo sčítání prováděl. Proto se odhady výrazně lišily a Makedonci nikdy nebyli označeni za

⁸ Blíže PANDEVSKI, Manol P. *Ilindenskoto vostanie vo Makedonija 1903*. Skopje: Institut za nacionalna istorija, 1978. s. 303-312.

⁹ Povstání vypuklo v den církevního svátku Preobraženie (Proměnění Páně). Blíže STAWOWY-KAWKA, Irena. *Historia Macedonii...*, s. 153.

¹⁰ Srov. BROWN, Keith. *The past in question: modern Macedonia and the uncertainties of nation*. New Jersey: Princeton university press, 2003. s. 66. RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie...*, s. 122.

významně početné, případně nebyli označeni vůbec a byli zařazeni jako Bulhaři, Srbové, Turci atd.¹¹

Dalším argumentem států byla snaha natrvalo vymýtit tureckou nadvládu a vliv na Balkánu a rozdělit si dobyté území. Mezi aktéry budoucího střetnutí neexistovala předběžná dohoda o rozdělení eventuálních územních zisků, např. samostatné Srbsko s Bulharskem se nedokázaly shodnout právě na rozdělení Makedonie. Vývoj byl takový, že v únoru 1912 tyto dva státy uzavřely smlouvu o vzájemné vojenské pomoci a na tuto smlouvu navázaly vojenskou konvencí o poskytnutí konkrétní vojenské síly. Bulharsko uzavřelo obdobnou smlouvu i s Řeckem a ke všem státům přistoupila i samostatná Černá Hora. Vytvořenému Balkánskému svazu nebránilo již nic v apelu na Turecko, aby udělilo rozsáhlou autonomii pro oblast Balkánu. Turecko neučinilo žádné kroky ke splnění požadavků, které mu Balkánský svaz vytyčil a tak vypukl konflikt známý jako první balkánská válka.¹² Válka byla zakončena v Londýně v květnu 1913 podpisem mírové smlouvy s Tureckem, které se vzdalo všech svých držav na západ od linie Enos-Midia. Na dělení bývalého tureckého území mezi jednotlivé státy Balkánského svazu nepanoval jednotný názor. Srbsko nezískalo přístup k Jaderskému moři, protože mu přístup zablokoval nově vytvořený albánský stát a žádalo kompenzaci. Nemínilo opustit ve prospěch Bulharska ani území Makedonie, kterou Srbové obsadili hned na počátku války a nárokovali přístup k Egejskému moři.¹³ Bulharsko podporované Německem a Rakousko-Uherskem vyhlásilo Srbsku v červnu 1913 válku.

Vypukla druhá balkánská válka, která byla stejně rychlá jako ta první.¹⁴ Válka byla zakončena v červenci 1913 uzavřením příměří a o několik dní později navazujícím

¹¹ Mezi okolními státy nepanovala shoda ohledně původu obyvatel makedonského území. Bulharská statistika počítá s těmito Slovy jako s Bulhary; Srbsko je považovalo za Srby a Řecko je označovalo za Řeky, kteří přijali slovanské kořeny.

¹² Prvním státem, který zaútočil na Turecko, byla Černá Hora. Postupně se přidaly ostatní státy. Každý stát však sledoval své cíle. Např. Řecko si vytyčilo za cíl dosáhnout hranic Soluně a město obsadit. Srbsko směřovalo k získání oblasti Kosova a největší smysl spatřovalo v dosažení přístupu k Jaderskému moři a vzniku tzv. „Velkého Srbska“. Blíže STARČEVIČ, V., a kol. *Dějiny Jugoslávie*, s. 325-328.

¹³ Jednalo se o oblast severozápadní Makedonie obtékající města Skopje, Kumanovo, Gostivar a Tetovo.

¹⁴ Válka propukla mezi státy, které byly za první balkánské války spojenci. Důvodem byla nespokojenost jednotlivých států – hlavně Srbska – se získaným územím po přerozdělování oblasti po skončení první balkánské války. Bulharsko zaútočilo 16. června 1913 na území Makedonie na srbské a řecké vojenské jednotky. Srbsko a Řecko uzavřely 19. května 1913 tajný spolek, protože je spojoval shodný zájem, a to proti Bulharsku. V druhé balkánské válce se proti Bulharsku sjednotili všichni jeho bývalí spojenci Srbsko, Řecko a Černá Hora. Do války přistoupilo 27. června 1913 i Rumunsko a k „protibulharskému“ spolku přistoupilo následně Turecko. Blíže RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie...*, s. 130-133.

podpisem Bukurešťské mírové smlouvy. O Makedonii bylo rozhodnuto tak, že Řecku připadla část tzv. egejská, největší část Makedonie tzv. vardarskou Makedonii dostalo Srbsko a část oblasti podél Ochridského jezera získala Albánie. Bulharsko přišlo téměř o celou kořist z první balkánské války a připadla mu pouze část Makedonie tzv. pirinská. Každý z uvedených států zaváděl ve vydobytých územích vlastní správu a politiku.¹⁵ Výsledek balkánských válek byl přelomem v historii Balkánu a tedy i Makedonie. Navždy byla ukončena nadvláda osmanské říše, která těžce poznamenala hospodářský a kulturně-politický vývoj Makedonců a bylo na vůli a schopnostech dalších generací, jak se s neblahým dědictvím vypořádají. Rozdělení makedonského území v důsledku balkánských válek přetrvalo v neměnné podobě do roku 1915, ovšem názvy jednotlivých oblastí v hovorové řeči přetrvávají dodnes.

1.3. První světová válka a její dopady na přerozdělení území Makedonie

Po vypuknutí první světové války hrála Makedonie klíčovou roli při vstupu Bulharska do války, které původně uvažovalo o účasti na straně Dohody.¹⁶ Do války však vstoupilo na straně Trojspolku vyhlášením války Srbsku a Dohodové mocnosti se obratem zapojily v říjnu 1915 vypovězením války Bulharsku. Pro území Makedonie měl vstup Bulharska do války zásadní význam. Bulharsko v roce 1916 obsadilo vardarskou a egejskou Makedonii, která byla rozdělena na dvě části. Sever byl spravován Bulharskem, zatímco jih náležel pod správu Dohody a řeckých úřadů. Po celou dobu války se nedokázali představitelé jednotlivých mocností shodnout na řešení makedonské otázky. Byly vysloveny různé návrhy počínaje vrácením makedonského území Srbsku a konče vytvořením autonomní oblasti pod záštitou států Dohody a mezinárodního protektorátu. V mírové smlouvě podepsané v listopadu 1919 se podkladem pro rozhodnutí o budoucnosti Makedonie stal text

¹⁵ Blíže DOROVSKÝ, Ivan. *Makedonie: zrození...*, s. 33-34.

¹⁶ Dohodovými mocnostmi byly Francie, Velká Británie a Rusko, k Trojspolku náležel německo-rakouský blok zpočátku společně s Itálií a s přidruživší se osmanskou říší. Za záminku pro rozpoutání války Rakousko-Uhersku posloužil atentát na Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu 28. června 1914. 28. července bylo Srbsko napadnuto Rakousko-Uherskem. Na stranu Srbska se postavily z iniciativy Ruska dohodové státy. Dohodové mocnosti sice slibovaly Bulharsku za účast ve válce vrácení části území Makedonie, o kterou přišlo v roce 1913, ale Bulharsko se přiklonilo na stranu pružnějšího Německa. Německo totiž nabídlo Bulharsku tajnou dvoustrannou dohodu, podle níž měla Bulharsku za spojení s Trojspolkem připadnout celá oblast srbské Makedonie a část řeckého území.

Bukurešťské mírové smlouvy, takže nejvíce z přerozdělování území vytěžilo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců¹⁷ (dále jen Království SHS).

Konečné rozdělení území Makedonie bylo následující: Království SHS získalo zpět oblast vardarské Makedonie okupované od roku 1915 Bulharskem a navíc získalo oblast okolo Petriče nacházející se v pirinské Makedonii. Bulharsko získalo zbývající oblast pirinské Makedonie s tím rozdílem, že ztratilo přístup k Egejskému moři a egejská Makedonie byla vrácena Řecku. Následující meziválečný vývoj probíhal v každé části rozdělené Makedonie samostatně, a proto je vhodné jej sledovat v jednotlivých částech Makedonie odděleně.

1.3.1. Vardarská Makedonie

Oblast vardarské Makedonie se opět vrátila do správy Království SHS. I na tomto území Makedonie docházelo k potlačování práv zdejších menšin. Makedonci nebyli uznáni za samostatný národ, hledělo se na ně stále jako na Srby. Docházelo k násilné asimilaci makedonského obyvatelstva. Oblast se dokonce přejmenovala na Jižní Srbsko a za vlády krále Alexandra bylo označení „Makedonie“ zakázáno používat v úředním styku. V červnu 1921 byla skupštinou (parlamentem) schválena tzv. vidovdanská ústava, která mimo jiné zakotvovala státní národ srbsko-chorvatsko-slovinský. Avšak makedonská inteligence se nemínila vzdát boje za samostatnost a organizovala na území vardarské Makedonie útoky čet VMRO proti srbským oddílům. Právě VMRO a její teroristické akce sehrály důležitou roli v procesu destabilizace srbské moci. V roce 1926 byla jako odštěpek VMRO založena MMTRO.¹⁸ Atmosféra v zemi se zhoršovala, čehož využil král Alexandr a prohlásil se za absolutistického vládce, zrušil vidovdanskou ústavu a přejmenoval Království SHS na Království Jugoslávie. Země se rozdělila na devět správních jednotek – bánovin.¹⁹ Vardarská Makedonie se přejmenovala na Vardarskou bánovinu a uskutečnily se změny, které poznamenaly osud vardarské Makedonie na několik let.

¹⁷ Království SHS bylo vyhlášeno dne 1. prosince 1918 v Bělehradě jako konstituční monarchie. V Království vládla dynastie Karadjordjevičů.

¹⁸ Makedonská mládežnická tajná revoluční organizace, jejíž členové byli z větší části studenti bojující za osvobození převážně od srbské nadvlády. Činnost organizace byla tvrdě potlačena. Blíže RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie...*, s.155-156.

¹⁹ Pojmenovány byly dle názvů řek protékajících jejich územím: Vardarská, Zetská, Moravská, Dunajská, Drinská, Vrbaská, Sávská, Drávská, Přímořská.

1.3.2. Egejská Makedonie

Stejně tak v oblasti egejské Makedonie, která připadla po první světové válce zpět Řecku včetně Soluně, nebyli Makedonci uznáváni za svébytný národ. Byli považováni za poslovanštěné Řeky.²⁰ Situace v této části Makedonie se vyvíjela v podobném duchu jako v Makedonii vardarské. Makedonští obyvatelé měli na výběr: buď odejít anebo se přizpůsobit řeckým poměrům. Většina se přizpůsobila. Řecko praktikovalo poměrně vstřícnou politiku vystěhovávání a výměny obyvatelstva, a proto docházelo k četné migraci.²¹ Nejen Makedonci představovali národnostní a rušivý element, podobně bylo nahlíženo na ostatní obyvatelstvo pocházející z oblasti Malé Asie.

I na území egejské Makedonie operovala skupina VMRO, avšak efekt oproti skupině operující v druhých dvou částech Makedonie byl takřka nulový. Podobně jako v Království SHS i v Řecku došlo ke státnímu převratu,²² jehož důsledkem byla mimo jiné denacionalizace neřeckého obyvatelstva.

1.3.3. Pirinská Makedonie

Pokud srovnáme situaci obyvatelstva v jednotlivých částech Makedonie, musíme konstatovat, že na území pirinské Makedonie byla cesta sblížení místního makedonského obyvatelstva nejschůdnější. Dále je nutno přihlídnout i ke skutečnosti, že v Bulharsku došlo stejně jako v ostatních dvou státech ke státnímu převratu²³, a to za silné a tajné asistence VMRO. Na počátku své činnosti v Bulharsku byla VMRO stabilní a silnou organizací. Členové VMRO ale nesesetřeli na jednotné platformě a rozpory vedly k odštěpení projugoslávského tvrdého jádra, které založilo vlastní organizaci MEFO.²⁴ V roce 1924 se rozhořela tzv. makedonská válka, jejímž výsledkem bylo soustředění moci v rukou VMRO.²⁵ Ozbrojené akce a nátlaky

²⁰ Srov. DOROVSKÝ, Ivan. *Makedonie: zrození...*, s. 37.

²¹ Zdroje uvádí, že jen do Bulharska se přesunulo okolo 80.000 obyvatel. Tamtéž, s. 38.

²² Generál Ioannis Metaxas nastolil 4. srpna 1936 pravicovou diktaturu. Jejím základním rysem byl nacionalismus popoháněný myšlenkou spočívající ve vytvoření nového státního útvaru navazujícího na období antiky.

²³ Státní převrat byl proveden důstojníky Vojenského svazu v noci ze dne 8. na 9. června 1923.

²⁴ Makedonská emigrantská federativní organizace založena 4. prosince 1921 v Sofii. Tato nově vzniklá organizace odmítala návrh připojení Makedonie k Bulharsku a naopak proklamovala její federalizaci v rámci připojení k Jugoslávii.

²⁵ VMRO měla natolik silnou pozici, že kupříkladu obyvatelstvo platilo dvojitou daň. Nejprve platilo VMRO a v konečné fázi i státu. Dalo by se uvažovat o tom, že v období „nadvlády VMRO“ se pirinská Makedonie stala naprosto nekontrolovatelným územím Bulharska, kde si představitelé VMRO a jejich

VMRO se stupňovaly a dosáhly síly teroristických útoků na bezbranné obyvatelstvo pirinské Makedonie. Později nastal rozkol mezi stoupenci VMRO. VMRO se rozdělila na dvě křídla: michajlovisty a protogerovisty. Po druhém státním převratu, který se uskutečnil pod vedením Kimona Georgijeva v květnu 1934, byla VMRO zakázaná, spousta předáků křídla michajlovistů byla pozatýkána, představitelé protogerovistů se dobrovolně podrobili novému režimu a ukončili svou činnost.

1.4. Druhá světová válka a vyhlášení prvního makedonského státu

Vypuknutí druhé světové války mělo pro rozčlenění Makedonie pro futurum zásadní význam. Vzájemných sporů mezi státy, které kdysi dělily mezi sebou území Makedonie, využila nacistická diplomacie. Taktikou, že Německo věrné spojence odmění, postupně uvedla do politické závislosti celý jih Evropy, vyjma Řecka. Hitler v dubnu 1941 rozhodl, že část vardarské Makedonie připadne pod správu Bulharska. V této části Makedonie byl vypracován dokonalý systém civilní státní správy.²⁶ Západní část vardarské Makedonie byla okupována italskou armádou, která území přidružila k Albánii a Kosovu. S takovým rozdělením oblasti nesouhlasilo Bulharsko, došlo k četným jednáním s italskou stranou, a aby se dosáhlo dohody o hranicích, muselo zasáhnout Německo. Přesto ale docházelo v následujících letech k mnoha nepokojům na bulharsko-italském, resp. albánském pomezí. Během války a za režimu Bogdana Filova v Bulharsku docházelo i k četným odsunům a likvidacím makedonských Židů. Poněkud jiná byla situace v západní části vardarské Makedonie okupované italskou armádou.²⁷

Obyvatelstvo všech částí takto rozdělené Makedonie se nehodlalo smířit s nadvládou států, které navzdory válečnému období prosazovaly násilné pobulharštění a posrbštění. Na Balkánu vznikaly odbojové organizace, z nichž se např. v Jugoslávii a v Řecku zformovala významná vojenská síla, která vázala hitlerovská vojska. Mezitím Komiterna vydala směrnici, dle které měla v každé zemi působit jen jedna komunistická strana. Na to navázal Josip Broz-Tito a oznámil Komiterně záměr založit v Makedonii Komunistickou stranu Makedonie (dále jen

stoupenci vytvořili samostatný stát politicky a částečně i ekonomicky (odvody daní) nezávislý na státu bulharském.

²⁶ Oblast vardarské Makedonie se rozčlenila na dvě správní oblasti - bitolskou a skopskou. Skopská se členila na 14 okresů s 16ti městskými a 83 venkovskými obcemi. V čele oblasti stál okresní ředitel, který byl podřízený ministru vnitra; v čele okresu stál okresní náčelník a v čele obcí stál starosta.

²⁷ Západní část vardarské Makedonie byla připojena k Albánii a tvořila samostatnou prefekturu, která spadala pod italský protektorát. Prefektura se sídlem v Debaru se dále členila na sedm podprefektur a ty se dále dělily na obce.

KSM). Založení proběhlo v únoru 1943 a v srpnu se sešel na zasedání známém jako prespanské Ústřední výbor KSM; mimo jiné rozhodl o ustavení politického orgánu Antifašistického výboru národního osvobození Makedonie (ASNOM). Na shromáždění Antifašistické rady národního osvobození Jugoslávie (AVNOJ), které se uskutečnilo v městě Jajce v listopadu 1943, se delegáti shodli na vytvoření poválečné Jugoslávie, v níž bude Makedonie jednou z republik. V srpnu 1944 se sešlo 114 delegátů v klášteře Sv. Prochor Pčinski a mezi jiným tento výbor vyhlásil první makedonský stát – Demokratickou federativní Makedonii.²⁸ Byla vydána deklaráce práv občanů a makedonština byla poprvé označena za úřední jazyk. Během velmi krátké doby byla vypracována normativní gramatika spisovného jazyka a grafika makedonské cyrilice, která byla zavedena nařízením vydaným na počátku května 1945.

1.5. Období od vyhlášení prvního makedonského státu v rámci Jugoslávské federace do přijetí ústavy v roce 1974

Demokratická federativní Makedonie měla ve vzniklé Demokratické federativní Jugoslávii postavení rovnocenné ostatním státům. V té době byla rovnoprávnost po staletích poroby velmi ceněna a na hodnocení tohoto období nemohou nic změnit ani pozdější kritické postoje k některým negativním jevům v tehdejší společnosti. Toto postavení se odrazilo i na pravomocích jednotlivých států. A tak, jak se postupem času měnily postoje (název, ústava, právní předpisy atp.) Demokratické federativní Jugoslávie, tak se měnily i podmínky v Demokratické federativní Makedonii. Výkonná i zákonodárná moc byla v té době soustředěna v rukou Antifašistického výboru národního osvobození Makedonie, a to v rukou předsednictva a pověřenectva, což byla doba dnešních ministerstev.

První makedonský parlament (prozatímní Národní shromáždění) vznikl v dubnu 1945, když se tak sám Antifašistický výbor národního osvobození Makedonie deklaroval.²⁹ V prosinci 1946 přijalo ústavodárné shromáždění ústavu. Makedonská ústava vycházela z ústavy Federativní lidové republiky Jugoslávie, stanovila instituce a základní principy budoucího vývoje v duchu socialismu a zaručila všem národům a

²⁸ „Federativní“ protože měla být v budoucnu součástí poválečné federativní Jugoslávie.

²⁹ Stalo se tak na 3. a zároveň posledním zasedání Antifašistického výboru národního osvobození Makedonie, které se konalo ve dnech 14. až 16. dubna 1945. Prvním předsedou vlády v čele Demokratické federativní Makedonie se stal Lazar Koliševski.

národnostním menšinám právo na sebeurčení. Nová ústava zároveň změnila název makedonského státu na Lidovou republiku Makedonie. Ústava vstoupila v platnost 1. ledna 1947 a přinesla i změny týkající se dělby státní moci v zemi. Zákonodárnou moc představovalo jednokomorové Národní shromáždění, jehož funkční období činilo 4 roky. Orgány Národního shromáždění představoval předseda a místopředseda a kolektivní orgánem bylo předsednictvo skládající se z 15ti členů. Předsednictvo fungovalo jako hlava státu.

Občané Lidové republiky Makedonie měli možnost volit své zástupce i do federálního jugoslávského parlamentu se sídlem v Bělehradě. Jugoslávský parlament byl bikamerální. Jednou komorou bylo Svazové shromáždění a druhá komora nesla název Shromáždění národů. Vláda Lidové republiky Makedonie se skládala z předsedy, místopředsedy, předsedy plánovací a republikové kontrolní komise a ministrů. Vláda byla odpovědna Národnímu shromáždění. Soustava soudů byla třístupňová a místní samosprávu vykonávaly národní výbory. Pravomoci Lidové republiky Makedonie, které byly nezávislé na svolení centrální moci, byly vymezeny taxativním výčtem, takže extenzivnost výkladu ústavy nepřicházela v úvahu. Za zmínku stojí i ta skutečnost, že podobně jako nařízení vydané orgány EU má dnes přímý účinek na území členských států, tak i právní předpisy Federativní lidové republiky Jugoslávie měly přímou platnost na území Lidové republiky Makedonie.

Nejvýznamnějším událostí ovlivňující pozdější vývoj v Jugoslávii a tedy i v Makedonii, byl odklon Josipa Broze-Tita od Stalinových požadavků a praktik v politice i ekonomice.³⁰ Josip Broz-Tito usiloval o vytvoření nového politického systému a jiného ekonomického modelu národního hospodářství. Proces byl zahájen tak, že se na 6. sjezdu v roce 1952 Komunistická strana Jugoslávie přeměnila na Svaz komunistů Jugoslávie. V roce 1953 byla změněna ústava Federativní lidové republiky Jugoslávie. Zákonodárná moc byla v rukou Svazové lidové skupštiny, která měla

³⁰ Situace byla následující: Jugoslávie a SSSR se navzájem podporovaly, avšak krátce po válce nastal rozkol. Jugoslávie nebyla zemí, která ve válce prohrála a její vnitřní rozmach Moskvu zneklidňoval. Jugoslávie a Bulharsko se po válce sblížily, a tak postupně vznikala myšlenka vytvoření silné balkánské federace. Tato myšlenka se Moskvě přičila a zpočátku odsoudila jednání jugoslávské a bulharské strany. Poté obratem navrhl, aby se balkánská federace vytvořila s tím, že členem se stane i Albánie. Avšak Bulharsko odmítlo vstoupit do balkánské federace jako svazová republika obdařená stejnými pravomocemi jako ostatních 6 svazových republik (Srbsko, Chorvatsko, Slovinsko, Černá Hora, Bosna a Hercegovina a Makedonie). Cílem Stalinovy taktiky byla možnost ovládat a dohlížet na chod balkánské federace za pomoci Albánie a Bulharska. Titova prozíravost a nepoddajnost zapříčinila roztržku mezi Jugoslávií a SSSR, která byla prvním rozkolem v tzv. východním bloku.

bikamerální složení a volilo se do ní na 4 roky. První komorou byla Svazová rada, do které volili přímo občané federace. Druhou komorou byla Rada výrobců, do které se volilo v nepřímých volbách, a to pracujícím lidem v konkrétních průmyslových odvětvích. Výjimečně se mohla sejít i třetí komora – Rada národností. Vláda – Svazová výkonná rada – se skládala z předsedy, který byl zároveň prezidentem federace, a volila ho Svazová lidová skupština. Na změnu ústavy federace navazovala i změna ústavy v Makedonii. Pod vlivem politických událostí byla v Lidové republice Makedonii přijata dne 2. února 1953 rozsáhlá novela ústavy, která ve své podstatě nahradila ústavu přijatou v roce 1946. Novela navazovala na změnu poměrů a rozpracovávala zásady dělnické samosprávy, která později velmi často nekvalifikovaně rozhodovala o záležitostech vyžadujících odbornost. Novela ukončila kolektivizaci venkova, se kterou Jugoslávie začala jako první ze zemí tzv. východního bloku, v hospodářské sféře umožňovala vznik soukromého sektoru a konstituovala odtržení od prosovětského seskupení. Další změny souvisely s dělbou státní moci, která se v Makedonii přizpůsobila dělbě moci na úrovni orgánů federace tak, že jednokomorové Národní shromáždění se modifikovalo v bikamerální. První komorou bylo Republikové shromáždění a jeden poslanec připadal na 12 tis. obyvatel. Druhá komora nesla název Shromáždění výrobců a skládala se ze zástupců podniků v daných oborech. Výkonnou moc v sobě zahrnovala Výkonná rada a státní sekretariáty v čele se státními tajemníky. Funkce předsedy vlády a hlavy státu byla nově spojena v jedné osobě. Poté následovalo období čistek ve Svazu komunistů Jugoslávie a další rozkol se SSSR. Dne 7. dubna roku 1963 byla přijata nová federativní ústava. Název federace se změnil z Federativní lidové republiky Jugoslávie na Socialistickou federativní republiku Jugoslávie a změnily se i názvy svazových republik. Lidová republika Makedonie změnila název státu na Socialistickou republiku Makedonie. Struktura státní moci na úrovni federace se změnila takto: zákonodárným orgánem zůstala Svazová lidová skupština, která však zvýšila počet svých komor na 5.³¹ Došlo také ke znovuoobnovení funkce předsedy vlády – Svazové výkonné rady. Ústava sice obsahovala 259 článků a byla velmi podrobná, ale během deseti let k ní bylo vydáno 42 dodatků, z nichž 18. dodatek z roku 1968 označil Socialistickou autonomní oblast Vojvodinu a Socialistickou

³¹ Svazová lidová skupština se skládala z 5ti komor, kterými byly: svazová, hospodářská, organizačně-politická, zdravotnicko-sociální, osvětově-kulturní. Do komor bylo voleno dle pracovní činnosti občanů v určitém odvětví nebo podle jejich bydliště.

autonomní oblast Kosovo za oblasti přidružené k Socialistické republice Srbsko v rámci Socialistické federativní republiky Jugoslávie. V jednotlivých republikách se instalovaly republikové ústavní soudy, jejichž soudci byli voleni republikovými skupštinami.

Oblasti měly vlastní soustavu soudů, z nichž nejvýše postaveným byl vrchní soud postavený na úroveň republikového vrchního srbského soudu a v případě nesouladu zákonů autonomních oblastí se postupovalo do rozhodnutí federálního ústavního soudu podle federálních zákonů, nikoliv tedy podle zákonů republiky, jejíž součástí autonomní oblast byla.

Ústava byla výsledkem přesvědčení, že samosprávný model řízení a hospodaření se natolik osvědčil a upevnil, že je třeba ho ústavně definovat. Stát v ústavě nebyl označen jen jako svazový stát, ale jako socialistická demokratická společnost, která začíná naplňovat marxistický ideál o odumírání státu. Základem společnosti bylo označeno společenské vlastnictví, samospráva a iniciativní činnost pracujících ve všech oblastech života. Právo na samosprávu bylo prohlášeno za nedotknutelné a územní části federace – správní obvody, okresy, autonomní oblasti Srbska i jednotlivé republiky byly prohlášeny za společensko-politické pospolitosti. Federální orgány nebyly označeny za orgány nadřízené republikovým institucím, ale jako společné.

1.6. Ústava z roku 1974 a rozpad Socialistické federativní republiky Jugoslávie

Bylo jasné, že Josip Broz-Tito nebude stát v čele Jugoslávie navěky. Proto se už za jeho života začalo uvažovat o možnostech, jakýchsi pilířích, na kterých by mohla Jugoslávie stát a přetrvat i po jeho smrti. Dne 21. února 1974 byla přijata nová ústava, která přinesla mnoho novinek. Tato další jugoslávská ústava s obsáhlou preambulí o deseti bodech jednak implementovala dodatky k ústavě z roku 1963 a dále obsahovala nová ustanovení týkající se ekonomiky, pravomocí samosprávných celků, činností mimořádných soudů ustanovených jen pro spory samosprávných celků apod. Obsahovala 406 článků, v nichž byla zakotvena i ustanovení obvykle začleňovaná do kompetenčního zákona, dotýkala se všech sfér společnosti a představovala jakousi „kuchařku“ pro ústavy svazových republik. Ústava byla velkým ústupkem požadavkům republik a oblastí, které z hlediska dělby moci se více

přiblížily republikám, ovšem z hlediska dalšího vývoje byla jednou z příčin pozdější politické i hospodářské labilitaty federace.

Nová úprava dělby moci na úrovni federace vypadala následovně:³² Svazová lidová skupština se skládala ze dvou komor. První komoru tvořila Skupština zástupců hospodářských organizací a obcí. Druhou komorou byla Skupština republik a oblastí. Výkonnou moc představoval kolektivní orgán – předsednictvo Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Členy předsednictva byly osoby vybrané z jednotlivých republik a oblastí podle členění Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Hlavou státu měl být každý rok jiný člen předsednictva a tak by každá svazová republika mohla jedno volební období zasahovat do politického dění a stát v čele federace. Což nebylo až tak neobratným řešením, jak se možná na první pohled může zdát. Tedy základní novum spočívalo v zavedení principu kolektivního předsednictví a principu rotace hlavy státu.

V návaznosti na přijetí nové ústavy Socialistickou federativní republikou Jugoslávie, přijaly i svazové republiky své ústavy. Tak učinilo dne 25. února 1974 i makedonské Národní shromáždění. Zákonodárná moc byla v rukou Národního shromáždění, které se oproti dřívější organizaci skládalo ze 3 komor: Shromáždění pracujících, Shromáždění obcí a Společensko-politické shromáždění. Kandidáty navrhoval Socialistický svaz pracujících lidu Makedonie, na který přísně dohlížel Svaz komunistů Makedonie. Výkonná moc byla soustředěna v rukou vlády, jejímiž členy byl předseda a ministři. Ministři stáli v čele republikových sekretariátů, které svou funkcí z hlediska ústavního práva můžeme považovat za dnešní ministerstva.

Dne 4. května 1980 zemřel Josip Broz-Tito. Teprve po jeho smrti se ukázalo, jak je princip rotace a princip kolektivního předsednictví nepraktický. Socialistická federativní republika Jugoslávie se začala propadat do krizového období, které – jak je známo, jako federace neustála. Osmdesátá léta byla poznamenána pokusy o hospodářskou reformu předluženého státu s mnoha stávkami, studentskými demonstracemi a výpady nacionalistických uskupení, která využívala hospodářských potíží k prosazení vlastních mocenských cílů.

Celé období, počínaje přijetím ústavy v roce 1974 a konče počátkem devadesátých let, se vyznačuje soubojem mezi etatizmem, tedy snahou o posílení a opětné rozšíření státní moci a decentralizací, resp. ústavně kodifikovanou samosprávou.

1. ³² Srov. RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie...*, s. 243; ROSŮLEK, Přemysl. *Stručná historie států: Makedonie*. 1.vydání. Praha: Libri, 2008, s. 49.

Politické a ekonomické prostředí mnohonárodnostní federace se vyznačovalo nesouladem, protože federace byla politicky vedena ideologickým programem Svazu komunistů Jugoslávie a byla tedy socialistická, ale hospodářsky se orientovala na Západ a přikláněla se k tržnímu modelu ekonomiky. Kromě tohoto rozporu, působícího zejména navenek, existovaly zásadní rozpory uvnitř Jugoslávie. Vyplývaly ze skutečnosti, že některé republiky byly hospodářsky vyspělé a jiné části federace nerozvinuté, takže z odvodů vyspělého Slovinska a Chorvatska do federálního rozpočtu se přidělovalo na jejich úkor zaostalým republikám, např. Makedonii a Černé Hoře a z autonomních oblastí zejména Kosovu.

Dalším velkým problémem bylo národnostní složení obyvatelstva federace. Ani jedna z republik a oblastí nebyla z tohoto hlediska kompaktním celkem jedné národnosti, ale v každé republice jedna národnost převažovala a další národnost – která však nebyla početně zanedbatelná – se cítila diskriminována. Např. ve Vojvodině převládali pravoslavní Srbové, ale žil tam i velký počet katolických Maďarů, v Chorvatsku převládali katoličtí Chorvaté, ale v části Chorvatska nazvané Vojenská hranice mírně převažovali nad Chorvaty Srbové, v Kosovu tvořili významnou část obyvatelstva Albánci hlásící se k islámu a méně četnou část Srbové, v Bosně a Hercegovině žil velký počet Bosňáků, resp. muslimů, o něco nižší byl počet Srbů a ještě méně bylo Chorvatů. Chorvaty a muslimy spojovala chorvatská varianta srbochorvatštiny a její záznam latinkou, vyznavači pravoslaví bez ohledu na národnost užívali srbskou variantu srbochorvatštiny zapisovanou cyrilicí.

Republiky a autonomní oblasti obviňovaly Bělehrad ze „srbocentrizmu“ a požadavky autonomních oblastí došly tak daleko, že představitelé autonomních oblastí např. navrhovali, aby jim bylo přirčeno právo ratifikovat mezinárodní smlouvy. Dále brojili proti systému zastoupení ve federálním shromáždění, protože oblasti měly o třetinu poslaneckých křesel méně než ostatních šest republik a oblastí proto usilovaly o statut republiky v rámci Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Ve federálním ústavním soudu, který čítal předsedu a 13 soudců, oblasti měly po jednom soudci, zatímco republiky po dvou soudcích.

Po uvolnění mezinárodní politické situace koncem osmdesátých let se nejvyspělejší republiky, Slovinsko a Chorvatsko, rozhodly jako první oddělit od federace a vyhlásit samostatnost.

1.7. Vznik samostatného makedonského státu v roce 1991

Podobně jako Slovinsko a Chorvatsko i Makedonie zvolila vlastní cestu a vystoupila z federace. Zformovalo se Hnutí všemakedonské akce (MAAK), které dne 2. srpna 1990 vyhlásilo program samostatné Makedonie. Byly vypsány volby do parlamentu – Národního shromáždění, které se konaly dne 11. listopadu 1990.³³ Parlament zasedal poprvé dne 8. ledna 1991. Dne 25. ledna byla přijata Deklarace svrchovanosti. Hlavou státu byl prezident, kterým byl zvolen dne 27. ledna 1990 Kiro Gligorov. Byl ustaven dočasný úřednický kabinet s předsedajícím Nikolou Kljusevem. Změnil se název státu, který byl zbaven přívlastku „socialistický“.

Stále nebylo jasné, zda se Makedonie bude ubírat cestou úplné nezávislosti nebo zda se začlení jako suverénní stát s ostatními státy do nové Jugoslávie. Problematické bylo i samotné nahlížení Srbska na makedonskou otázku. Nacionalismus v Srbsku se probouzel čím dál víc a směřoval svůj zájem právě na Makedonce. Srbští představitelé zastávali myšlenku, že je třeba zpochybnit existenci makedonského národa. To bylo hlavním důvodem, proč se hlavní představitelé makedonského státu přiklonili k úplné nezávislosti, k níž měli možnost vyjádřit se v referendu občané.

Dne 6. srpna 1991 bylo přijato parlamentem usnesení o vypsání referenda na den 8. září 1991. V referendu byla položena otázka „Jste pro suverénní a nezávislý stát Makedonie, který by měl právo vstoupit do budoucího svazku suverénních jugoslávských států?“ Hlasování se zúčastnilo 72 % voličů, z toho 95 % voličů hlasovalo kladně. Na základě výsledku celostátního referenda byla dne 17. listopadu 1991 přijata parlamentem ústava³⁴, která vstoupila v platnost dne 6. ledna 1992. Zákonodárná moc byla shromážděna v rukou parlamentu – Shromáždění Republiky Makedonie. Moc výkonnou představovala vláda, v čele státu měl stát prezident. Dne 21. listopadu 1991 byla oficiálně vyhlášena nezávislost makedonského státu a 19. prosince proběhlo schválení Deklarace o mezinárodním uznání Republiky Makedonie jako suverénního a samostatného státu.³⁵ Následně na to bylo přijato několik zákonů, mezi nimiž je stěžejním zákon o obraně, jímž byla zřízena makedonská armáda. Byla zavedena vlastní měna – makedonský denár, který je v

³³ Blíže RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie...*, s. 250.

³⁴ Blíže STARDELOV, Georgi, GROZDANOV, Cvetan, RISTOVSKI, Blaže. *Macedonia and its relations with Greece* .1. vydání. Skopje: Council for research into south-eastern Europe of the Macedonian academy of Science and Arts, 1993, s. 98.

³⁵ Tamtéž s. 97.

Makedonii platidlem dodnes. Vyhlášení nezávislosti makedonského státu nepředznamenalo úspěch na poli mezinárodních vztahů. Dne 2. prosince 1991 se prezident obrátil na hlavy států, aby uznali novou makedonskou republiku. Evropská společenství ustavila ihned Badinterovu komisi, která měla vytvořit kritéria nutná pro uznání všech nově vzniklých balkánských států. Mezi podmínky, které měly jednotlivé státy splnit, patřily tyto tři: dodržovat lidská práva, práva menšin a občané státu se měli v referendu kladně vyjádřit k nezávislosti. Makedonský stát jako jediný z balkánských států všechny tyto podmínky splňoval. Přestože makedonský stát byl jediným, který splnil výše uvedené podmínky, nebyl Evropskými společenstvími mezinárodně uznán. Stalo se tak na nátlak Řecka, které podmiňovalo uznání makedonského státu několika ultimáty, mezi něž patří: změna názvu státu, protože Makedonie je jednou z provincií současného Řecka a liší se pouze znakem. Další podmínkou bylo jednoznačné prohlášení Makedonie, že nemá a v budoucnu nebude mít žádné územní požadavky. Na tyto požadavky Řecka (a v podstatě i Evropských společenství) okamžitě reagoval makedonský parlament a schválil dne 6. ledna 1992 dodatek k ústavě, že nebude mít územní požadavky vůči žádnému ze sousedních států a že hranice nově vzniklého makedonského státu považuje za nedotknutelné. Následovala další vlna odporu ze strany Řecka. Byl vznesen další požadavek a tentokrát na změnu makedonské vlajky.³⁶ Makedonská vlajka v původní podobě se přestala užívat a změněna byla dne 13. září 1995. Makedonský parlament rozhodl o nové vlajce dne 5. října 1995 tak, že 110 poslanců bylo „pro“, jeden byl „proti“ a čtyři se zdrželi hlasování. Přístup ostatních států k Makedonii byl různý.³⁷ Prvním státem, který makedonský stát uznal, bylo překvapivě právě Bulharsko, a to dne 15. ledna 1992. Problémem bylo, že Bulharsko stále neuznávalo makedonský národ a

³⁶ Původní makedonská vlajka sestávala z tzv. Verginského slunce na červeném pozadí. Verginské slunce bylo šestnáctipaprskové slunce, které nosil Filip II. jako znak na zbroji a je jím označena jeho hrobka. Významově lze Verginské slunce interpretovat jako symbol nově vzniklého svobodného makedonského státu. Verginské slunce je pomyslně rozděleno do čtyř sfér, do nichž míří čtyři paprsky: oheň, vzduch, země, voda. Práva polokoule symbolizuje muž, levá ženu. Horní polokoule představuje řecké božstvo a spodní polokoule lid. Zbývajících dvanáct paprsků prezentuje řecké bohy na Olympu. Podobně, jako vlajka nově vzniklého makedonského státu, vyhlíží vlajka regionu Řecké Makedonie, který se člení na západní, střední a východní Makedonii. Vlajka řeckého regionu se skládá z Verginského slunce na modrém pozadí.

Bližze BROWN, K. S. In the realm of the double-headed eagle: parapolitics in Macedonia 1994-9. In COWAN, Jane K (ed.). *Macedonia: The Politics of Identity and Difference*. London: PLUTO PRESS, 2000, s. 122-139.

³⁷ Srov. DOROVSKÝ, Ivan. *Makedonie: zrození...*, s. 46-63; ROSŮLEK, Přemysl. *Stručná historie...*, s. 67-71; ŠMÍD, Tomáš. Zahraniční a bezpečnostní politika Makedonie. In. PRTINA, Srdjan a kol. (ed.). *Zahraniční a bezpečnostní politika vybraných zemí Balkánu*, Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2004, s. 61-64.

makedonský jazyk. Jako další země uznalo dne 6. února 1992 makedonský stát Turecko, dne 12. února 1992 Slovinsko s Chorvatskem. Dne 3. srpna 1992 Boris Jelcin uznal makedonský stát bez výhrad. Svazová republika Jugoslávie³⁸ navázala diplomatické styky s Makedonií až v roce 1996. Do té doby uznávala makedonský národ, nikoliv stát. Řecko se stavělo stále do opozice. Evropská společenství stála na řecké straně a dne 27. června byla přijata v Lisabonu deklaráce, v níž se jasně stanovila jako podmínka pro uznání makedonského státu ostatními státy Evropských společenství změna názvu státu. Vyjednávači ustanoveni Evropským společenstvím David Owen a Cyrus Vanceho navrhovali například změnu názvu z „Republika Makedonie“ na „Nová Makedonie“, „Horní Makedonie“, „Centrální Balkánská republika“, „Vardarská republika“, „Dardanie“.

Vyjednávači v únoru 1993 předložili státům Evropské unie návrh, aby akceptovaly název „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“ (The Former Yugoslav Republic of Macedonia – FYROM). Tento název měl být pouze dočasný, avšak pod tímto názvem byl makedonský stát přijat 8. dubna 1993 Valným shromážděním za řádného člena OSN.³⁹ Řecko na to okamžitě reagovalo tak, že na Makedonii vyhlásilo obchodní embargo a uzavřelo svůj konzulát ve Skopji. Okamžikem přijetí makedonského státu do OSN započala jednání o sblížení s Řeckem. V září 1995 byla podepsána dohoda o řešení sporů mezi Řeckem a Makedonií. Řecko uznalo Makedonii pod názvem „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“, zavázalo se respektovat její nezávislost a zrušilo obchodní embargo. Podobně Albánie uznala Makedonii pod názvem „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“ a taktéž uznala její územní celistvost a státní hranice. Dnes je makedonský stát uznáván v rámci mezinárodních vztahů s některými státy a OSN pod názvem „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“. Makedonie sama však tento název nepřijala. Pokud se jedná o vztah Makedonie a Evropské unie, v březnu 2004 Makedonie požádala o členství. Koncem roku 2005 získala kandidátský status, avšak bez termínu zahájení rozhovorů o přistoupení. Počátek přístupových jednání souvisí s postojem Řecka a jeho požadavkem na změnu názvu státu, který doposud makedonská strana nedokázala splnit. Vše závisí na dohodě mezi představiteli obou států. Překážkou však je, že Řecko žádá odstranění slova „Makedonie“ z názvu a makedonská strana

³⁸ Skládající ze Srbska, jehož součástí bylo Kosovo a Černé hory.

³⁹ Srov. RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie...*, s. 258; ROSŮLEK, Přemysl. *Stručná historie...*, s. 66.

zase uvažuje o adjektivu. Jako poslední návrh makedonská strana předložila návrh „vardarská Makedonie“.⁴⁰

Ovšem ani toto řešení není bez rizik, protože může vytvářet novou třetí plochu.⁴¹ Nedávno však Makedonie zveřejnila, že je ochotna přistoupit na návrh velvyslance OSN Matthewa Nimetze.⁴²

Spor by se dal rozčlenit do tří období. První od roku 1991 do 1995, druhé od roku 1995 do 2008 a třetím je současnost, které lze označit za období, kdy by měl být spor rozuzlen.⁴³ Makedonský premiér v únoru 2010 nabídl Řecku možnost společného jednání v Bruselu. Zatím nebylo jednoznačně rozhodnuto, ale Evropská unie je jednání nakloněna. Mimo jiné v červnu 2010 se Makedonie, Kosovo, Albánie a Černá Hora dohodly na vytvoření zóny volného pohybu. Došlo ke zrušení kontrol na hranicích a k vytvoření tzv. jihovýchodního mini-Schengenu.⁴⁴

Pokud se jedná o vztahy Makedonie a ostatních mezinárodních organizací, Makedonie byla přijata v roce 1995 do Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, stala se členem Rady Evropy a v listopadu 1995 podepsala v rámci Severoatlantické aliance program Partnership for Peace (Partnerství pro mír). Zatím není členem Severoatlantické aliance.

⁴⁰ Blíže *Makedonie přišla s novou možností – dát do názvu Vardar* [online]. EurActiv.cz, 16. června 2010 [cit. 22. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/makedonie-prisla-s-novou-moznosti---dat-do-nazvu-var-dar-007623>>.

⁴¹ Blíže KOUBA, Miroslav. *Makedonie a Řecko se ve sporu o název země diametrálně mijejí* [online]. EurActiv.cz, 15. listopadu 2010 [cit. 22. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/interview/miroslav-kouba-makedonie-a-recko-se-pri-sporu-o-nazev-zeme-diametralne-mijeji-008113>>.

⁴² Název státu by se změnil na „*Republika Makedonie (Skopje)*“. Toto potvrdil ve svém dopise makedonský ministr zahraničí generálnímu tajemníkovi OSN. Předseda vlády Nikola Gruevski se vyjádřil, že „nemá ani on ani vláda mandát k tomu, aby o takové významné změně rozhodly a z toho důvodu leží rozhodnutí v rukou občanů“.

Blíže *Makedonie možná uspořádá referendum o novém názvu země* [online]. EurActiv.cz, 2. března 2011 [cit. 10. března 2011]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/makedonie-mozna-ustorada-referendum-o-novem-nazvu-zeme-008528>>.

⁴³ Blíže FRČKOSKI, Danailov Ljubomir. *The Character of the Name Dispute between MACEDONIA and GREECE*, Phases of the Dispute between Macedonia and Greece [online]. progres.org.mk, březen 2009 [cit. 23. prosince 2010]. s. 11-13.

Dostupné na <[http://www.progres.org.mk/karakterot_na_sporot_eng%5B1%5D\(1\).pdf](http://www.progres.org.mk/karakterot_na_sporot_eng%5B1%5D(1).pdf)>.

⁴⁴ Blíže *Na Balkáně bude mini-Schengen* [online]. EurActiv.cz, 28. června 2010 [cit. 23. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/na-balkane-bude-mini-schengen-007665>>; *Four Presidents Push for Mini Schengen Zone in Balkans* [online]. BalkanInsight.com, 28. června 2010 [cit. 23. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.balkaninsight.com/en/article/four-presidents-push-for-mini-schengen-zone-in-balkans#>>.

1.8. Makedonie na pokraji občanské války

Napětí ve vedlejším Kosovu rostlo a v roce 1998 vypukla otevřená válka mezi jugoslávskými ozbrojenými silami a teroristickou Kosovskou osvobozenou armádou (UÇK), která si kladla za cíl osvobodit Kosovo a tam žijící Albánce od srbské nadvlády. Hlavním cílem Svazové republiky Jugoslávie bylo potlačit konflikt a získat kontrolu nad UÇK. Na obou stranách docházelo k násilí na civilním obyvatelstvu. Do konfliktu, s úmyslem přinutit jugoslávskou armádu v klidu opustit Kosovo, se zapojila Severoatlantická aliance, a to tak, že dne 24. března 1999 zahájila letecké útoky na Svazovou republiku Jugoslávii. Na to, zda byl tento ozbrojený zásah Severoatlantické aliance přípustný či ne, neexistuje z pohledu mezinárodního práva jednotný názor.⁴⁵ Konflikt byl považován za ukončený uzavřením příměří mezi Severoatlantickou aliancí a jugoslávskou armádou. Jugoslávská armáda se stáhla z Kosova a její místo v oblasti nahradily jednotky Organizace spojených národů (KFOR). Brzy na to vypukla v Kosovu etnická čistka, které žádný ze států nezabránil. UÇK se považovala za rozpuštěnou teroristickou organizaci, která zanikla. Pravda však byla jiná, protože situace nebyla zklidněná. Z Kosova utíkalo před pronásledováním mnoho Albánců do přilehlých oblastí, převážná většina uprchla do Makedonie. V zemi se nacházelo přes 200 tisíc kosovských uprchlíků, o které se stát musel všestranně postarat. Hrozba kolapsu ekonomiky a hospodářství na sebe nenechala dlouho čekat a makedonské straně nezbylo než uzavřít hranice. Tímto krokem se aktivizoval albánský boj o přiznání více práv a za lepší postavení Albánců žijících v Makedonii. Cílem ve skutečnosti bylo úplné odtržení západní části Makedonie od centrálního státu a vytvoření nezávislého, Albánci obsazeného území.

Albánci spatřovali v leteckém útoku na Jugoslávii obrovskou podporu ze strany mezinárodních mocností, zejména Spojených států.⁴⁶ Jugoslávci i Makedonci pociťovali tento čin jako křivdu. Projevem odporu vůči Západu a Severoatlantické alianci bylo množství demonstrací pořádaných nejen v hlavním městě Makedonie,

⁴⁵ Blíže DAVID, Vladislav. Kapitola 63: Definice agrese. In DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Nakladatelství Leges, 2008, s. 371-373.

⁴⁶ Tato důvěra Albánců ve Spojené státy se projevila kupříkladu v prohlášení Albana Berishi jako mluvčího Albánské národní armády (ANA), když prohlásil, že považuje Spojené státy nadále za významného spojence. Pozn. přestože Spojené státy označily a připsaly ANA na seznam teroristických organizací operujících v Bývalé jugoslávské republice Makedonii. Blíže DIENSTBIER, Jiří. *Daň z krve*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 304-305.

ale i v menších městech. Neutěšené situace Albánci využili a UÇK, která se pokládala za rozpuštěnou organizaci a začala působit pod novým názvem Osvobozenecká armáda Preševa, Medvedje a Bujanovce (UÇPMB). V roce 2000 vznikla makedonská Národně osvobozenecká armáda (ve zkratce taktéž UÇK), která začala na území Makedonie operovat a jejímiž členy byla většina uprchlých kosovských Albánců. Nejprve docházelo k útokům v oblasti západní Makedonie (město Kumanovo a Tetovo) na makedonské policejní stanice a na příslušníky makedonských ozbrojených sil. Vzápětí byly tyto útoky albánskou menšinou prezentovány jako ústrk z makedonské strany a výraz poškozování práv albánské menšiny. Když bylo dne 28. dubna 2001 zabito několik makedonských policistů, bylo jasné, že na Balkáně vypukne další konflikt, jehož rozměry by mohly mít dalekosáhlé následky.

Konflikt lze z hlediska časového rozčlenit do několika fází.⁴⁷ Makedonie požádala Severoatlantickou alianci o pomoc, protože již neměla sil zabránit pronikání albánských extremistů z přilehlého Kosova. Severoatlantická aliance se ale postavila k prosbě alibisticky a makedonským požadavkům nevyhověla. Konflikt se vyostřil, když UÇK obsadila strategické místo Aračinovo⁴⁸ – městečko poblíž hlavního města Skopje a započala s odstřelováním. V tomto případě do konfliktu vstoupila Severoatlantická aliance. V červnu 2001 zajistila odvoz extremistů na jimi ovládané území a poté extremistům byly vráceny i jejich zbraně. Tento akt vyvolal u Makedonců odpor a ještě větší nedůvěru v Západ a spravedlnost.

Konečnému řešení konfliktu napomohla situace v Srbsku, když Slobodan Milošević odstoupil z postu prezidenta a na jeho místo usedl Vojislav Koštunica.⁴⁹ Evropská unie a Spojené státy zasáhly tak, že do oblasti vyslaly zástupce, kterým byl François Léotard a James Pardew společně s Javierem Solanou. Albánská strana požadovala federalizaci Makedonie nebo úplné odtržení západní části a následné sjednocení s Kosovem. Čelní představitelé makedonského státu byli jednoznačně proti a v tomto ohledu měli podporu i samotného Západu a Evropské unie.

Neutěšená situace panující ve státě se upokojila podpisem dohody mezi hlavními představiteli makedonské a albánské politiky za asistence a tlaku výše

⁴⁷ Srov. RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie...*, s. 267-269; PRTINA, Srdjan a kol. *Zahraniční a bezpečnostní...*, s. 78-80.

⁴⁸ Blíže DIENSTBIER, Jiří. *Daň z krve...*, s. 301-302.

⁴⁹ Vojislav Koštunica zahájil etapu zlepšování vztahů se Západem. A v souvislosti s tím Západ upustil od podpory UÇK, protože v dobách Slobodana Miloševiče byl právě sám Milošević v přízni Západu; proto také nedošlo k podpoře jugoslávské armády během konfliktu v Kosovu.

jmenovaných zástupců. Dne 5. července 2001 došlo k uzavření příměří v Ochridu. Dne 13. srpna 2001 byla podepsána ve Skopji Rámcová dohoda⁵⁰, jenž je kompromisem mezi požadavky albánské menšiny a – dalo by se říci – makedonskou politikou ústupků. Rámcovou dohodu podepsali za makedonskou stranu prezident Boris Trajkovski, premiér Ljubčo Georgievski a Branko Crvenkovski a na druhé straně dohody stáli hlavní představitelé albánských politických stran Imer Imeri a Arben Xhaferi. UÇK se zavázala, že složí zbraně, jakmile dojde ke změně Ústavy. Makedonský parlament přijal všech 15 ústavních změn tak, jak byly dohodnuty v Rámcové dohodě. Tím se dle dohody otevřela na prvním místě cesta odzbrojování přívrženců a bojovníků UÇK. Vojáci Severoatlantické aliance dohlíželi na odzbrojování v rámci měsíční operace Essential Harvest⁵¹ (Hlavní sklizeň), po jejímž ukončení následovala tříměsíční operace Amber Fox⁵² (Jantarová liška). Na tyto dvě operace navázala od června 2002 mise Allied Harmony (Spojenecký soulad) a poté i dvě mise pod záštitou Evropské unie – Concordia a Proxima.

⁵⁰ Blíže ŠKARIĆ, Svetomir. Ohrid agreement and minority communities in Macedonia. In STANOVČIĆ, Vojislav et al. (ed.). *Prospects of multiculturalism in western Balkan states*. Belgrade: Ethnicity Research Center, Friedrich Ebert Stiftung, 2004, s. 94-101. [cit. 23. prosince 2010]. Dostupné na

<<http://www.fes.org.mk/pdf/SVETOMIR%20SKARIC%20%20OHRID%20AGREEMENT%20AND%20MINORITY%20COMMUNITIES.pdf>>.

⁵¹ Blíže ROSŮLEK, Přemysl. *Stručná historie...*, s. 92-94; RUŽIN, Nano. NATO pred novite predizvici i perspektivite na Republika Makedonija. Skopje: Fridrich Ebert Stiftung. 2005, s. 134. [cit. 23. prosince 2010]. Dostupné na < <http://fes.org.mk/pdf/nato.pdf>>.

⁵² Tamtéž, s. 134.

2. Vztah státu a jednotlivce z hlediska národnostního složení Bývalé jugoslávské republiky Makedonie se zaměřením na změny po přijetí Rámcové dohody

V této části práce v krátkosti osvětlím národnostní složení multikulturního makedonského státu a podrobněji se budu věnovat rozboru dokumentu, který byl výsledkem tvrdého vyjednávání a horečnaté diplomatické aktivity. Předně je nutno připomenout tu skutečnost, že vývoj v Bývalé jugoslávské republice Makedonie byl vždy vzhledem ke strategické poloze ve středu Balkánského poloostrova silně ovlivněn událostmi, jež nastaly v sousedních státech. Průběh a význam dějů odvinuvších se od druhé poloviny devatenáctého století mimo hranice Bývalé jugoslávské republiky Makedonie jsem v předchozí kapitole vylíčila jen okrajově, ovšem události posledních deseti let v sousedním Kosovu byly takového rázu, že jsem jim věnovala pozornost úměrnou jejich významu pro současný makedonský stát.

Jak události na Kosovu, které kromě Srbska dopadly zejména na Makedonii, zasáhly do života občanů Bývalé jugoslávské republiky Makedonie? Jak reagoval makedonský stát a okolní svět, co se změnilo a co komu prospělo? Částečné odpovědi jsou obsaženy v této kapitole.

2.1. Národnostní složení Bývalé jugoslávské republiky Makedonie

Bývalá jugoslávská republika Makedonie je multinacionální stát, v němž po staletí žilo několik národností, které bez vzájemné nevraživosti pěstovaly svoje obyčeje, svátky apod. Tato charakteristika koexistence pomíjí období středověké násilné islamizace, protože ta se s pozvolnou emancipací osmanských vládců transformovala v jiný druh násilí, např. na výběr nepřiměřených daní. Pravdou je, že všechny národnosti se vždy sveřepě držely svých tradic, takže zřídka se přihodilo – a málokdy se děje i nyní – že pravoslavný muž se oženil s muslimskou nevěstou. I

obydlení těchto dvou etnik bývala ve většině obcí oddělená a stala se zárodky dnešních čtvrtí nebo ulic označovaných v hovorů jako turecká, muslimská nebo šiptarská⁵³. S ohledem na známý fakt, že národnost je spojena s vyznáním určité víry, vytvářely se na území novodobého makedonského státu společensko-politické formace, resp. strany s programem orientovaným na požadavky společné jednomu vyznání. V zájmu objektivitě je třeba připomenout, že jako v jiných státech – např. v Bulharsku vzniklo extremistické uskupení, jehož snem je Starobulharská říše, v Srbsku skupina, která by na celém Balkáně nejraději viděla jenom Srby a říši Štěpána Dušana, Chorvaté se nechávají unášet velkochorvatskou myšlenkou a v Albánii spřádají ne zcela nerealistické plány o Velké Albánii – podobně mezi Makedonci vypučely subjekty, které by chtěly křísit říši Alexandra Makedonského v historickém slova smyslu. Ale u všech uskupení zůstalo jen při chimérách a žádné neproměnilo ani zlomeček svého programu ve skutečnost tak, jak se podařilo albánské menšině v Bývalé jugoslávské republice Makedonie.

Údaje z konce 19. století uvádějí, že v Makedonii žilo zhruba 2.258.224 obyvatel. Slovanského obyvatelstva bylo 1.181.336, 499.201 Turků, 228.702 Řeků, 128.711 Albánců, 80.767 Vlachů, 67.840 Židů, 54.557 Romů, 4.000 Rusů, 2.837 Čerkesů, 700 Srbů, 300 Arménů, 200 černochoů, 60 Gruzínců a zbývajících 9.010 ostatních etnických skupin.⁵⁴ V historii proběhlo několik sčítání obyvatel, avšak všechna jsou nespolehlivá, neboť žádný okolní stát neuznával Makedonce jako národ. Národnost makedonská byla zahrnuta pod národnost obyvatel státu, který ovládal převážnou část území Makedonie a prováděl sčítání obyvatelstva.

Podle sčítání lidu v roce 1981 organizovaného Státním statistickým úřadem SFRJ činil celkový počet obyvatelstva 1.912.257, z toho bylo 1.281.195 Makedonců (67 % celkové populace), 377.726 Albánců (14,36 % celkové populace), 44.613 Srbů (4,88 % celkové populace), 39.555 Muslimů (3,42 % celkové populace), 47.223 Romů (3,59 % celkové populace), 86.691 Turků (3,42 % celkové populace), 7.190 Vlachů.⁵⁵

⁵³ v překladu „albánská“; výraz pochází ze slova „škipetar“ nebo „šiptar“ a je odvozen z albánského „Shqipetar“, což znamená „Albánc“. Kolektiv autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník* I. 1. vydání. Praha: Academia, 1980, s. 47. Dále VLADOVA, Jadranka. PASTYŘÍK, David. *Makedonsko-češský rečník*. Skopje: Magor doo, 1998, s. 594.

⁵⁴ DOROVSKÝ, Ivan. *Makedonie: zrození...*, s. 14.

⁵⁵ POULTON, Hugh. *Who are the Macedonians?*. Second Edition. London: C. Hurst & Company, 2000, s. 121-122.

2.1.1. Muslimové (tzv. Torbeši)⁵⁶

Za makedonské muslimy byli považováni ti, kteří v době nadvlády Osmanské říše konvertovali k islámu. Při sčítání lidu v roce 1953 byl jejich počet 1.591. Jejich počet při sčítání obyvatelstva v roce 1981 výrazně vzrostl na 39.555.

2.1.2. Turci⁵⁷

Dle sčítání lidu v roce 1981 bylo 86.691 Turků žijících na území Bývalé jugoslávské Republiky Makedonie. V roce 1948 v oblasti žilo 95.940 Turků, jejich počet se k roku 1953 zvýšil na 203.938. V roce 1991 bylo zjištěno, že jich v oblasti žije 97.416. Dle statistiky z roku 1994 žije v Makedonii 77.252 Turků.⁵⁸

2.1.3. Romové⁵⁹

V roce 1981 žilo na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie 43.223 Romů. V roce 1991 vzrostl jejich počet na 55.575. V roce 1994 bylo zjištěno, že v Makedonii žije 43.732 Romů. V roce 2002 přijal jugoslávský parlament zákon na ochranu menšin, v němž Romové byli poprvé uznáni za menšinu.

2.1.4. Srbové⁶⁰

Podle sčítání obyvatelstva v roce 1994 žilo na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie 39.260 Srbů. Nejvíce jich žije v severní části země při hranicích se Srbskem a v jihovýchodní části v oblasti okolo Dojranského jezera.

2.1.5. Vlachové⁶¹

Vlachové žijí nejvíce v oblastech poblíž měst Bitola, Resen a Kruševo. Sčítání v roce 1953 ukázalo jejich počet na 8.669, avšak podle sčítání lidu v roce 1981 se jejich počet snížil na 6.392.

⁵⁶ POULTON, Hugh. Chapter 8: Non-Albanian Muslim minorities in Macedonia. In PETTIFER, James (ed.). *The New Macedonian Question*. New York: PALGRAVE, 2001, s. 114-117. Dostupné na <http://www.amazon.com/New-Macedonian-Question-St-Antony/dp/033392066X#reader_033392066X>; POULTON, Hugh. *Who are...*, s. 122-124.

⁵⁷ Tamtéž s. 117-119. POULTON, Hugh. *Who are...*, s. 137-139.

⁵⁸ DOROVSKÝ, Ivan. *Makedonie: zrození...*, s. 64.

⁵⁹ Tamtéž s. 119-121.

⁶⁰ Tamtéž s. 69.

⁶¹ POULTON, Hugh. *Who are...*, s. 136-137.

2.1.6. Albánci

Albánská menšina je v pomyslné hierarchii menšin žijících na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie tou nejpočetnější. Nejvíce Albánců žije v západní části země při hranicích s Kosovem. K oblastem, kde silně převažuje albánské obyvatelstvo nad ostatním, náleží Tetovo, Gostivar, Debar a Kičevo. Sčítání lidu z roku 1981 ukázalo, že ve státě jich žije 377.208 a v roce 2002 se jejich počet zvýšil na 509.083. V zemi stále panoval nepoměr mezi počty zástupců jednotlivých menšin jak v parlamentu, tak v ostatních vládních institucích a orgánech.⁶² Pokud jsem označila albánskou menšinu za nejpočetnější, je vhodné připojit i adjektivum *nejproblematičtější*. Snaha se ve veřejné i soukromé sféře vyrovnat svými právy Makedoncům dovedla Albánce s Makedonci k podpisu Rámcové dohody. Rámcová dohoda je považována za významný mezník v poválečné historii, neboť byla předzvěstí mnoha ústavních změn ve prospěch etnických menšin žijících na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie.

Závěrem této podkapitoly se vtírá otázka, zda bude v duchu ústavních změn postupováno vždy spravedlivě a zda jich za asistence kmotrovských velmocí nebude zneužíváno tak, že se opět rozjitří staré rány. Na tuto otázku neexistuje jednoznačná odpověď.

2.2. Situace v Bývalé jugoslávské republice Makedonii po podpisu Rámcové dohody a změny zakotvené v Rámcové dohodě

Rámcová dohoda je považována za úspěšný akt, jímž došlo k ukončení ozbrojených bojů mezi etnickými Albánci a Makedonci a taktéž zakotvila do ústavního systému Bývalé jugoslávské republiky Makedonie několik změn. Pokud přihlédneme na prvním místě ke struktuře Rámcové dohody, tak konstatujeme, že se dokument člení na 10 jednotlivých bodů a každý z nich pojednává o jiné problematice, v každém bodu je vytyčena konkrétní změna. Body se člení na další podbody, v nichž jsou konkrétní změny blíže upřesněny.

K Rámcové dohodě jsou připojeny 3 přílohy. Příloha A vytyčuje změny v dodatcích k Ústavě. Konkrétně se jedná o změny preambule, čl. 7, čl. 8, čl. 19, čl. 48, čl. 56, čl. 69, čl. 77, čl. 78, čl. 84, čl. 86, čl. 104, čl. 109, čl. 114, čl. 115 a čl. 131 Ústavy.

⁶² Blíže ROSŮLEK, Přemysl. *Stručná historie...*, s. 98; MILOSALEVSKI, Slavko, TOMOVSKI, Mirche. *Albanians in the Republic of Macedonia 1945-1995: Legislative, Political documentation, Statistics*. Skopje: NIP Studentski Zbor, 1997, s. 325.

Příloha B se zabývá změnami souvisejících zákonů. Příloha v bodě 1 hovoří o nutnosti přijetí zákona o samosprávě, v bodě 2 o přijetí zákona o financování jednotek místní správy, v bodě 3 o zákonu o hranicích samosprávných jednotek, v bodě 4 o zákonu o policii, v bodě 5 o změně zákona o službě ve státní správě, v bodě 6 o změně zákona o volebních obvodech, v bodě 7 o změně jednacího řádu parlamentu, v bodě 8 o změnách zákona o užívání jazyků, v bodě 9 o změně zákona o ochránci práv a následuje bod 10, podle kterého je parlament povinen pozměnit i další zákony a naopak zrušit některé stávající, aby došlo k úplnému naplnění požadavků Rámcové dohody a byl zajištěn dokonalý soulad právního řádu a požadavků v Rámcové dohodě zakotvených. Poslední přílohou je Příloha C, jež vytyčuje implementaci a opatření k budování důvěry. V bodě 1 se pojednává o mezinárodní podpoře, v bodě 2 o sčítání lidu, které se má provést v říjnu 2001 a o volbách, které by se měly konat 27. ledna 2002, v bodě 3 se hovoří o návratu uprchlíků a rehabilitaci, v bodě 4 o následném rozvoji po decentralizaci, bod 5 o principu nediskriminace, spravedlivém a rovnoměrném počtu jednotlivců z etnických menšin ve veřejné správě (konkrétně se jedná o zástupce v policejních sborech), bod 6 o změnách souvisejících s kulturou, vzděláním a užíváním jazyka.⁶³

K naplnění změn zakotvených v Rámcové dohodě nedošlo vždy v dohodnutém termínu a bez zásahu jejich odpůrců. Nejvýraznější změnou byla změna preambule ústavy, když byl národní princip změněn na princip občanský.⁶⁴ Sčítání lidu proběhlo místo plánovaného října roku 2001 až v listopadu 2002. Jeho výsledek byl zveřejněn dne 1. prosince 2003⁶⁵ a z něho vyplynulo, že v zemi žije celkově 2.022.547 obyvatel, z nichž je 64,18 % Makedonců, 25,17 % Albánců, 3,85 % Turků, 2,66 % Romů, 1,78 % Srbů, 0,84 % Bosňáků, 0,48 % Vlachů a 1,04 % ostatních. Oproti sčítání v roce 1981 klesl počet Srbů a Makedonců, ale podíl Albánců v celkovém počtu obyvatelstva se zvýšil o deset procent. Následoval proces reformy samosprávy v rámci decentralizace, jehož prvním krokem bylo přijetí změny zákona

⁶³ Blíže Ramkoven dogovor. Dostupné na

<<http://cid0e0110cfe105cdc8.office.live.com/self.aspx/Literatura/Ramkoven%20dogovor.pdf#>>; Ochrid agreement. Dostupné na <<http://www.macedoniantruth.org/forum/showthread.php?t=1728&page=2>>

⁶⁴ Původní „národní stát makedonského lidu“ se změnilo na „občané republiky Makedonie“, což v sobě zahrnuje všechny etnické skupiny žijící na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie a nedochází tak k nepřímému zdůraznění nadřazeného postavení Makedonců. O tomto blíže v následující části práce v samostatné kapitole o preambuli ústavní listiny.

⁶⁵ Državen zavod za statistika, Popis na naselenieto, domačinstvata, i stanovite vo Republika Makedonija, 2002 godina. Definitivni podatoci: Vкупno naselenie na Republika Makedonija spored izjasnuvanjeto za nacionalnata pripadnost, s. 19. Dostupné na <<http://www.stat.gov.mk/pdf/10-2003/2.1.3.30.pdf>>; ROSŮLEK, Přemysl. *Stručná historie...*, s. 92.

o samosprávě v lednu 2002. Vládní návrh zákona předpokládal snížení samosprávných jednotek ze 123 na 80. Proti tomu se zvedla vlna odporu a výsledkem toho bylo snížení počtu samosprávných jednotek na 80 v roce 2005 a další snížení na 76 v roce 2008. Zákon o hranicích samosprávných jednotek byl schválen 11. srpna 2004. Vzápětí na to byl přijat zákon o financování samosprávných jednotek⁶⁶ a zákon o hlavním městě Skopji. Na tyto zákony navazovaly volby do jednotek místní správy.⁶⁷ Další podmínkou stanovenou v Rámcové dohodě bylo konání parlamentních voleb, které se však nekonalý podle dohody 27. ledna 2002, ale až 15. září 2002. Země byla dle zákona o volbách nově rozdělena do 6ti volebních obvodů, v každém volebním obvodu přibližně stejný počet voličů rozhodoval o 20ti křeslech parlamentu. Celkem se volilo 120 poslanců. Výsledky voleb zásadním způsobem změnilý postavení jednotlivých politických stran u moci.⁶⁸ Další významné změny přinesl zákon o cestovních dokumentech⁶⁹ a o používání albánského jazyka v parlamentu, zákon o nabývání občanství, zákon o veřejném ochránci práv. Parlament přijal změnu jednacího řádu parlamentu a rozhodl tak o možnosti užívání jazyků menšin – konkrétně albánského jazyka jako oficiálního jazyka při jednání v parlamentu i v parlamentních výborech. Albánština se stala oficiálním jazykem, a to jak na úrovni orgánů celostátních, tak v orgánech místní samosprávy. Dle Rámcové dohody je jakýkoliv jazyk, kterým hovoří minimálně 20 % populace, považován za úřední jazyk stejně jako makedonština. Zavedení tzv. dvojjazyčnosti je podmíněno i v jednotkách místní samosprávy, ve kterých hovoří minimálně 20 % obyvatelstva jiným jazykem než makedonským. Veřejné listiny a osobní dokumenty jsou vydávány v tom úředním jazyce, k němuž dle etnické komunity osoba náleží. Další změnu, kterou s sebou podpis Rámcové dohody přinesl, lze spatřovat v zavedení dvojí většiny při hlasování v parlamentu o otázkách týkajících se práv menšin. Aby byl návrh v parlamentu schválen a úspěšně prošel,

⁶⁶ Zákon o financování samosprávných jednotek se primárně zaměřil na oblast daňových příjmů, kupříkladu zajistil opštinám finanční podíl na vybraných daních. O samosprávě blíže v samostatné kapitole, která je věnována samosprávě.

⁶⁷ V prvním kole se volili starostové a primátoři (dle většinového modelu) a jednotliví zastupitelé (dle proporčního systému). Druhé kolo probíhalo pouze ve volebních obvodech, kde žádný z kandidátů na starostu nebo primátora nezískal 50 % všech hlasů. Blíže ROSŮLEK, Přemysl. Makedonie po implementaci Rámcových dohod. *Mezinárodní politika*, 2005, roč. 29, č. 5, s. 23. Dostupné na <<http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2005/MP052005.pdf>>

⁶⁸ Srov Tamtéž s. 22.; ROSŮLEK, Přemysl. *Stručná historie...*, s. 90-92.

⁶⁹ Pasy a řidičské průkazy jsou nově vydávány i v albánštině. Albánská menšina získala právo požádat o vydání cestovního průkazu a řidičského průkazu v albánském jazyce. V roce 2003 bylo zahájeno vydávání dvojjazyčných dokladů.

musí být „pro“ většina hlasů přítomných poslanců, přičemž je třeba většiny hlasů z přítomných poslanců, kteří náležejí k etnickým skupinám, které nejsou většinové. Dále došlo ke zrovnoprávnění ostatních náboženství s pravoslavím a následně dostaly menšiny právo vyvěsit v samosprávné jednotce symbol společnosti, ke kterému náleží většina obyvatel jednotky.

Zdá se, že tyto změny by mohly do oblasti přinést stabilitu a zmírnit napětí, jež je pro makedonsko-albánský vztah tak typické. Otázkou však zůstává, nakolik jsou obě strany schopny té druhé vyjít vstříc a naopak ustoupit ve svých požadavcích. Odpověď na otázku, zda změny budou dostatečným základem pro spokojeně žijící multinárodnostní společnost, ukáže delší časové období. Obecně však panuje názor, že „na Balkáně nebude nikdy klid“, že kdykoliv může kterákoliv z mnoha národností, resp. vyznání, vyvolat spor týkající se jejích práv, že kdykoliv a kdokoliv bude zasahovat pod rouškou „pomoci“ do vnitřních záležitostí toho kterého balkánského státu nikoliv v zájmu oné národnosti, resp. vyznání, ale v zájmu svém.

3. Ústava Bývalé jugoslávské republiky Makedonie z r. 1991

V třetí části práce jsem se zaměřila na ústavní listinu Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, jež byla přijata parlamentem na základě výsledku celostátního referenda 17. listopadu 1991. Ústavní listina vstoupila v platnost 6. ledna 1992 a v pozměněné a doplněné formě platí dodnes. Protože okolnosti vzniku samostatného státu a přijetí ústavy v roce 1991 jsem ozřejmila v první části práce, v této části jsem se tímto tématem nezabývala. Základním pilířem této části je popis struktury a obsahové stránky ústavy se zaměřením na preambuli a její dodatky, na provádění ústavy, proces změny a doplnění ústavy.⁷⁰ V návaznosti na obsahovou stránku ústavy poukazují na zvláštnosti ústavní listiny a její specifika po přijetí změn souvisejících s obsahem Rámcové dohody.

3.1. Členění ústavní listiny z hlediska její vnitřní struktury

Ústavní listinu z roku 1991 nutno považovat za základní pilíř struktury nového makedonského státu, jehož nezávislost byla vyhlášena krátce po vzniku ústavní listiny. Vyhlášení ústavy v roce 1991 předcházelo schválení jejího návrhu v referendu.⁷¹ Z hlediska makedonského ústavního práva se ústava považuje za formální pramen ústavního práva jako takového, společně s ústavními dodatky (amandmány), Rámcovou dohodou, rozhodnutími Ústavního soudu, ústavním zákonem o provádění ústavy, zákony, kterými jsou regulovány volby, práva a svobody jednotlivce, nařízení vlády a taktéž je za formální pramen ústavního práva považován i jednací řád Ústavního soudu a parlamentu. Současně se jedná o ústavu psanou a zároveň monolegální.⁷² Text ústavy je rozčleněn do několika částí. Základním hlediskem pro členění ústavy je její rozdělení na část náležející k preambuli a část normativní. Preambule se skládá ze dvou odstavců a alinei, přičemž jen první odstavec má pět alinei. Část normativní se dále člení na devět oddílů, 134 článků a na jejich jednotlivé odstavce. Jednotlivé oddíly jsou číslovány

⁷⁰ Normativním textem ústavy, konkrétně právem a svobodou člověka a občana jsem se ve své práci nezabývala, neboť tato část je obsahově podobná ústavním listinám ostatních demokratických právních států.

⁷¹ Užití referenda se dá pokládat za určité zvýšení demokratického efektu ústavy. V historii bylo použito referendum jako výraz souhlasu občanů při schvalování ústavní listiny např. v Itálii v r. 1947, Portugalsku v roce 1976, Španělsku v roce 1978, Rumunsku v roce 1991. Blíže KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 89-90.

⁷² Blíže FILIP Jan. In FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 75 (Ústava a moderní stát).

římskými číslicemi a články arabskými číslicemi. K ústavě jsou přiloženy dodatky, jimiž byl změněn nebo zrušen text ústavy. Pokud k sobě navzájem přiložíme ústavní listinu České republiky a ústavní listinu Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, na první pohled spatříme rozdíl, jenž je navýsost patrný. Zatímco ústavní listina České republiky obsahuje ve své úvodní části nad samotným textem preambule označení „preambule“, ústavní listina makedonská nikoliv.

3.2. Členění ústavní listiny z hlediska jejího obsahu

Ústavní listina sestává z úvodní partie, a to preambule a na ní navazuje devět oddílů rozdělených do 134 článků. Základní schéma ústavy vypadá následovně:

Preambule

- I. Základní ustanovení (čl. 1 - 8)
- II. Základní svobody a práva člověka a občana (čl. 9 - 60)
 1. Občanské a politické svobody a práva (čl. 9 - 29)
 2. Hospodářská, sociální a kulturní práva (čl. 30 - 49)
 3. Záruky základních svobod a práv (čl. 50 - 54)
 4. Principy hospodářských vztahů (čl. 55 - 60)
- III. Organizace státní moci (čl. 61 - 107)
 1. Parlament Republiky Makedonie (čl. 61 - 78)
 2. Prezident Republiky Makedonie (čl. 79 - 87)
 3. Vláda Republiky Makedonie (čl. 88 - 97)
 4. Moc soudní (čl. 98 - 105)
 5. Státní zastupitelství (čl. 106 - 107)
- IV. Ústavní soud Republiky Makedonie (čl. 108 - 113)
- V. Územní samospráva (čl. 114 - 117)
- VI. Mezinárodní vztahy (čl. 118 - 121)
- VII. Obrana státu, výjimečný a válečný stav (čl. 122 - 128)
- VIII. Změna ústavy (čl. 129 - 131)
- IX. Přechodná a závěrečná ustanovení (čl. 132 - 134)

Amandmány

3.2.1. Preambule

S ohledem na skutečnost, že v textu samotné ústavy není zakotveno slovní označení „preambule“ a že v souvislosti s makedonskou ústavou se s tímto pojmem setkáváme ponejvíc v teorii ústavního práva, považují za vhodné alespoň částečně popsat obsahovou stránku preambule samotné. S preambulí se setkáváme poprvé v ústavě Makedonie z let 1964 a 1974.

V dnešní podobě má preambule deklaratorní charakter a obsahuje v sobě základní principy, o které se opírá organizace, vznik a trvání makedonského státu. V prvním odstavci preambule jsou vytyčeny čtyři základní neměnné klíčové principy související se vznikem nového státu. Prvním je právní kontinuita makedonského státu jako výsledek historického, duševního a kulturního dědictví makedonského národa a tradice Kruševské republiky, historické rozhodnutí Antifašistického výboru národního osvobození Makedonie a odkaz na mnohaletou existenci makedonského státu jako součásti federativní Jugoslávie. Druhý princip podtrhuje historický fakt, že nový makedonský stát se konstituoval jako národní stát makedonského národa. Třetí princip hovoří o tom, že v rámci makedonského státu se zaručuje občanská rovnoprávnost a trvalé soužití makedonského národa s Albánci, Turky, Vlasy, Romy a s druhými národnostmi žijícími v Republice Makedonie. Za čtvrté se odkazuje na svobodně vyjádřenou vůli občanů v referendu uskutečněném dne 8. září 1991, kteří potvrdili, že Republika Makedonie se konstituuje jako suverénní a samostatný stát s právem spojit se různou formou s ostatními státy a spolupracovat s nimi. V preambuli je dále zakotveno pět cílů, které lze vymezit takto: 1. makedonský stát se konstituuje jako samostatný, suverénní, demokratický a občanský stát, 2. moc ve státě bude vycházet pouze z práva a právního řádu, 3. jsou garantována základní lidská práva a svobody, práva člověka a občana a rovnost všech národností, 4. bude zajištěn mír a soužití makedonského národa s ostatními národnostmi, které žijí na území Republiky Makedonie, 5. zajišťuje se sociální spravedlnost, hospodářský blahobyt a pokrok v osobním životě jednotlivce i celé společnosti. Druhý odstavec je oproti prvnímu strohý ve svém obsahu, když sděluje, že Shromáždění se určuje jako jediný ústavodárný orgán příslušný k přijetí a schválení ústavy.

V návaznosti na Rámcovou dohodu z roku 2001 došlo k přijetí patnácti dodatků, z nichž z hlediska národnostních menšin byl velmi významný dodatek IV, který zcela nahradil preambuli. Takový postup je značně neobvyklý, neboť ve většině případů se mění preambule současně s ústavou jako celkem. V dodatku IV, v první

větě jsou občané Republiky Makedonie označeni jako „*makedonský národ, albánský národ, turecký, národ, bosenský národ.... žijící na jejím území...*“, aby bylo vyhověno požadavku národnostních menšin. Mezi zásadní změny, které tedy přinesl IV. dodatek, náleží: 1. makedonský národ je definován jako etnikum, 2. původní národní princip je nahrazen novým principem občanským, 3. pojem „*národnost*“ (např. albánská) se přeměňuje na „*část národa*“, 4. zdůrazňuje se odpovědnost všech subjektů za současný stav a za budoucnost jejich vlasti, 5. vyjadřuje se vděk všem předkům za jejich oběti a za to, co vytvořili a čím přispěli k vytvoření suverénního státu, 6. Republika Makedonie se považuje za společné bohatství všech občanů bez rozdílu.

3.2.2. Amandmány

Amandmány neboli dodatky jsou jako právní forma zakotveny přímo v článku 129 ústavy Bývalé jugoslávské republiky Makedonie a jejich funkce spočívá v tom, že mění nebo doplňují ústavu.⁷³ Doposud bylo parlamentem přijato a k ústavě připojeno třicet dva dodatků.⁷⁴

Dva dodatky v r. 1992 (dodatek I a II), kterými Bývalá jugoslávská republika Makedonie prohlašuje, že si nečiní územní nároky vůči sousedním státům, že hranice mohou být měněny jen na základě dobrovolnosti a v souladu s mezinárodními normami. Tyto dva dodatky byly přijaty pod vlivem tlaku ze strany západních mocností a Evropské unie po vzniku samostatného makedonského státu. Jeden dodatek v r. 1998 (dodatek III), kterým se mění délka zadržení před sdělením obvinění z 90 na 180 dní.

Patnáct dodatků v r. 2001 (dodatek IV až XVIII), z nichž z hlediska národnostních menšin byl velmi významný dodatek IV, který zcela nahradil preambuli a dodatek V. Dodatek V upřesňuje zásady, za jakých musí být občanovi umožněno užívat, kromě jazyka makedonského, svou mateřštinu při jednání a v písemném styku se státními orgány a s úřady místní samosprávy. Pro užívání jiného jazyka než makedonského stanovil hranici 20 % tam, kde nejméně toto procento občanů se

⁷³ Blíže se problematikou amandmánů zabývám v kapitole 3.4.2. Právní mechanismy změny ústavy Bývalé jugoslávské republiky Makedonie.

⁷⁴ Doposud čeká na schválení dodatek XXXII, kterým se mění druhý odstavec článku 4 ústavní listiny. Dodatek upravuje zákaz odnětí státního občanství občanům Bývalé jugoslávské republiky Makedonie a zákaz jejich vypovězení z domovského státu. Dále hovoří o možnosti jejich vydání cizímu státu. Občan může být vydán jedině při splnění dvou podmínek, a to na základě ratifikované mezinárodní smlouvy a současně s rozhodnutím soudu.

hlásí k jinému jazyku než k makedonskému s cyrilskou grafikou. Územně správním celkům bylo umožněno, aby v případě, kdy počet občanů nedosahuje stanovené procento, samy rozhodly o úředním jazyku, v němž budou s občanem komunikovat. V praxi se na základě tohoto ustanovení např. obsazují zastupitelské úřady v zahraničí a to tak, že je-li velvyslancem Makedonec, konzulem je Albánc a opačně. Poslanci ve sněmovně hovoří jazykem podle národnosti, ke které se hlásí a projevy poslanců albánské národnosti tlumočí soudní tlumočník do makedonštiny apod.

Jeden dodatek v r. 2003 (dodatek XIX), který na základě nálezu Ústavního soudu specifikoval, kdy může být porušeno listovní tajemství a jiné formy komunikace.

Jedenáct dodatků v r. 2005 (dodatek XX až XXX), kterými se změnilo nebo doplnily články v oddílu II-Základní svobody a práva člověka a občana, a to v oblasti občanských, náboženských a politických svobod a práv. Dodatek VII výrazně změnil článek 19, který původně sice přiznával svobodu vyznání víry, ale z církví uváděl jen církve pravoslavnou, které jsou všechna náboženská společenství rovna. Dodatek vyjmenovává vedle pravoslavné církve i další čtyři a tím např. založil spolufinancování církevních škol státem. Významně se změnilo zejména články v oddílu III-Organizace státní moci, kapitoly Soudnictví a Státní zastupitelství, a to změnami v hlasování, v zákazech veřejných funkcí a v organizaci soudů. Byl nahrazen článek 104, který v původním znění jen označil Republikovou radu soudců a příliš stručně vymezil její úkoly. Dodatek XXVIII stanovil 15 členů Rady, z nichž osm soudců volí soudci ze svých řad, dva jsou členy Rady z titulu funkce předsedy Nejvyššího soudu a ministra spravedlnosti a ostatní jsou voleni parlamentem podle nově stanoveného poměru hlasů. Mandát zvolených členů Rady je šestiletý s právem být zvolen jen na jedno další období. V kapitole 5-Státní zastupitelství, která původně měla jen dva články, byl krátký článek 106 nahrazen obsáhlým textem a článek 107 byl odstraněn. Zavádí se Rada státních zástupců, jejíž pravomoci, složení aj. jsou stanoveny zvláštním zákonem. Činnost státních zástupců se řídí nejen ústavou a zákony, ale také mezinárodními smlouvami, které byly ratifikovány.

Jako poslední byl přijat jeden dodatek v r. 2009 (dodatek XXXI), kterým bylo stanoveno, že prezidentem je zvolen ten kandidát, který byl zvolen většinou hlasů za podmínky, že hlasovalo 40 % voličů.

3.3. Provádění ústavy

Současně s přijetím ústavy v roce 1991 a jejím vstupem v platnost, vstoupil v platnost ústavní zákon o provádění ústavy Republiky Makedonie.⁷⁵ Tento prováděcí zákon obsahuje pravidla, jejichž cílem bylo úspěšně dokončit proces přijetí ústavní listiny a nastolit v zemi režim odpovídající souladu všech principů a hodnot tak, jak jsou tyto v ústavní listině zakotvené. Například stanovuje lhůty, ve kterých musejí být od vyhlášení ústavy přijaty konkrétní zákony.⁷⁶ Stávající svazové právní předpisy, které byly platné a účinné v rámci federativní Jugoslávie, se recipovaly jako republikové a pokud existovaly v době vyhlášení ústavy v roce 1991 zákony, které s ní nebyly v souladu, byla stanovena lhůta jednoho roku od vyhlášení ústavní listiny pro jejich změnu. Svazové zákony, které upravovaly organizaci a pravomoc orgánů federativní Jugoslávie, nebyly v Bývalé jugoslávské republice Makedonie od počátku aplikovány. Dosavadní svazové právní předpisy se aplikují i v nově vzniklém státě s tím rozdílem, že je zde nově zakotvena pravomoc a nadřízenost makedonských orgánů.⁷⁷

Zákon se dotýká úpravy mezinárodních vztahů⁷⁸ Bývalé jugoslávské republiky Makedonie s ostatními státy a jejího členství⁷⁹ v mezinárodních organizacích a orgánech a taktéž se zmiňuje o systému státního občanství.⁸⁰

⁷⁵ Ustaven zakon za sproveduvanje na Ustavot na Republika Makedonija, Služben list na SFRJ broj 52 od 10. 7.1991 godina.

⁷⁶ Článek 7 ústavního zákona o provádění ústavy vymezuje taxativní výčet zákonů, které mají být přijaty do šesti měsíců od vyhlášení ústavy. Jedná se o: zákon o Republikové radě soudců, zákon o soudech, zákon o Národním ochránci práv, zákon o státním zastupitelství, zákon o občanství Republiky Makedonie, zákon o občanských průkazech, zákon o obraně Republiky Makedonie, zákon o transformaci spol. vlastnictví, zákon o přechodu státní hranice a pohybu v hraničním pásmu, zákon o pohybu a pobytu cizinců, zákon o cestovních dokladech občanů Republiky Makedonie, zákon o místní samosprávě a zákon o územním členění Republiky Makedonie.

Článek 8 ústavního zákona o provádění ústavy přikazuje, aby v téže lhůtě jako výše uvedené zákony, byly přijaty i zákony o státní vlajce, státním znaku a hymně Bývalé jugoslávské republiky Makedonie.

⁷⁷ Příkladem může být situace, kdy stavební řád, který platil pro všechny svazové republiky, bude aplikován do právního řádu Bývalé jugoslávské republiky Makedonie a i nadále se bude v jeho duchu rozhodovat. Avšak rozhodovat budou orgány makedonské republiky namísto orgánu federativní Jugoslávie.

⁷⁸ Bývalá jugoslávská republika Makedonie se v rámci svého mezinárodního postavení ve vztazích s jinými státy a mezinárodními orgány a organizacemi, bude řídit podle obecně platných zásad mezinárodního práva.

⁷⁹ Bývalá jugoslávská republika Makedonie vstupuje do všech členství v mezinárodních organizacích a orgánech jako jeden z nástupnických států a dochází k sukcesi práv a povinností, které příslušely federativní Jugoslávii.

⁸⁰ Článek 9 ústavního zákona zakotvuje možnost získání makedonského občanství občany ostatních svazových republik federativní Jugoslávie. Podmínkou je, že v den vstupu tohoto zákona v účinnost měly osoby přihlášené bydliště na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie a zároveň neměly makedonské občanství. Makedonské občanství tak mohly získat i příslušníci jiných etnických skupin

3.4. Proces změny a doplňování ústavy

K základním funkcím ústavy dále náleží regulace společenských vztahů, ústavní materie určuje postavení jednotlivce ve státě, jeho základní práva, svobody a povinnosti. Současně ústava jako základní dokument určuje povahu státu, stanoví pravidla chování jednotlivých představitelů státní moci, reguluje jejich vzájemné vztahy aj. Vzhledem k vývoji společnosti, konfliktům mezi jednotlivci a skupinami a vzhledem k ostatním sociálním a právním faktorům, v určitém časovém úseku nastane potřeba změny i právní materie ústavní listiny, přestože charakteristickým znakem ústavní listiny je právě její stabilita.⁸¹

Ústavodárnou proceduru lze obecně členit do několika etap a na různé způsoby přijímání ústavy.⁸² Požadavek existence jednotné procedury a modelu změny ústavní listiny pro veškeré právní státy a demokratické společnosti je absolutně vyloučen. Ústava Bývalé jugoslávské republiky Makedonie jako obecně formulovaný akt nejvyšší právní síly náleží k flexibilním ústavám. Nutno podotknout, že obecně ke změnám v ústavní listině nedochází pouze v rámci ústavodárného procesu, ale i ve formě např. faktických změn ústavní listiny.⁸³

3.4.1. Proces změny a doplňování ústavy Bývalé jugoslávské republiky Makedonie

Proces změny a doplňování je zakotven v samotné ústavní listině⁸⁴ a lze ho rozčlenit do pěti fází.

První fáze je předložení návrhu změny ústavy. Návrh mohou předložit prezident republiky, vláda, nejméně třicet poslanců nebo 150.000 občanů.⁸⁵ Tento návrh se předkládá parlamentu.

žijících na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie. Proces získání občanství však musel proběhnout v souladu se zákonem o občanství Republiky Makedonie.

⁸¹Z hlediska stability lze ústavní listiny členit do několika skupin. Blíže FILIP Jan. In FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 68-71 (Ústava a moderní stát).

⁸² První etapa spočívá v přípravě samotného textu ústavy, poté následuje její definitivní přijetí. Blíže KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 90.

Způsoby přijímání ústavní listiny. Blíže FILIP Jan. In FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 74 (Ústava a moderní stát).

⁸³ K faktickým změnám ústavy dochází mimo schvalovací proces. Namísto složité schvalovací procedury se mění psaný text ústavy užitím ústavního obyčeje, zvyklostí, interpretace soudu v jeho rozhodování a cestou zákonů a podzákoných právních předpisů, které podrobněji upravují ústavní materii.

⁸⁴ Ustav na Republika Makedonija, čl. 129-131.

Druhá fáze spočívá v rozhodování parlamentu o navržené změně ústavy. Toto rozhodnutí o schválení změny ústavy přijímá parlament dvoutřetinovou většinou všech poslanců, a to na základě zdůvodnění návrhu změny ústavy předkladatelem, jež zastupuje v jednání před parlamentem navrhovatele. Ve druhé fázi se parlament zabývá novou koncepcí ústavy, cílem ústavní změny a jejím přínosem.

Třetí fáze nastupuje po vyhlášení rozhodnutí o schválení změny ústavy a představuje odsouhlasení návrhu změny ústavy a její předložení veřejnosti k diskusi. Primárně se návrhem změny ústavy zabývá Komise pro ústavní otázky, která se zaměří na formální i materiální stránku návrhu. Teprve poté se návrh předkládá poslancům, kteří jej odsouhlasí většinou hlasů všech poslanců. Takto odsouhlasený návrh změn ústavy, se následně na základě rozhodnutí parlamentu předloží k veřejné diskusi. Vyjádřit svůj názor v diskusi je možno jen ve lhůtě stanovené parlamentem.⁸⁶

Čtvrtou fází je přijetí návrhu změny ústavy. Na základě výsledků veřejné diskuse doplní Komise pro ústavní otázky do textu návrhu poznámky a připomínky vznesené v rámci diskuse. Poté je konečný návrh změny ústavy přijat parlamentem, a to dvoutřetinovou většinou hlasů.

Pátou a poslední fází procesu je vyhlášení ústavní změny parlamentem. Ústavní změna musí být předně schválena dvoutřetinovou většinou všech poslanců. Aktu hlasování o konečné podobě ústavní změny musí předcházet diskuse poslanců. V rámci diskuse je každý bod a článek změny projednáván samostatně, odděleně od ostatních článků a poslanci mají právo předkládat amandmány pro zdokonalení bezprostředně projednávaného textu ústavní změny nebo pro změnu již předloženého textu. Parlament po přijetí ústavní změny nejprve přijme rozhodnutí o vyhlášení ústavní změny, a to dvoutřetinovou většinou hlasů. Veřejné sdělení rozhodnutí o vyhlášení ústavní změny přísluší předsedovi parlamentu. Ústavní změna poté ihned vstupuje v platnost, a protože se nevyžaduje uplynutí *vacatio legis*, nabývá účinnosti okamžitě po svém vyhlášení.

⁸⁵ Původně se v rámci jednání o podobě ústavní listiny z roku 1991 a v jejím návrhu přijatém parlamentem počítalo s censem 30 tis. občanů. Avšak na základě výsledků jednání ve veřejné diskusi se v konečné podobě ústavní listiny prosadil census pětinasobný.

⁸⁶ Parlament vymezí lhůtu s přihlédnutím k okolnostem, za kterých ke změně ústavní listiny dochází a vezme v potaz i rozsah ústavní změny. Veřejná diskuse jako možnost lidu vyjádřit se k ústavním změnám, se na první pohled jeví jako projev demokratického rozhodování lidu. Avšak ve skutečnosti tento institut v procesu přijímání změn není širokou veřejností příliš využíván.

Ústava doznala největších změn v r. 2001 a 2005. Změny v roce 2001 souvisely s válkou v Kosovu, která aktivizovala albánské etnikum v makedonsko-albánském pohraničí. Masovějšímu rozšíření nepokojů a separatistickým tendencím makedonská vláda předešla na doporučení světových velmocí uzavřením Rámcové smlouvy v srpnu 2001 s Albánií a přistoupila na tzv. národnostní klíč požadovaný za dob federace od konce sedmdesátých let. Prosazení „národnostního klíče“ mělo zaručovat rovnoprávnost všech národností ve federaci a potažmo i v republikách a v oblastech a odstranit ústavně zakotvenou převahu národnostních většin.

3.4.2. Právní mechanismy změny ústavy Bývalé jugoslávské republiky Makedonie

V kapitole předchozí je uveden postup jako takový, v jehož rámci dochází k přijetí změn a doplňování ústavní listiny. V této části se dotýkám problematiky základních forem užívaných při změně ústavy. Ústavní právo v Bývalé jugoslávské republice Makedonie připouští *dvě formy*, kterými se mění a doplňuje ústavní listina. První formou jsou *ústavní zákony*. Ústavní zákony jsou vhodnější variantou pro aplikaci rozsáhlejších ústavních změn stávajícího ústavního textu. Jsou považovány za preciznější formu změny ústavy, a to primárně z toho důvodu, že se jimi určitá právní oblast upravuje komplexněji. Tím se dokáže pokrýt nemalý rozsah pozměňované ústavní materie.

Druhou formu prezentují *ústavní amandmány*.⁸⁷ Dodatky se užívají pro méně významné zásahy do stávajícího textu ústavy a dále se člení na dva druhy. Do první skupiny náleží dodatky, které jsou zvláštní formou určenou pro změnu nebo vylepšení stávajícího textu ústavy, číslují se římskými číslicemi a stojí samostatně mimo text ústavy, jejíž změny s sebou přináší. Tento druh dodatků obsahuje i makedonská ústava z let 1974 a 1991 a všeobecně jsou více užívané, než dodatky druhého typu. Pro druhou skupinu dodatků jsou typické ty dodatky, které jsou přímo integrované do textu ústavy a jsou označeny různě v závislosti na počtu změn, které obsahují.⁸⁸ Tato forma dodatků se však v současnosti využívá zřídka.⁸⁹ Do návrhu ústavy z roku 1991 byla sice včleněna možnost, aby se ústavní změny mohly

⁸⁷ Ústavní dodatky byly poprvé použity ve Spojených státech amerických v roce 1791 a jejich názvosloví je odvozeno od latinského slova *amandare*, což znamená v překladu „zlepšuji, opravuji“.

⁸⁸ Lze se setkat s amandmány nesoucí označení např. *bis*, *ter*, *quater*, *quinques*, *sexies*, *septies*, *novies*.

⁸⁹ Užity byly např. v ústavě Belgie z roku 1831 a Švýcarska z roku 1874.

provádět jak na základě dodatků, tak pomocí ústavních zákonů. Avšak ústava Bývalé jugoslávské republiky Makedonie z roku 1991 v článku 129 jasně uvádí, že se ústava mění a doplňuje pouze amandmány, a to jako samostatným textem stojícím mimo text ústavy jako takové. Nutno podotknout tu skutečnost, že právní řád nepožaduje žádné zvláštní mechanismy v rámci přijímání dodatků, jejich vstup v právní život a jejich následné aplikace.

4. Klasifikace ústavního systému Bývalé jugoslávské republiky Makedonie a charakteristika jejího soudobého ústavního pořádku

Tato část je v pořadí poslední a zároveň hlavní částí mé práce. Její těžiště spočívá ve výkladu s popisem ústavního systému⁹⁰ Bývalé jugoslávské republiky Makedonie v jeho současné podobě, jeho klasifikace a zvláštnosti se zaměřením na institucionální podobu horizontální dělby státní moci na moc zákonodárnou představovanou jednokomorovým parlamentem, moc výkonnou soustředěnou v rukou prezidenta republiky, vlády a samosprávných celků a moc soudní.

Zároveň jsem se soustředila na popis představitelů jednotlivých mocí tak, jak jsou zakotveny v ústavní listině. Právě v rámci moci soudní se setkáváme s některými instituty, jejichž obdoba v České republice (zatím) není právním řádem zakotvena a nemají doposud v České republice obdobu. Jedná se například o Radu soudců společně s Radou státních zástupců. Větší pozornost si taktéž zaslouží Výbor pro vztahy s menšinovými skupinami, Ústavní soud a Nejvyšší soud, Národní ochránce práv a Ochránce státu.

4.1. Klasifikace ústavního systému Bývalé jugoslávské republiky Makedonie

Z hlediska formy vlády se Bývalá jugoslávská republika Makedonie – jak vyplývá již ze samotného názvu státu – řadí k republikové formě vlády⁹¹ s jistou kombinací parlamentního⁹² a prezidentského⁹³ systému. Ústavní listina v článku 1 zakotvuje makedonský stát jako svrchovaný, nezávislý, demokratický a sociální stát. K základním pilířům její svrchovanosti náleží nedělitelnost, nezczitelnost a nepřenositelnost.

⁹⁰ Ústavní systém státu určují vztahy mezi jednotlivými nejvyššími orgány, jejich činnost, vztahy mezi občanem a státem, územní uspořádání státu, volební systémy, úprava politických stran a postavení samosprávných celků. Blíže BLAHOŽ, Josef. In BLAHOŽ, Josef, BALAŠ, Vladimír, KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2007, s. 93-110 (Kapitola VI., Srovnávání ústavních systémů).

⁹¹ Blíže ZIMEK, Josef. In FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 80 (Kapitola IV., Formy vlády)

⁹² Srov. FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy...*, s. 85. CABADA, Ladislav a kol. *Komparace politických systémů III*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004, s. 8-9. BLAHOŽ, Josef, BALAŠ, Vladimír, KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní...*, s. 98-100.

⁹³ Srov. FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy...*, s. 85-86. CABADA, Ladislav a kol. *Komparace...*, s. 9-10. BLAHOŽ, Josef, BALAŠ, Vladimír, KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní...*, s. 104-108.

Přestože se státní moc člení dle klasického vzorce na moc zákonodárnou, moc výkonnou a moc soudní, nelze v případě Bývalé jugoslávské republiky Makedonie hovořit o parlamentním systému v čisté formě, nýbrž o jisté kombinaci parlamentního a prezidentského systému. Ústavní systém Bývalé jugoslávské republiky Makedonie lze tedy definovat jako systém kombinovaný⁹⁴, jež v sobě mísí prvky obou výše zmiňovaných ústavních systémů. Stručně lze uvést, že ze systému parlamentního Bývalá jugoslávská republika Makedonie převzala kupříkladu následující prvky: moc výkonná se člení mezi vládu a prezidenta, přičemž prezident je stabilním orgánem a vláda nikoliv, vláda jako jeden z orgánů moci výkonné vychází z parlamentní většiny a je za svou činnost parlamentu odpovědná a v neposlední řadě se setkáváme s určitou formou spolupráce moci zákonodárné a výkonné. Naproti tomu odvodil makedonský kombinovaný systém ze systému prezidentského mezi jinými přímou volbu prezidenta, odpovědnost prezidenta za porušení ústavy a zákonů (impeachment), suspenzivní veto prezidenta vůči zákonům přijatým parlamentem absolutní a prostou většinou hlasů. Nutno podtrhnout tu skutečnost, že moc výkonná ale není soustředěna v rukou samotného prezidenta. Ústavní listina dále například zakotvuje možnost samorozpuštění parlamentu, avšak moci výkonné podat návrh na jeho rozpuštění nepřísluší.

4.2. Moc zákonodárná v Bývalé jugoslávské republice Makedonie

Dle článku 61 a násl. ústavy Bývalé jugoslávské republiky Makedonie moc zákonodárná institucionálně náleží pouze parlamentu majícímu všeobecnou působnost, od něhož je odvozeno postavení ostatních státních orgánů. Parlament zřizuje a jeho postavení v systému státní moci upravuje primárně ústava, dále jej upravuje zákon o parlamentu⁹⁵, jednací řád parlamentu⁹⁶; postavení poslanců upravuje zákon o poslancích⁹⁷. Makedonský parlament vybavený celostátní působností je označen jako „Sobranie⁹⁸ na Republika Makedonija“ a jeho sídlem je hlavní město Skopje. Pečeť makedonského parlamentu je kulatého tvaru, v jehož

⁹⁴ ŠKARIČ, Svetomir. *Sporedbeno i makedonsko ustavno pravo*. Skopje: Matica, 2004, s. 530.

⁹⁵ Zakon za Sobranie na Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 104/09 od 20. 08. 2009 godina.

⁹⁶ Delovnik na Sobranieto na Republika Makedonija (Prečisten tekst), Služben vesnik na Republika Makedonija broj 130/2010.

⁹⁷ Zakon za pratenicite, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 84 od 03. 10. 2005 godina.

⁹⁸ Překládá se jako sněm, sněmovna, parlament, shromáždění aj. Ve své práci užívám všeobecné označení „parlament“.

středu je vyobrazen státní znak a okolo je nápis „*Republika Makedonija – Sobranie na Republika Makedonija – Skopje*“.

4.2.1. Struktura parlamentu

V ústavním právu se setkáváme s různými podobami struktury zákonodárného orgánu, a to s parlamenty jednokomorovými, dvoukomorovými (např. Parlament České republiky) a v historii jsou známy i případy vícekomorového parlamentu.⁹⁹ Současný makedonský parlament je ustanoven ústavní listinou jako jednokomorový. Za pomyslný základ druhé komory – bude-li v budoucnu někdy ustavena – lze považovat Výbor pro vztahy mezi národnostními skupinami.

4.2.2. Složení parlamentu, mandát poslance a s ním související práva a povinnosti

Parlament Bývalé jugoslávské republiky Makedonie náleží mezi kolegiální orgány, v nichž poslanci¹⁰⁰ rozhodují ve sboru. Dle článku 61 ústavy má 120 až 140 poslanců. Od vzniku republiky však bylo dosud voleno vždy 120 poslanců¹⁰¹, a to ve všeobecných a přímých volbách tajným hlasováním. Do roku 1998 se poslanci volili dle absolutního většinového systému¹⁰²; dne 18. října 1998 byl pro volby do parlamentu zaveden smíšený volební systém.¹⁰³ V roce 2002 se volby konaly podle relativně čistého poměrného systému.¹⁰⁴

⁹⁹ Typickým příkladem vícekomorového parlamentu byla Svazová skupština federativní Jugoslávie.

¹⁰⁰ Poslancem může být zvolena osoba starší 18 let způsobilá k právním úkonům, která není ve výkonu trestu odnětí svobody ani nebyla odsouzena k trestu odnětí svobody na dobu trvání delší, než šest měsíců.

¹⁰¹ Z hlediska národnostního zastoupení poslanců v parlamentu lze uvést, že například v roce 1994 bylo voleno celkem 120 poslanců, přičemž z nich bylo 98 Makedonců, 19 Albánců, jeden Turek, jeden Rom a jeden Srb. MILOSALEVSKI, Slavko, TOMOVSKI, Mirche. *Albanians in the Republic of Macedonia 1945-1995: Legislative, Political documentation, Statistics*. Skopje: NIP Studentski Zbor, 1997, s. 325 (tabulka č. 12).

¹⁰² Většinový volební systém (Plurality - Majority system) se dělí do dvou podsystemů, a to systému relativní většiny (First Past the Post) a systému absolutní většiny (Majority system). Blíže FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy...*, s. 104.

¹⁰³ Volilo se 120 poslanců. Volič měl k dispozici dva hlasy. V roce 1998 čítala průměrná velikost volebního obvodu asi 18.000 registrovaných voličů. 85 poslanců se volilo v 85 jednomandátových obvodech a pro zbývajících 35 mandátů bylo volební obvod celá země. K vítězství v jednom obvodu bylo nutné získat kvalifikovanou většinu $\frac{1}{3}$ z celkového počtu odevzdaných hlasů. Pokud ani jeden z kandidátů neobdržel nutnou $\frac{1}{3}$ hlasů, konalo se druhé kolo voleb. Ve druhém kole proti sobě stáli dva kandidáti s největším počtem odevzdaných hlasů v prvním kole. Zbývajících 35 poslanců bylo voleno podle poměrného zastoupení s 5 % omezovací klauzulí a jako metoda převedení hlasů na mandáty byla užitá D'Hondtova metoda. Srov. ŠEDO, Jakub. In FIALA, Petr a kol. *Politické strany ve střední a východní Evropě: Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*.

Parlament je ustavován na ustavující schůzi, která se koná do 20 dnů po uskutečněných volbách. Ustavující schůzi svolává předseda parlamentu z předchozího volebního období, jemuž doposud nezanikla funkce. Pokud nedojde z nějakého důvodu ke svolání schůze ve stanovené dvacetidenní lhůtě, poslanci se sami sejdou za účelem ustanovení parlamentu, a to o desáté hodině dopoledne 21. dne od momentu, kdy skončily volby. Pro platné konání ustavující schůze je však třeba splnění další podmínky, a to aby se jí účastnila většina z celkového počtu poslanců (tj. 61 poslanců). Na ustavující schůzi parlamentu poslanci volí svého předsedu, ovšem nelze vyloučit situaci, kdy nový předseda není doposud zvolen. V tomto případě se vedení schůze ujímá nejstarší přítomný poslanec. Aby došlo k platnému ustavení parlamentu, musí být splněna další podmínka, která spočívá ve verifikaci $\frac{2}{3}$ mandátů poslanců z celkového počtu poslanců.¹⁰⁵

Mandát poslance parlamentu je mandátem čtyřletým a reprezentativním a poslanec nemůže být ze své funkce odvolán. Mandát poslance vzniká jeho verifikací, která se koná na ustavující schůzi parlamentu a od toho okamžiku nabývá poslanec práva a povinnosti s mandátem spojená. Ústavou a zákonem o poslancích jsou stanoveny důvody zániku poslaneckého mandátu, mezi něž náleží smrt, ztráta makedonského občanství, porušení neslučitelnosti funkce, odsouzení poslance za trestný čin, pro který je stanovena sazba trestu odnětí svobody ve výši nejméně pěti let anebo na návrh poslance.

Funkce poslance je neslučitelná s funkcí prezidenta republiky, předsedy vlády, ministra, soudce Ústavního soudu, soudce obecných soudů, Národního ochránce práv, státního zástupce, člena rady samosprávného celku, starosty samosprávného celku a města Skopje, zaměstnance v odborných a vedoucích funkcích a s ostatními

1. vydání. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2002, s. 249 (Republika Makedonie), CABADA, Ladislav, ŽENÍŠEK, Marek. *Smíšené volební systémy*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003, s. 142-143.

Smíšený volební systém je považován za čtvrtý typ volebních systémů. Bývalá jugoslávská republika Makedonie v roce 1998 a 2002 užíla tzv. navrstvující smíšený systém. Navrstvující smíšený volební systém je v současnosti nejrozšířenějším volebním systémem a je podtypem smíšeného volebního systému nezávislé kombinace. Existují dva druhy volebních obvodů s rozdílnými typy volebních systémů. V jednom volebním obvodu se volí dle většinového systému a ve druhém se volí poměrným způsobem hlasování. A tyto systémy se používají současně. Jeden volič je tedy reprezentován dvěma zástupci. CABADA, Ladislav, ŽENÍŠEK, Marek. *Smíšené...*, s. 33.

¹⁰⁴ Od roku 2002 se při volbách užívá systém poměrného zastoupení. Území je rozděleno do šesti volebních obvodů a v každém obvodu je voleno 20 mandátů. ŠEDO, Jakub. In FIALA, Petr a kol. *Politické strany...*, s. 249. Blíže Izboren zakonik, Služben vesnik na Republika Makedonija broj. 40 od 31. 03. 2006 godina.

¹⁰⁵ Mandáty poslanců potvrzuje Verifikační komise, která se skládá z předsedy a čtyř členů, kteří jsou na návrh předsedy parlamentu parlamentem zvoleni.

nositeli veřejných funkcí, které volí nebo jmenuje parlament. Co do obsahu poslanecký mandát v sobě zahrnuje po dobu trvání mandátu právo poslanecké imunity a práva a povinnosti vázající se k funkci poslance. Právo poslanecké imunity v sobě zahrnuje právo osobní neodpovědnosti poslance (trestní, občanskoprávní, správně právní aj.) a nemožnost jeho zadržení pro výroky učiněné na schůzích parlamentu. Taktéž je nemožné poslance bez souhlasu parlamentu zadržet, kromě případu, kdy je poslanec přistižen bezprostředně při páčání trestného činu, pro který je stanovena výše sazby trestu odnětí svobody nejméně pět let.

Poslanec je nositelem práv, mezi něž patří například práva související s jeho vystupováním na půdě parlamentu¹⁰⁶ a právo na materiální zabezpečení¹⁰⁷ jeho činnosti. K základním povinnostem poslance náleží podat přiznání o majetku (tzv. anketní list), které poslanec musí podat do 30 dnů od verifikace mandátu. V přiznání poslanec uvede kompletní nemovitý majetek, peněžní vklady nebo úspory v tuzemsku i zahraničí, akcie nebo podíly v obchodních společnostech a movitý majetek větší hodnoty, který vlastní on sám a všichni členové žijící ve společné domácnosti. Anketní list je průběžně doplňován a veřejnost má právo – v zájmu boje proti korupci – bezplatně a bez jakékoliv registrace prohlédnout anketní listy všech veřejných osob vč. poslanců na internetu.

4.2.3. Vnitřní organizace parlamentu

Z hlediska činnosti parlamentu je typické jeho rozdělení na více samostatných orgánů¹⁰⁸, jejichž činnost se jednodušeji sleduje a tím dochází ke zvýšení efektivity práce.

¹⁰⁶ (1) Právo požádat o autentický výklad, (2) právo navrhnout diskusi o otázkách, na nichž má veřejnost zájem, (3) právo předkládat návrhy řešení otázek, o kterých se jedná, (4) vybírat a být vybrán do pracovních orgánů, (5) společně s minimálně 29 poslanci navrhnout vyhlášení výjimečného stavu, (6) společně s minimálně 39 poslanci předkládat návrh na vstup nebo vystoupení ze svazu s jinými zeměmi a mezinárodními organizacemi.

¹⁰⁷ (1) Poslanec má právo na měsíční plat stanovený za použití koeficientu v rozmezí od 3,5 do 4,0, který určuje Komise pro volební otázky a jmenování. Za každý započatý rok pracovní doby se koeficient zvyšuje o 0,5 %, nejvíce však do 20%. (2) V rámci ostatních požitků má poslanec nárok na náhradu výdajů na dopravu, stravování v pracovní době, přestěhování z místa trvalého bydliště do místa, kde uskutečňuje svou funkci. Pozůstalým v případě úmrtí poslance náleží částka, jejíž výše činí průměr vypočítaný ze dvou posledních platů zemřelého. Pokud poslanec užívá k úředním účelům automobil, který má v osobním vlastnictví, náleží mu náhrada ve výši 30 % prodejní ceny jednoho litru paliva na jeden ujetý km. Poslanci případně i náhrada za oddělený život od rodiny, která činí 30 % průměrné čisté mzdy vyplacené v Byvalé jugoslávské republice Makedonii v předchozích třech měsících.

¹⁰⁸ Řídí orgány, k nimž se řadí např. speaker v Dolní sněmovně a dále pomocné orgány, jsou v Byvalé jugoslávské republice Makedonie výbory a komise.

Mezi řídicí orgány parlamentu Bývalé jugoslávské republiky Makedonie náleží předseda a místopředsedové a jeho vnitřní organizace se příliš neliší od uspořádání zákonodárných sborů jiných zemí. Ústava zakotvuje funkci předsedy a místopředsedy parlamentu, podrobně upravenou v čl. 17 a násl. zákona o parlamentu společně s ustanoveními jednacího řádu. Současně je nutno uvést funkci generálního sekretáře a vytváření pracovních orgánů. Poslanci volí ze svého středu na funkční období čtyř let předsedu a maximálně dva místopředsedy parlamentu. Kandidáta na předsedu parlamentu předkládá Komise pro otázky voleb a jmenování¹⁰⁹, přičemž písemný návrh na kandidáta musí podat minimálně 20 poslanců s tím, že jeden poslanec může předložit pouze jednoho kandidáta. Každý poslanec se také může v rámci hlasování vyjádřit pro konkrétního kandidáta jen jednou. Na post předsedy parlamentu je zvolen ten z kandidátů, který získá (absolutní) většinu hlasů všech poslanců.¹¹⁰ Činnost předsedy parlamentu spočívá v jednání, kterým reprezentuje parlament navenek, svolává schůze parlamentu, dbá o aplikaci ustanovení jednacího řádu parlamentu a je nositelem dalších práv a povinností.

Na post místopředsedy parlamentu se volí vždy nejvíce dvě osoby z řady poslanců rozdílných politických stran zastoupených v parlamentu a jejich volba probíhá stejnou formou jako volba předsedy parlamentu. Zákon však stvrzuje požadavek, aby jeden z místopředsedů vzešel vždy z nejsilnější opoziční strany v parlamentu jako její zástupce. Náplň práce místopředsedů v sobě zahrnuje aktivní zapojení se do řízení a vnitřní organizace parlamentu v podobě pomoci předsedovi parlamentu při výkonu jeho činnosti.

Součástí vnitřní struktury parlamentu je generální sekretář, kterého jmenuje parlament na návrh Komise pro volební otázky a jmenování a jenž je nápomocen předsedovi parlamentu v přípravě a organizaci jednotlivých zasedání parlamentu. K pomocným orgánům parlamentu Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, v nichž se odvíjí jeho běžná činnost, se řadí pracovní orgány¹¹¹, tj. komise a výbory. Každý poslanec musí být členem minimálně jednoho pracovního orgánu. K činnosti

¹⁰⁹ Komisijata za prašanja na izborite i imenuvanjata na Sobranieto.

¹¹⁰ Může nastat situace, kdy je předloženo více kandidátů. Jsou-li navrženi dva kandidáti a ani jeden nezískal potřebný počet hlasů, hlasování se opakuje. Jsou-li navrženi tři a více kandidátů, hlasování se opakuje, ale jen pro ty dva kandidáty, kteří získali nejvíc hlasů v předchozím hlasování. Pokud přesto nebude úspěšně zvolen předseda parlamentu, jsou navrženi další kandidáti a celá procedura se od počátku zopakuje. Stejně se volí na post místopředsedy parlamentu.

¹¹¹ „rabotni tela“ nelze překládat jako pomocné orgány.

pracovních orgánů se řadí posuzování návrhů zákonů, návrhy ostatních právních předpisů a dalších právních aktů, které parlament schvaluje.

Jediným dočasným pracovním orgánem je Stálá komise pro ochranu svobod a práv občanů, která na základě analýzy konkrétních poznatků například poukazuje na nutnost přijetí určitého zákona za účelem dostatečné ochrany práv občanů.

Pro období 2008 až 2012 je v makedonském parlamentu zřízeno několik stálých pracovních orgánů, jimiž jsou Komise pro ústavní otázky, Legislativní komise, Komise pro obranu a bezpečnost, Komise pro politický systém a národnostní skupiny, Komise pro zahraniční politiku, Komise pro evropské otázky, Komise pro volební otázky a jmenování, Komise pro dohled nad bezpečností a kontrarozvědkou, Komise pro ekonomické otázky, Komise pro financování a rozpočet, Komise pro zemědělství, lesnictví a vodohospodářství, Komise pro transport, spoje a ekologii, Komise pro vzdělávání, vědu a sport, Komise pro kulturu, Komise pro zdravotnictví, Komise pro práci a sociální politiku, Komise pro mandátní a imunitní otázky, Komise pro stejné možnosti žen a mužů a Komise pro samosprávu.

Nelze opomenout nově konstituovaný orgán, jímž je Výbor pro vztahy mezi národnostními skupinami¹¹², který v rámci ústavních změn v roce 2001 nahradil původní Radu pro mezinárodní vztahy. Členové Výboru jsou voleni parlamentem z řad poslanců, kteří se na ustavující schůzi parlamentu vyjádřili k otázce, ke které národnostní skupině náležejí. Na základě jejich vyjádření je pak sestaven Výbor z 19 členů, přičemž sedm je z řad Makedonců, sedm z řady Albánců a po jednom členu z řad Turků, Vlachů, Romů, Srbů a Bosňáků. Mezi hlavní úkoly Výboru spadá posuzování různých otázek spojených se vztahy mezi národnostními skupinami. Dále vypracování posudků, dobrozdání, shrnutí problematiky, vyjádření názorů a doporučení parlamentu, který se přijatými rozbory a doporučeními musí zabývat a při rozhodování o konkrétních otázkách musí dbát o to, aby jeho rozhodnutí nebylo v rozporu s názorem Výboru.

4.2.4. Zasedání parlamentu

Makedonský parlament se schází v opakovaných a pravidelných schůzích, které svolává jeho předseda, a to i na vznesenou žádost prezidenta republiky, vlády

¹¹² Blíže zakon za Komitetot za odnosi među zaednicite, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 150 od 12. 12. 2007 godina.

nebo nejméně 20 poslanců.¹¹³ Pracovní doba poslanců činí dle zákona o poslancích 40 hodin týdně. Dle jednacího řádu parlamentu se tyto schůze konají v časovém rozmezí od 10:00 do 17:00 hodin s polední přestávkou. Předseda parlamentu současně s rozhodnutím o svolání schůze předloží pořad všech jednání¹¹⁴, která se budou na schůzi projednávat. Veškeré podklady musí předseda parlamentu dodat všem poslancům ve lhůtě nejpozději 10 dní přede dnem navrženým pro konání schůze a současně o svolání schůze informuje prezidenta republiky a předsedu vlády. Schůze parlamentu se mohou účastnit prezident republiky, předseda vlády i jednotliví ministři. Na základě pozvání předsedy parlamentu se mohou schůze účastnit představitelé jiných státních orgánů a organizací, do jejichž kompetence projednávaná věc náleží. Stejným postupem se mohou schůze účastnit jako hosté i vysocí představitelé jiných států či mezinárodních organizací.

Odchylně se řeší bezodkladné případy, kdy předseda parlamentu svolá schůzi i ve lhůtě kratší než desetidenní a o pořadu jednání se hlasuje až na samotné schůzi. Schůzi řídí a vede předseda parlamentu, v době jeho nepřítomnosti se jeho funkce ujímá jeden z místopředsedů, a pakliže ani jeden z místopředsedů se schůze neúčastní, vybere se některý z poslanců.

Poslanci se zúčastní schůze osobně, mohou se ke každé projednávané otázce vyjádřit, ale jejich přednes je limitovaný třemi minutami. Podmínkou pro vyjadřování se na schůzi je udělení slova, o které se musí poslanec přihlásit. Poté následuje hlasování¹¹⁵ poslanců o konkrétní otázce. Poslanec má možnost hlasovat „pro“, „proti“ nebo „zdržel se“, přičemž je mu dána možnost se schůze účastnit, avšak nehlasovat. Po vyčerpání všech otázek, které byly na programu jednání parlamentu, předseda parlamentu schůzi prohlásí za skončenou. Předsedovi parlamentu jako řídicímu orgánu schůze je delegována možnost přerušení schůze z důvodu

¹¹³ Blíže Delovnik na Sobranieto na Republika Makedonija (Prečisten tekst), čl. 67 a násl., Služben vesnik na Republika Makedonija broj 130/2010.

¹¹⁴ Jedná se o návrh denního rozvrhu, dle kterého poslanci pracují. Denní rozvrh jednání musí být nejprve schválen poslanci na začátku schůze a teprve poté se dle něj postupuje. Denní rozvrh jednání obsahuje veškeré otázky, jež nastaly do dne svolání schůze. Denní rozvrh jednání není neměnný; v případě neodkladné záležitosti mohou poslanec nebo vláda vznést požadavek na jeho doplnění i po svolání schůze a i na schůzi samotné. Současně s požadavkem na změnu musí předložit v písemné formě potřebné materiály a zdůvodnění. To mohou učinit do okamžiku odsouhlasení denního rozvrhu poslanci. V tomto případě se nejprve rozhoduje o tom, zda existuje relevantní důvod pro zařazení požadované otázky na program jednání a teprve poté poslanci rozhodují o tom, zda bude denní rozvrh změněn.

¹¹⁵ Hlasuje se dvěma způsoby. Veřejně se hlasuje zdvižením ruky nebo prostřednictvím technických prostředků. Tajné hlasování probíhá za pomoci hlasovacích lístků, které musí vykazovat shodné znaky (barva, tvar, velikost). Hlasování vede předseda parlamentu za asistence generálního sekretáře a tří poslanců, kteří byli zvoleni parlamentem na návrh předsedy parlamentu.

nepřítomnosti dostatečného počet poslanců nutného k hlasování o otázce, narušování klidu v jednacím sále, potřeby obstarání odborného stanoviska vlády nebo jiných orgánů. Poslanec je povinen se schůze účastnit, a pokud se vyskytne jakákoliv překážka v tom mu bránící, je povinen o tom informovat předsedu parlamentu a současně je povinen uvést důvody své nepřítomnosti. Sankcí pro poslance za jeho neúčast na schůzi je krácení platu a ostatních poslaneckých výhod.

4.2.5. Právomoc a formy činnosti parlamentu

Právomoc a činnost parlamentu primárně zakotvuje ústava, jednací řád parlamentu a zákon o parlamentu.¹¹⁶ Parlamentu – institucionálně nejvyššímu legislativnímu orgánu – je svěřena právomoc zákonodárná, ústavodárná, organizační a kreační, činnost kontrolní a taktéž některé ostatní činnosti. Parlament kupříkladu vyhlašuje celostátní referendum jako nástroj bezprostředního vyjádření občanů a například rozhoduje o státních rezervách. Je mu svěřena právomoc vyhlašovat formou zákona amnestii. Parlament mezi jiným rozhoduje o významných otázkách spojených se suverenitou státu.¹¹⁷

V rámci kreační a organizační pravomoci parlament volí členy státních orgánů a jmenuje ostatní nositele veřejných funkcí.¹¹⁸ Parlament mezi jiným vykonává funkci kontrolní, která spočívá ve výkonu dohledu nad vládou a jinými nositeli veřejných funkcí, kteří jsou parlamentu odpovědni.¹¹⁹ Parlament Bývalé jugoslávské republiky Makedonie taktéž ratifikuje mezinárodní smlouvy na návrh vlády. Tyto mezinárodní smlouvy se následně stávají součástí vnitrostátního práva.

¹¹⁶ Blíže Ustav na Republika Makedonija, čl. 68. KLIMOVSKI, Savo. *Ustavno pravo i politički sistem*. Skopje: Prosvetno delo, 2006, s. 429-434.

¹¹⁷ Například rozhoduje o válce a míru, vyhlašuje válečný a výjimečný stav, rozhoduje o změně státních hranic, rozhoduje o vzniku a ukončení svého členství ve svazu s jinými státy nebo ve společenství.

¹¹⁸ Volí vládu, soudce Ústavního soudu, soudce obecných soudů, členy Republikové rady soudců, Národního ochránce práv a jmenuje Nejvyššího státního zástupce.

¹¹⁹ Kontrolní právomoc provádí parlament vícero způsoby, z nichž (1) nejúčinnějším nástrojem kontroly je schvalování státního rozpočtu, který mu sama vláda předkládá. (2) Dalším účinným nástrojem kontroly jsou poslanecké otázky, které může vznést každý poslanec. Otázky se předkládají předsedovi vlády, členům vlády a ostatním veřejným funkcionářům. Dle tradice se poslanecké otázky podávají poslední čtvrtek v měsíci na schůzi, jíž se účastní předseda vlády i členové vlády. Předseda vlády a členové vlády ale musí být nutně obeznámeni minimálně 24 hodin před začátkem schůze o tom, že jim budou otázky položeny. Během jedné schůze má poslanec právo položit pouze tři otázky. (3) Právo interpelovat vládu, člena vlády nebo nositele veřejné funkce, musí uskutečnit společně nejméně pět poslanců. Interpelace se podává pouze v písemné formě tomu, komu je určena. Oproti poslanecké otázce, se musí o interpelaci veřejně jednat na schůzi parlamentu a obdržená odpověď se podrobí diskusi. Po skončení diskuse se hlasuje o tom, zda poslanci byli s odpovědí spokojeni či ne.

4.2.6. Normativní pravomoc a zákonodárny proces¹²⁰

Ústava Bývalé jugoslávské republiky Makedonie dává parlamentu možnost v rámci jeho normativní pravomoci vydávat a rozhodovat o právních aktech, mezi něž náleží Ústava, zákony, státní rozpočet, státní závěrečný účet a územní plán republiky.

S normativní pravomocí parlamentu úzce souvisí nutnost podání *autentického výkladu* jím přijatých zákonů. Autentický výklad může navrhnout každý poslanec, vláda, Ústavní soud, Nejvyšší soud, Nejvyšší státní zástupce, Národní ochránce práv. Požadavek autentického výkladu může vyslovit i starosta územně samosprávného celku, města Skopje a rady územně samosprávného celku. Podmínkou ovšem je nutnost podání autentického výkladu, který souvisí s činností orgánu, který o výklad žádá. Návrh znění výkladu vyhotovuje Legislativní komise, která jej nejprve musí schválit a teprve pak předá vyhotovený návrh parlamentu, který ho na schůzi parlamentu projedná stejným způsobem stanoveným pro projednávání návrhu zákona.

Zákonodárny proces probíhá dle pravidel zakotvených v jednacím řádu parlamentu. Oprávněným předkladatelem zákona je každý poslanec, vláda a minimálně 10 tis. občanů. Návrh na změnu nebo přijetí zákona může jako oprávněný navrhovatel podat každý občan, skupina občanů, instituce nebo sdružení. Oprávněný předkladatel doručí návrh zákona předsedovi parlamentu a ten ho nejpozději do tří dnů od doručení rozešle všem poslancům.

Schvalovací procedura v parlamentu probíhá ve trojím čtení a to tak, že v *prvním čtení* návrh zákona detailně posoudí Legislativní komise a pracovní orgán. Komise zhodnotí, zda lze návrh považovat za přijatelný a shledá, zda existuje potřeba, aby se s ním parlament vůbec zabýval. Pokud Legislativní komise vynese k návrhu zákona kladné stanovisko, postupuje ho parlamentu do druhého čtení.

Druhé čtení zahajuje pracovní orgán a Legislativní komise a musí se uskutečnit ve lhůtě sedmi pracovních dnů po zasedání parlamentu, na kterém se poprvé návrh zákona předložil. Během druhého čtení má každý poslanec právo navrhnout dodatek k zákonu¹²¹, který se předkládá předsedovi parlamentu nejpozději

¹²⁰ Blíže Delovnik na Sobranieto na Republika Makedonija (Prečisten tekst), čl. 132 a nasl., Služben vesnik na Republika Makedonija broj 130/2010. Zakonodavna postapka na Sobranieto. Dostupné na <<http://www.sobranie.mk/?ItemID=E57DA2CE7833D748A6BC52F1EE6E30F5>>.

¹²¹ Zde ve smyslu pozměňovacích návrhů. Dodatek může předložit každý poslanec, poslanecká skupina nebo pracovní orgán. Právě dodatky hrají ve druhém čtení zásadní roli.

dva dny před zasedáním pracovního orgánu a Legislativní komise. O každém dodatku zvlášť následuje v rámci pracovního orgánu a Legislativní komise rozprava a hlasování, na jehož základě poté ve lhůtě pěti dnů vypracují orgány doplňující návrh zákona, který doručí předsedovi parlamentu. Poslanci jsou seznámeni s pozměněným návrhem zákona a v rámci rozpravy mohou diskutovat. Diskutovat mohou však jen o těch ustanoveních, která byla dodatky pozměněna. Pokud je na druhém čtení přijata alespoň $\frac{1}{3}$ všech změn, které byly poslanci vzneseny, zákon vstupuje do třetího čtení. Pokud poslanci neschválili výše zmiňovanou $\frac{1}{3}$ změn, budou hlasovat o původní podobě návrhu zákona.

Třetí čtení se zahajuje rozpravou, na které mohou všichni poslanci nejpozději dva pracovní dny před zasedáním parlamentu vznášet své připomínky, které se však mohou dotýkat pouze změn, které byly přijaty ve druhém čtení. Třetí čtení končí hlasováním o zákonu v jeho konečné podobě. Pokud je zákon parlamentem schválen¹²², vyhlásí se ve formě nařízení o vyhlášení zákona, které je doručeno prezidentovi republiky k podpisu. Pokud prezident odmítne nařízení podepsat, zákon se vrací zpět do dalšího čtení a ve lhůtě třiceti dnů od jeho přijetí ke čtení se o něm znovu hlasuje. Zákon se publikuje ve Sbírce zákonů Republiky Makedonie nejpozději do sedmi dnů.

Jednací řád umožňuje změnit průběh klasického zákonodárného procesu. Jedná se o *zrychlený zákonodárný proces ve stavu legislativní nouze* v situaci, kdy je třeba bez odkladu zabránit hospodářskému kolapsu, závažným jevům v hospodářské politice, zmírnit následky ničivých přírodních katastrof, epidemií anebo se jedná o bezpečnost občanů a obranu státu. Zákonodárný proces začíná druhým čtením, zákon je tak přijat na druhém a třetím čtení, která se konají na témže zasedání parlamentu.

Další odchylkou od klasického způsobu přijímání zákonů je *zkrácený zákonodárný proces*, který se aplikuje při přijímání zákona, kdy se nejedná o složitý a objemný zákon. V rámci zkráceného průběhu se například prohlašuje zákon za neplatný, nebo se mění jeho jednotlivá ustanovení. Zákonodárná procedura započne

¹²² (1) Mezi zákony schvalované $\frac{2}{3}$ většinou hlasů všech poslanců náleží například zákon o hymně, zákon o státní vlajce, zákon o soudech, zákon o místní samosprávě, zákon o armádě, (2) zákon schvalovaný většinou hlasů všech poslanců (absolutní většina) je například zákon o volbách poslanců, (3) zákony schvalované prostou většinou hlasů jsou kupříkladu zákon o státním občanství, zákon o Republikové radě soudců, zákon o volbě prezidenta republiky, zákon o politických stranách, zákon o městě Skopje atd.

druhým čtením a pozměňující návrhy se mohou podávat až těsně před zahájením schůze parlamentu.

4.3. Moc výkonná v Bývalé jugoslávské republice Makedonie

Ústava Bývalé jugoslávské republiky Makedonie ve svém třetím oddílu, v člancích 79 až 97, předpokládá pluralitu státní exekutivy. V čele státu s republikánskou formou vlády stojí prezident jako individuální hlava státu, která však není nejvyšším orgánem ve státě ani výlučným nositelem moci výkonné. O moc výkonnou se dělí s vládou, která je zde koncipována jako kolegiální orgán a rozčleněna do jednotlivých resortů v čele s předsedou vlády.

4.3.1. Hlava státu

Postavení a funkce prezidenta republiky zakotvuje ústavní listina v článku 79 a násl. jako reprezentanta republiky s celostátní působností a je mu svěřeno vedení mezinárodní politiky.¹²³

Postavení prezidenta republiky, jeho volbu a ostatní práva blíže konkretizují zákony. Svou funkci vykonává prezident osobně a nepřetržitě a je zásadně neslučitelná s jinými veřejnými funkcemi. Z hlediska postavení prezidenta republiky jako nositele vnější suverenity státu ústavní listina zakotvuje pravomoc prezidenta republiky, k níž náleží funkce vrchního velitele ozbrojených sil¹²⁴, je mu svěřena bezpečnost země¹²⁵, spoluúčast na vyhlášení zákonů a s tím související právo suspenzivního veta¹²⁶, pověřuje osobu sestavením vlády, jmenuje nositele státních a veřejných funkcí¹²⁷, navrhuje kandidáty na určité veřejné funkce, předkládá ústavní změny, rozhoduje o válečném a výjimečném stavu. Na druhé straně má prezident i ústavou danou povinnost, a to informovat minimálně jednou za rok parlament o své činnosti.

¹²³ Prezident uzavírá mezinárodní smlouvy (např. o hranicích Republiky Makedonie, o uzavření svazu nebo společenství s jiným státem). Vláda uzavírá mezinárodní smlouvy jen v případech stanovených zákonem a ve výjimečných případech.

¹²⁴ Např. spolurozhoduje o strategii obrany, jmenuje a odvolává generály a velitele ozbrojených sil.

¹²⁵ Je předsedou Rady pro bezpečnost Republiky Makedonie a jmenuje ředitele Bezpečnostní agentury (obdoba Bezpečnostní a informační služby).

¹²⁶ Prezident nemusí podepsat nařízení o vyhlášení zákona, který byl parlamentem přijat absolutní či relativní většinou. Naopak zákon přijatý 2/3 většinou podepsat musí. Prezident Kiro Gligorov odmítl podepsat nařízení o vyhlášení zákona o amnestii, protože byl toho názoru, že parlament by zasahoval do nezávislé soudní moci.

¹²⁷ Jmenuje 3 členy Rady pro bezpečnost a ředitele Bezpečnostní agentury.

Funkce prezidenta je ustavena na základě volebního principu, a to všeobecnou a přímou volbou na základě tajného hlasování občanů starších 18 let. Délka prezidentského mandátu činí pět let s možností znovuzvolení.

Volba prezidenta se koná v průběhu posledních 60 dnů mandátu předchozího prezidenta. Pasivní volební právo je omezeno podmínkou dosaženého věku, státním občanstvím a trvalým bydlištěm. Prezidentem se tak dle platného znění zákona¹²⁸ může stát občan Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, který dosáhl věku minimálně 40 let. Prezidentem nemůže být zvolena osoba, která v posledních 15 letech nežila aspoň deset let na území makedonského státu. Návrh kandidáta na post prezidenta má právo předložit na podpisových arších nejméně 10 tis. voličů¹²⁹, nebo nejméně 30 poslanců. List kandidátů se poté doručí do Státní volební komise a ta losem určí pořadí kandidátů na listině, která se zveřejní ve Sbírce zákonů. Právo vypsat volbu prezidenta náleží předsedovi parlamentu, který tak učiní v Rozhodnutí o konání volby prezidenta, které se taktéž zveřejní ve Sbírce zákonů. Volba prezidenta se musí uskutečnit ve lhůtě ne kratší než je 70 dní a ne delší než 90 dní ode dne vypsaní volby. Pro účel volby prezidenta je celá země považována za jeden volební obvod, v němž občané volí prezidenta přímo. Do funkce prezidenta republiky je zvolen v prvním kole¹³⁰ ten kandidát, který obdrží většinu hlasů všech voličů, přičemž se volby musí účastnit více jak prostá většina voličů. Výsledky volby jsou vyhlášeny ve lhůtě tří dnů ode dne konání volby a současně s nimi se vyhotoví Zpráva o provedené volbě prezidenta. Zvolený prezident se ujímá funkce nejdříve po skončení mandátu předchozího prezidenta, jinak ve lhůtě 10 dnů ode dne vyhlášení výsledků volby poté co učinil před parlamentem prohlášení.¹³¹

S mandátem prezidenta úzce souvisí kromě práv v rámci jeho poměrně široké působnosti i povinnosti, mezi nimiž je kladen důraz na jeho omezenou politickou odpovědnost v případě, že prezident poruší Ústavu nebo zákony republiky při výkonu své funkce.

¹²⁸ Izborn zakonik, Služben vesnik na Republika Makedonija broj. 40 od 31. 03. 2006 godina.

¹²⁹ Každý volič může navrhnout jen jednoho kandidáta.

¹³⁰ V případě, že jsou navrženi dva kandidáti a ani jeden z nich nezískal v prvním kole potřebný počet hlasů, hlasuje se ve druhém kole o těch dvou kandidátech, kteří získali v prvním kole nejvíce hlasů. Druhé kolo se uskuteční 14 dní po skončení hlasování v prvním kole. Pokud ani ve druhém kole nebude zvolen prezident, opakuje se celá volební procedura od začátku. Tak se postupuje i v případě, že je navržen pouze jeden kandidát.

¹³¹ „Prohlašuji, že funkci prezidenta Republiky Makedonie budu vykonávat svědomitě a odpovědně, že budu ctít Ústavu a zákony, že budu chránit suverenitu, územní celistvost a nezávislost Republiky Makedonie.“

O politické odpovědnosti prezidenta (impeachment) rozhodují dva orgány zbývajících státních mocí, přičemž parlament rozhodne o zahájení řízení¹³² o odpovědnosti a Ústavní soud posuzuje již konkrétní porušení odpovědnosti prezidenta. Řízení je zahájeno na písemný a odůvodněný návrh nejméně 30 poslanců, který předseda parlamentu zašle prezidentovi republiky a všem poslancům. Parlament ihned jmenuje komisi pro posouzení důvodnosti návrhu. Komise na základě přezkoumání návrhu vyhotoví písemnou zprávu, kterou předseda parlamentu doručí všem poslancům a prezidentovi republiky. Prezident se může na svou obranu písemně vyjádřit ke všem částem návrhu a ke zprávě komise. Na svolané schůzi vede parlament rozpravu o návrhu a o zprávě komise, poslanci vyslechnou jednoho z navrhovatelů, který odůvodní, proč se část poslanců rozhodla pro podání návrhu; schůzi je účasten taktéž prezident, jehož právem je reagovat ústně. Po skončení rozpravy parlament hlasuje o zahájení řízení o odpovědnosti a pokud je návrh přijat $\frac{2}{3}$ většinou všech poslanců, předá návrh Ústavnímu soudu k dalšímu řízení.¹³³ Ústavní soud buď odpovědnost prezidenta potvrdí $\frac{2}{3}$ většinou všech soudců a v tom případě prezidentovi ze zákona zanikne prezidentský mandát a s ním související práva, povinnosti a výhody anebo ho nepotvrdí.

V Ústavě je dále zakotvena trestněprávní odpovědnost prezidenta za veškeré trestné činy, avšak nejprve musí být prezident v řízení před Ústavním soudem zbaven $\frac{2}{3}$ většinou hlasů všech soudců imunity a teprve poté jej lze zadržet.¹³⁴

Z mého pohledu se jeví zajímavým soubor práv a požitků prezidenta a jeho rodiny¹³⁵ jim náležejících po skončení prezidentské funkce. Po skončení mandátu prezidentovi náleží právo na penzi ve výši rovnající se jeho prezidentskému platu, právo na kancelář a nanejvýš tři asistenty, právo na zajištění osobní bezpečnosti, právo na užívání služebního vozidla s řidičem, právo na hmotné náklady pro uskutečňování svých aktivit ve výši 8 % z částky, která byla stanovena pro náklady prezidenta republiky.

Rodině prezidenta náleží v případě smrti prezidenta po skončení jeho mandátu jedna náhrada ve výši měsíčního platu prezidenta, děti mají do 26 let nárok na stipendium, rodina má právo na přidělení stavebního pozemku a pakliže pozemek

¹³² Delovnik na Sobranieto na Republika Makedonija (Prečisten tekst), čl. 205 a násl., Služben vesnik na Republika Makedonija broj 130/2010.

¹³³ Blíže Delovnik na Ustavniot sud na Republika Makedonija, čl. 59-61.

¹³⁴ Tamtéž čl. 58.

¹³⁵ Za rodinu je dle zákona považován manžel a děti.

vlastní, má nárok na úhradu nákladů spojených s výstavbou rodinného domu, dále má právo na osobní ochranu a další zákonem taxativně vymezené požitky.¹³⁶

4.3.2. Vláda

Vláda jako druhý orgán státní exekutivy v Bývalé jugoslávské republice Makedonie je zakotvena v ústavní listině. Organizaci, složení vlády a procedurální pravidla upravuje jednací řád vlády.¹³⁷ Vláda je jako kolegiální orgán s celostátní působností klíčovým orgánem pro vnitřní politiku státu z hlediska moci výkonné a za tím účelem vytváří odborné složky (ministerstva), které pověřuje specializovanými funkcemi, zatímco prezident je pověřen vykonáváním běžných činností.

Základní pravomoc¹³⁸ vlády spočívá v navrhování a provádění zákonů; pravomoc vlády v širším slova smyslu lze dále rozčlenit na rozhodovací¹³⁹, kontrolní¹⁴⁰, plánovací¹⁴¹, kreační¹⁴² a reprezentační¹⁴³.

Za účelem řádného plnění všech svých úkolů vláda vydává jednotlivé právní akty¹⁴⁴, mezi něž spadají nařízení mající sílu zákona a podzákonné právní předpisy, tj. nařízení, vyhlášky, rozhodnutí, opatření, programy, usnesení a závěry.

Základní vazba vlády na prezidenta republiky je vymezena procesem sestavení vlády. Prezident republiky určí a pověří osobu sestavením vlády (dle zákona je zástupcem strany, která získala většinu křesel v parlamentu) do 10 dnů od konání ustavující schůze parlamentu a informuje o tom parlament. Osoba pověřená sestavením vlády do 20 dnů ode dne ustavení do funkce předloží parlamentu

¹³⁶ Zakon za pravata na pretsedatelot na Republika Makedonija i negovoto semejstvo po prestanuvanje na funkcijata, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 46/04 od 12. 07. 2004 godina.

¹³⁷ Delovnik za rabota na vladata na Republika Makedonija (Prečisten tekst), Služben vesnik na Republika Makedonija broj 36 od 17. 03. 2008 godina.

¹³⁸ Blíže Ustav na Republika Makedonija, čl. 6; Zakon za vladata na Republika Makedonija, čl. 8, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 59/2000 od 22. 07. 2000 godina.

¹³⁹ Spočívá v pravomoci vlády vydávat nařízení vlády a vyhlášky, interní akty pro organizaci a práci ministerstev a jiných správních orgánů, ve vyjádření vlády k návrhům zákonů.

¹⁴⁰ Vykonává dohled nad ministerstvy a ostatními orgány státní správy.

¹⁴¹ Schvaluje politiku rozvoje a rozvoj hospodářství, schvaluje aktivní programy v oblasti obrany a bezpečnosti země, navrhuje územní plán republiky, navrhuje rozhodnutí o státních rezervách a navrhuje a předkládá parlamentu státní rozpočet.

¹⁴² Navrhuje jmenování velvyslanců, jmenuje vedoucí konzulátů, navrhuje státního zástupce, jmenuje a odvolává státní úředníky.

¹⁴³ Rozhoduje o uznání státu a vlády v rámci mezinárodního práva, navazuje diplomatické a konzulární vztahy s jinými státy, vydává rozhodnutí o otevření diplomatických a konzulárních úřadech v zahraničí.

¹⁴⁴ Zakon za vladata na Republika Makedonija, čl. 39, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 59/2000 od 22. 07. 2000 godina

písemný program společně s návrhem na sestavení vlády. Předseda parlamentu do tří dnů od přijetí zprávy o pověření osoby informuje poslance o kandidátu na post předsedy vlády. Následně předseda parlamentu svolá schůzi, a to do 15 dnů od obdržení písemného programu a návrhu na sestavení vlády; každý poslanec se může vyjádřit k návrhu v rámci rozpravy vedené v parlamentu. Po ukončení rozpravy poslanci veřejně hlasují o navrhovaném složení vlády, která je jako celek schválena tehdy, pokud se pro ni kladně vysloví většina všech poslanců. Vnitřní organizace vlády je detailně rozpracována v jednacím řádu vlády. Podle jeho ustanovení v čele vlády stojí, podobně jako ve většině zemí, předseda, jemu podléhají místopředsedové a jednotlivá ministerstva¹⁴⁵ jako monokratický orgán v čele s příslušným ministrem.

Nutno akcentovat skutečnost, že funkce předsedy vlády a ministrů je neslučitelná s funkcí poslance.

Vláda vytváří stálé¹⁴⁶ a dočasné pracovní orgány, jejichž náplní jsou odborné analýzy určité problematiky a zefektivnění práce vlády. Vláda se pravidelně schází na řádných schůzích vlády konaných zpravidla jednou týdně; svolává je předseda vlády z vlastní iniciativy nebo na žádost 1/3 členů vlády. Program jednání sestavený předsedou vlády obsahuje několik druhů materiálů, a to materiály, o kterých se diskutuje a rozhoduje; materiály, o kterých se jen rozhoduje a materiály informativního charakteru. V případech vymezených¹⁴⁷ jednacím řádem lze svolat i mimořádné zasedání vlády.

Není od věci poznámka, že zákonodárná moc drží v ruce pomyslnou „uzdu“, kterou může vládu usměrňovat co do výkonu její činnosti. Jde institut vyslovení (ne)důvěry vládě. Vláda je politicky odpovědná parlamentu ve dvojitě slova smyslu, a to ve smyslu kolektivní odpovědnosti vlády a odpovědnosti jednotlivých ministrů. Hlasování o nedůvěře vládě je klíčovým nástrojem k okamžitému nástupu pouze kolektivní odpovědnosti vlády, tj. odpovědnosti vlády jako celku. Nedůvěru vládě

¹⁴⁵ Ministerstva financí; zahraničních věcí; obrany; vnitra; spravedlnosti; dopravy a spojů; hospodářství; zemědělství, lesnictví a vodohospodářství; zdravotnictví; školství; informatiky; pro místní rozvoj; kultury; práce a sociální politiky; životního prostředí a plánování; tři ministerstva bez portfeje.

¹⁴⁶ Člení se na základní a zvláštní komise. K základním se řadí Komise pro politický systém; pro ekonomický systém a běžnou ekonomickou politiku; pro lidské zdroje a udržitelný rozvoj. Mezi zvláštní komise patří Komise pro privatizaci; pro bytovou politiku; pro jmenování; pro výrobu určenou ke zvláštním účelům (obrana, satelity, vojenský materiál). Dále vláda zakládá jako konzultační orgány Radu pro právní otázky, Radu pro ekonomické záležitosti a Revizní výbor (obdoba Nejvyššího kontrolního úřadu).

¹⁴⁷ Například za účelem projednání určité strategické záležitosti, daňové strategie nebo průběhu plnění státního rozpočtu.

musí vyslovit na schůzi parlamentu alespoň 20 poslanců anebo ji parlamentu předestře sama vláda. Poté se o nedůvěře hlasuje na schůzi parlamentu konané do tří dnů od vyslovení otázky. Nedůvěra vládě se schvaluje většinou hlasů z celkového počtu poslanců a znamená pro vládu jediné, a to povinnost podat demisi s tím, že nadále bude plnit svou funkci do ustavení nové vlády.

Vláda má ze zákona právo podat demisi na základě svého rozhodnutí v případě, že není schopna řádně vykonávat svoje povinnosti nebo za situace, kdy nemůže vykonávat svou činnost z důvodů nepřekonatelných těžkostí. Vláda je dále povinna odstoupit v případě, že předseda vlády odstoupí, zemře nebo mu je trvale znemožněn výkon funkce. Odpovědnost ministrů se člení do čtyř forem, a to odpovědnost politická¹⁴⁸, materiální¹⁴⁹, trestní¹⁵⁰ a morální¹⁵¹.

4.3.3. Územní samospráva

Jedna z několika definic vymezujících činnost a charakter samosprávy označuje za předmět samosprávy „*správu veřejných věcí na územní úrovni anebo v souvislosti s výkonem určitého povolání, příp. v souvislosti s výkonem určité specifické činnosti. Samospráva nemůže být vykonávána soukromými fyzickými nebo právními osobami; ty mohou vykonávat jen správu soukromou*“.¹⁵²

Právo občanů na územní samosprávu a územní samospráva v Bývalé jugoslávské Republice Makedonie jsou garantovány přímo ústavní listinou.¹⁵³

Organizace územních samosprávních celků je vzhledem k nízké hustotě obyvatelstva odlišná od pojetí územní samosprávy v České republice. Území makedonského státu se člení na samostatné opštiny¹⁵⁴, které jsou jediným článkem

¹⁴⁸ Například ministr je na návrh předsedy vlády odvolán, parlament mu v tomto případě vysloví nedůvěru.

¹⁴⁹ Odpovídá za škody, které způsobil nesprávným úředním postupem v době výkonu funkce, nebo za zneužití ministerského postavení ve smyslu postavení veřejného činitele.

¹⁵⁰ Za trestné činy spáchané v souvislosti s výkonem funkce ministra době svého působení ve funkci.

¹⁵¹ Souvisí s právem ministra odstoupit z funkce v případě, kdy to prospěje zdárnému řešení problému.

¹⁵² SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 241.

¹⁵³ Ústava z roku 1991 opustila dřívější územněsprávní systém z důvodu neslučitelnosti s novým ekonomickým a politickým systémem nového nezávislého státu. Ústava ve své dnešní podobě v článku 114 garantuje právo občanů na samosprávu jako omezující faktor státní moci.

¹⁵⁴ Z hlediska organizace územní samosprávy se jedná o jednostupňovou organizaci, v rámci které jsou základními a také jedinými jednotkami územní samosprávy opštiny. Jedna opština spravuje i drobné obce zvané „sela“, neboli vesnice bez vlastního orgánu správy. Opština je jednotkou obyvatel na určitém území a zároveň právníkou osobou, jejíž jméno je dané zákonem o samosprávě. Opštiny mají svůj znak a vlajku, které jsou zapsány v registru vedeném Ministerstvem pro místní rozvoj,

územní samosprávy. Neexistují zde jednotky podobné krajům; obci, která je opštinou, nelze přisuzovat význam okresního města. Opština se zakládá na území obývaných míst za účelem spojení potřeb občanů a při stanovení hranice opštiny se bere v potaz hranice katastrálních území, a to tak, aby hranice opštin nekolidovaly s hranicemi katastrálními.

V poválečném období proběhlo několik reforem územního členění státu. Po roce 1945 území Makedonie bylo rozděleno do 4 okruhů, 32 krajů a skoro 900 jednotek, v nichž byly zřízeny místní národní výbory. Do roku 1995 bylo zřízeno 34 opštin. Když byl v roce 1995 přijat zákon o místní samosprávě, od následujícího roku (1996) se zvýšil počet opštin na 123.¹⁵⁵ Takto bylo území rozčleněno až do přijetí dvou nových zákonů, a to nového zákona o místní samosprávě¹⁵⁶ v roce 2002, který platí v pozměněné formě dodnes a odráží základní principy zakotvené Rámcovou dohodou (decentralizace země) a zákona o teritoriální organizaci územní samosprávy¹⁵⁷ v roce 2004, který nově dělí území do 84 opštin.

Opštiny nejsou omezeny ve vzájemné spolupráci, spojují se za účelem dosažení určitého cíle, například sloučení prostředků na investiční činnost.¹⁵⁸ Financování opštin upravuje zvláštní zákon.¹⁵⁹ Z hlediska financování úkonů vykonaných opštinou v rámci její působnosti lze konstatovat fakt, že opština má dva základní zdroje příjmů. Ty se od sebe navzájem odlišují účelem, k jehož pokrytí slouží a člení se tak na zdroje vlastní¹⁶⁰ a zdroje jiné¹⁶¹.

příčemž opština smí vlajku a znak užívat až po zápisu do rejstříku. Opština má svůj statut, který při jejím založení schvaluje rada.

¹⁵⁵ ROSŮLEK, Přemysl. Makedonie: Místní samospráva. In CABADA, Ladislav a kol., (ed). *Komparace politických systémů III*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004, s. 263.

¹⁵⁶ Zákon za lokalnata samouprava, Služben vesnik na Republika Makeodnija broj 5 od 29. 01. 2002.

¹⁵⁷ Zákon za teritorijalna organizacija na lokalnata samouprava vo Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 55/04 od 16. 08. 2004 godina.

¹⁵⁸ Zákon za međupštinska sorabotka, Služben vesnik na Republika Makedonija br. 79 od 24. 06. 2009 godina. Dle tohoto zákona mohou opštiny spolupracovat i s jinými územními celky jiných států. To vše za účelem uskutečnění společné politiky a cílů. Návrh na spolupráci podává starosta opštiny, člen rady opštiny nebo od minimálně 10 % občanů opštiny a rozhoduje o něm rada každé opštiny většinou hlasů všech svých členů. Pokud je návrh schválen, opštiny ustaví komisi, která vypracuje návrh smlouvy, která založí jejich spolupráci. Za účelem plnění závazku určených smlouvou shromažďují společně opštiny finanční a materiální prostředky.

¹⁵⁹ Zákon za financiranje na edinice na lokalnata samouprava, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 61/04 od 13. 09. 2004 godina.

¹⁶⁰ Jsou určeny k pokrytí základních činností opštiny. Mezi vlastní příjmy se řadí například místní daně, náhrady, poplatky, místní náhrady, nájmy, úroky a výtobytky z prodeje majetku ve vlastnictví opštiny, příjmy z pokut, příjmy od dárců aj.

¹⁶¹ Například dotace od státu k výlučnému pokrytí činností, jimiž byla opština státem výslovně pověřena.

Tím, co částečně spojuje makedonské opštiny a české územně samosprávné celky, je podobná úprava jejich působnosti. Opštiny mohou ze zákona vykonávat na svém území veškeré úkony veřejného zájmu místního významu. V samostatné působnosti má obec poměrně široké možnosti konání.¹⁶² Oproti tomu je zákon poněkud strohý v ustanovení o vymezení výkonu přenesené působnosti, když pouze určuje, že „*státní orgán může pověřit výkonem určitých činností starostu, výkon takové činnosti je financován ze státního rozpočtu a může se přizpůsobit co do rozsahu místním podmínkám a orgán státní správy je subsidiárně odpovědný za výkon pravomocí takto svěřených*“.¹⁶³

Z výše uvedených skutečností lze dovodit existenci dvou základních orgánů opštiny, jimiž jsou starosta a rada opštiny. Stručně uvedeno, *starostou* jako osobou pověřenou k výkonu přenesené působnosti, může být občany opštiny zvolena osoba starší 18 let způsobilá k právním úkonům, která není ve výkonu trestu odnětí svobody ani nebyla odsouzena k trestu odnětí svobody na dobu trvání delší než šest měsíců. Volby na post starosty opštiny se konají tajným hlasováním dle většinového systému a funkce starosty je taktéž neslučitelná s jinou veřejnou funkcí. Zajímavou se jeví činnost, v jejímž rámci starosta, kromě zastupování opštiny, kontroluje zákonnost předpisů opštinou vydaných, zveřejňuje předpisy přijaté radou a rozhodnutí vydané radou, předkládá rozpočet a závěrečný účet opštiny, pravidelně informuje radu o své činnosti, řídí administrativu aj.¹⁶⁴ Z výše uvedeného vyplývá, že funkce starosty v makedonském podání v sobě současně subsumuje funkci tajemníka.

Dalším orgánem opštiny je dle zákona *rada opštiny*, která má 9 až 33 členů v závislosti na počtu obyvatel opštiny. Členové rady jsou voleni občany opštiny tajným hlasováním podle poměrného systému na 4 roky.¹⁶⁵ Členové rady volí svého předsedu. Rada schvaluje statut opštiny, rozhoduje o rozpočtu opštiny a závěrečném

¹⁶² Zakon za lokalnata samouprava, čl. 22, Služben vesnik na Republika Makeodnija broj 5 od 29. 01. 2002 godina. Opština vykonává činnost související s tvorbou územního plánu, ochranou životního prostředí, plánováním místního hospodářského rozvoje, kulturou, sportem, sociální ochranou a ochranou dětí, vzděláním, ochranou zdraví, prováděním krizových programů na pro případy katastrof a výkon komunálních činností.

¹⁶³ Zakon za lokalnata samouprava, čl. 23, Služben vesnik na Republika Makeodnija broj 5 od 29. 01. 2002.

¹⁶⁴ Tamtéž, čl. 50.

¹⁶⁵ Z pohledu zastoupení jednotlivých národnostních skupin lze uvést, že například v roce 1990 bylo celkem voleno 1510 osob do orgánů samosprávných celků, z toho bylo 1191 Makedonců, 221 Albánců, 22 Turků, 15 Romů, 12 Vlachsů, 16 Srbů a 33 ostatních. MILOSALEVSKI, Slavko, TOMOVSKI, Mirche. *Albanians in the Republic of Macedonia 1945-1995: Legislative, Political documentation, Statistics*. Skopje: NIP Studentski Zbor, 1997, s. 327 (tabulka č. 14).

účtu, schvaluje příjmy z vlastních zdrojů aj.¹⁶⁶ Rada pořádá pravidelné schůze jednou za tři měsíce. Řádné schůze svolává předseda rady buď z vlastní iniciativy, na žádost starosty, nebo nejméně ¼ členů rady do 15 dnů ode dne doručení žádosti. Lze svolat i mimořádné zasedání rady, a to z vlastní iniciativy předsedy rady či na žádost ⅓ jejích členů. Rada může jednat, je-li přítomna většina všech jejích členů, a pokud tomu tak je, přijímá svá rozhodnutí většinou přítomných.¹⁶⁷ Veškeré schůze rady i hlasování jsou veřejné, avšak je možné vyloučit veřejnost ⅔ většinou hlasů všech členů rady v případě, že jsou splněny podmínky, které vymezuje statut opštiny. Vyloučit nelze veřejnost z jednání o rozpočtu, závěrečném účtu opštiny a o urbanistických plánech.

Zvláštní postavení v rámci územně samosprávných celků má hlavní město *Skopje*, které má zvláštní status samosprávného celku s právním postavením opštiny.¹⁶⁸ Co do působnosti se neodlišuje od opštiny jako takové, avšak samo se dále člení do deseti opštin, z nichž každá má svůj znak a vlajku, stejně jako město samotné. I zde se setkáváme s radou, která má 45 členů a taktéž s funkcí starosty. Významné novum, které s sebou přinesla Rámcová dohoda ve sféře samosprávy, spočívá v možnosti výběru úředního jazyka a ustavení Komise pro vztahy mezi společenstvími. Úředním jazykem je jazyk makedonský a písmo cyrilské, a zákonem bylo upraveno, že v opštinách, kde nejméně 20 % občanů užívá jiný jazyk, je tento jiný jazyk taktéž úředním jazykem. Avšak sama opština má právo přijmout jako úřední i ten jazyk, jímž hovoří méně než požadovaných 20 % občanů. Komise pro vztahy mezi společenstvími se ustavuje v opštině, ve které se dle posledního sčítání obyvatelstva minimálně 20 % z celkového počtu občanů hlásí k jiné než makedonské národnosti.

4.4. Moc soudní v Bývalé jugoslávské republice Makedonie

Moc soudní je zakotvena v článku 98 a násl. ústavní listiny a lze uvést, že svou strukturou se příliš neliší od soustavy soudů tak, jak ji známe v našich podmínkách. Dle ústavy z roku 1974 se soudy dělily na soudy základní, krajské a

¹⁶⁶ Zakon za lokalnata samouprava, čl. 36, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 5 od 29. 01. 2002 godina.

¹⁶⁷ Výjimku tvoří právní akty, které se týkají kultury, použití písma a jazyků, jimiž hovoří méně než 20 % občanů opštiny; tyto akty se přijímají většinou hlasů přítomných za současné existence většiny hlasů osob náležícím k národnostní skupině, která není většinovou v opštině.

¹⁶⁸ Zakon za gradot Skopje, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 55/04 od 16. 08. 2004 god.

Nejvyšší soud. Vedle těchto soudů fungovaly jako specializované soudy hospodářské a vojenské. Amandmán XXV přinesl do tehdejší soustavy soudů radikální změny, když zakázal specializované soudy a zakotvil jednotný soudní systém, v němž soudní moc vykonávají soudy základní, apelační, Správní soud a Nejvyšší soud. Veškeré soudy se řídí zákonem o soudech¹⁶⁹, který schvaluje parlament dvoutřetinovou většinou přítomných hlasů. Zákon upravuje druhy soudů, nadřízenost, zřízení soudu, rušení soudu, organizaci a soustavu soudů. Řízení před soudem musí dbát na zákonitost a legitimitu, rovnoprávnost účastníků, projednání věci v přiměřené lhůtě, spravedlnost, přímou, veřejnou, právo na obranu a na zastupování, volné hodnocení důkazů a hospodárnost.

Soudce je jmenován Radou soudců, která soudce i odvolává, potvrzuje ukončení činnosti soudce, hodnotí práci soudců, rozhoduje o disciplinárních záležitostech soudců a o zbavení imunity. Uchazeč musí být diplomovaný právník s ukončeným čtyřletým vysokoškolským vzděláním s průměrem nejméně 8 nebo s nostrifikovaným diplomem zahraniční právnické fakulty s nejméně třemi sty získanými kredity. Současně musí být uchazeč občanem státu, musí splnit požadavek psychologického testu, musí ovládat makedonský jazyk a být schopen k výkonu soudcovské funkce. Zvláštní podmínkou pro práci soudce je absolutorium Akademie pro vzdělávání soudců a státních zástupců a složení soudcovské zkoušky.

Základní soud se zakládá na území jedné nebo více opštin a v současnosti působí celkem 27 základních soudů. Má funkci soudu prvního stupně ve věcech trestních a řeší hospodářské přestupky¹⁷⁰, rozhoduje o sporech rodinných a osobních záležitostech, řízení dědické, pracovních záležitostech, bytových záležitostech, majetkových a ostatních občanskoprávních sporech¹⁷¹ fyzických a právnických osob, zároveň rozhoduje v nesporných řízeních.

Do jeho věcné příslušnosti spadá i řízení o narovnání, likvidace společnosti, řízení o přeměně obchodních společností, řízení o uznání rozhodnutí zahraničního soudu. Z hlediska vnitřní organizace základní soud zřizuje oddělení trestní, odd. pro kriminalitu

¹⁶⁹ Zakon za sudovite, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 58/06 od 11. 05. 2006 godina. Musím upozornit na skutečnost, že tento zákon obsahuje i ustanovení upravující současně i postavení, volbu, práva a povinnosti soudců, přestože se ve svém názvu o soudcích nezmiňuje tak jako český „zákon o soudech a soudcích“.

¹⁷⁰ O trestném činu s hranicí trestu odnětí svobody nad 10 let rozhoduje jen tehdy, splňuje-li určité podmínky nutné k řízení.

¹⁷¹ Rozhoduje pouze tehdy, pokud hodnota věci nepřesahuje 50.000 €.

mládeže, odd. občanské, odd. hospodářské, odd. pro pracovní spory a další zvláštní spory. Soudcem základního soudu musí být absolvent Akademie.

Apelační soud je místně příslušným soudem pro více základních soudů jako soud jim nadřazený a nese funkci odvolacího soudu pro základní soudy. Jako soud druhého stupně rozhoduje o odvoláních ve věcech trestních a občanských proti rozhodnutí soudů základních. Taktéž rozhoduje o příslušnosti soudů základních. V současnosti jsou na území státu 4 apelační soudy se sídlem v Bitole, Gostivaru, Štipu a Skopji. Soudcem může být osoba, která má praxi minimálně 5 let uplynulých po složení právnické zkoušky.

Správní soud je orgánem s působností pro celé území státu se sídlem ve Skopji. Jeho věcná příslušnost je vymezena rozhodováním záležitostí týkajících se správy země; soud například rozhoduje o zákonnosti veškerých aktů týkajících se státních orgánů, rozhoduje o sporech vyplývajících z provádění smluv uzavřených městem Skopje, opštinou, veřejným podnikem, státním orgánem při výkonu veřejné služby, soud rozhoduje ve věcech volebních aj. Soudcem Správního soudu může být pouze osoba, která absolvovala nepřetržitou čtyřletou soudní praxi u základního soudu s nejvyšším kladným hodnocením nebo 8 let stáže nebo je univerzitním profesorem s vědeckým titulem „doktor právnických nauk“. Odměňování soudců se řídí zákonem o platech soudců, kteří jsou rozděleni do kategorií podle soudní praxe a stupně soudu.

Posledním soudem obecné soustavy soudů tak, jak je zakotvena v makedonském právním řádu, je *Nejvyšší soud* s působností pro celé území státu a zajišťující jednotu v aplikaci zákonů při činnosti základních a apelačních soudů. Sjednocuje rozhodovací praxi soudů a podává stanoviska k návrhům zákonů a ostatních právních předpisů. Soud je věcně příslušný k rozhodování jako soud druhého stupně proti rozhodnutí svých senátů a také rozhoduje ve třetím stupni o podáních proti rozhodnutí apelačních soudů a proti rozhodnutí svých rad. Rozhoduje také o mimořádných opravných prostředcích proti již pravomocným rozhodnutím soudu a o příslušnosti apelačních soudů. Soud se skládá z 25 soudců volených bez časového omezení mandátu na návrh Rady soudců; o jejich konečném počtu rozhoduje parlament na návrh schůze Nejvyššího soudu. Předsedu soudu volí na dobu 4 let parlament na návrh Rady soudců a s přihlédnutím ke stanovisku Nejvyššího soudu. Soud vykonává svou činnost v senátech složených z 3 - 5 soudců. Organizačně je tvořen čtyřmi soudními odděleními, a to odd. trestním, odd.

občanským, odd. proti průtahům v řízení a odd. pro soudní praxi, ale všechna oddělení mohou zasedat buď samostatně nebo na společném zasedání všech.

4.4.1. Ústavní soud

Poprvé byl zakotven ústavou Socialistické republiky Makedonie v roce 1963. Jeho hlavní náplní je zabezpečovat soulad a vnitřní harmonii ústavního pořádku republiky. Sídlem soudu je Skopje. Ústavní soud je primárně příslušný ke kontrole ústavnosti a zákonnosti, k rozhodování o ochraně svobod a práv člověka a občana, rozhodování o kompetenčních sporech, rozhodování o odpovědnosti prezidenta. Protože Ústavní soud je v Makedonii velmi populární a je všeobecně známo, že se zabývá každým podáním, občané soud často nesmyslně zneužívají.¹⁷²

Organizace a činnost soudu je upravena jednacím řádem soudu¹⁷³, dle něhož se soud skládá z 9 soudců volených parlamentem na dobu 9 let bez práva opětovného zvolení. Prezident republiky navrhuje 2 soudce a další 2 soudce navrhuje Rada soudců. Soud si zvolí po svém ustavení ze svých členů svého předsedu $\frac{2}{3}$ většinou všech soudců tajným hlasováním na funkční období 3 let. Zasedání se může konat jen tehdy, je-li přítomno nejméně 5 soudců. Soud pro zvýšení efektivity práce zakládá trvalé a dočasné komise, odborné útvary jako jsou znalci, poradci soudu a sekretář odpovědný soudu za činnost odborných útvarů. Lze shrnout, že funkce makedonského Ústavního soudu ve své větší části odpovídá činnosti Ústavního soudu České republiky.

4.4.2. Rada soudců

Tento orgán byl poprvé ustanoven v roce 1992 pod původním označením „*Republiková rada soudců*“. První členové byli však zvoleni až o dva roky později s mandátem na 6 let. Druhá Republiková rada byla ustavena v roce 2000 a třetí v pořadí následovala v roce 2003. Rada soudců v nynější podobě byla zakotvena do právního řádu Amandmánem XXVIII a následně byla upravena samostatným zákonem¹⁷⁴, který ve své pozměněné podobě platí dodnes. Rada se skládá z 15

¹⁷² Odluka U. broj 32/2007-0-0, data na donesuvanje 21. 03. 2007. Soud se zabýval stížností, v níž stěžovatel žádal o přezkoumání ústavnosti § 48 (2) zákona o lesích v části „kromě koz“; stěžovatel namítal diskriminaci kozy. Dle zákona o lesích se „dobytek může pást na zákonem určených plochách kromě koz“ a tím je porušeno její právo.

¹⁷³ Delovnik na Ustavniot sud na Republika Makedonija.

¹⁷⁴ Zakon za Sudskiot sovet na Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 60/06 od 15. 05. 2004 godina.

členů, přičemž 8 členů volí soudci ze svých řad, 3 členy volí parlament většinou hlasů, 2 členy navrhuje prezident republiky a současně je členem Rady předseda Nejvyššího soudu a ministr spravedlnosti. Mandát členů činí 6 let a mandát předsedy Nejvyššího soudu a ministra spravedlnosti zaniká současně se zánikem jejich funkce. Oznámení o volbě člena Rady se musí zveřejnit ve Sbírce zákonů a nejméně ve dvou veřejných sdělovacích prostředcích. Kandidátem může být ten, kdo má minimálně 5 let soudní praxi a pozitivní hodnocení za poslední 3 roky.

Členové Rady volí svého předsedu na funkční období dvou let tajným hlasováním většinou hlasů z celkového počtu všech. Na stejné schůzi Rada volí i zástupce předsedy. Rada pořádá schůze minimálně jednou za měsíc. Z hlediska vnitřní struktury Rada vytváří komise a odborný útvar v čele s generálním sekretářem.

Z hlediska věcné příslušnosti Rada volí a odvolává soudce a předsedy soudů, sleduje a oceňuje jejich výkon, rozhoduje o kárných řízeních, navrhuje 2 soudce Ústavního soudu, zabývá se stížnostmi občanů a právnických osob na práci soudů a soudců aj.

4.4.3. Rada státních zástupců¹⁷⁵

Rada je jako právnická osoba se sídlem ve Skopji nejvyšší a samostatně jednajícím orgánem v oblasti veřejné žaloby, který garantuje řádný výkon činnosti státních zástupců. Její působnost upravuje pouze zákon.¹⁷⁶

Skládá se z 11 členů volených na 4 roky, k nimž náleží Nejvyšší státní zástupce a ministr spravedlnosti, dále 1 člena volí Nejvyšší státní zastupitelství ze svých řad, 4 členy vybírají státní zástupci z Vyšších státních zastupitelství (sídlo Bitola, Gostivar, Štip, Skopje), 1 člen je příslušníkem společenství, které není většinové v republice a volí ho všichni státní zástupci na území republiky a 3 členy volí parlament z řad univerzitních profesorů a advokátů.

V čele Rady stojí předseda volený na 2 roky tajným hlasováním členy Rady většinou hlasů všech členů. Členem Rady může být osoba vykonávající funkci státního zástupce minimálně 8 let, jemuž během posledních 2 let nebylo uloženo disciplinární opatření. Rada je orgánem věcně příslušným pro volbu a odvolání státních zástupců, sledování práce státních zástupců, vyřizování stížností občanů a

¹⁷⁵ Doslova „Rada veřejných žalobců“.

¹⁷⁶ Zakon za Sovetot na javnite obviniteli na Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 150 od 12. 12. 2007 godina.

právnických osob aj. a všechny tyto činnosti vykonává na schůzích svolaných buď předsedou Rady z vlastní iniciativy, nebo na návrh nejméně 4 členů. Ohledně konání schůze nutno podotknout, že se mohou konat, je-li přítomna většina z celkového počtu členů a poté může dojít i k rozhodování, a to většinou hlasů celkového počtu členů. Rada státních zástupců není v České republice orgánem zakotveným v právním řádu, nicméně jistou podobnost co do náplně práce nalezneme s činností Nejvyššího státního zastupitelství v rámci jeho jednotlivých odborů.

4.5. Národní ochránce práv

Institut byl poprvé zakotven v ústavě z roku 1991 a poté se stal obsahem zákona¹⁷⁷ přijatého v roce 1997. Funkce ochránce jako orgánu parlamentu s určitým stupněm samostatnosti¹⁷⁸ je neslučitelná s výkonem jiné veřejné funkce a členstvím v politické straně.

Ochránce je volen na funkční období 8 let parlamentem většinou hlasů všech poslanců, přičemž se vyžaduje aplikace dvojí většiny. Ochránce se ujímá své funkce po složení přísahy.¹⁷⁹ Parlament na návrh samotného ochránce volí i jeho zástupce, kteří řídí kanceláře v 6 správních obvodech, jimiž je Tetovo, Kičevo, Štip, Strumica, Kumanovo a Bitola. Osoba, která aspiruje na funkci ochránce, musí být diplomovaným právníkem s praxí 9 let v právní sféře a musí požívat všeobecné vážnosti.

Činnost makedonského ochránce práv byla obsahově shodná s činností českého ochránce práv. Avšak v roce 2009 byla přijata změna zákona, která položila základy oddělení na ochranu práv dětí a osob se zvláštními potřebami a odd. pro ochranu osob ohrožených diskriminací a mučením, nelidským a ponižujícím zacházením. To, že jsem zahrnula Národního ochránce práv do této části práce, přestože se příliš neliší svým postavením od českého ochránce práv, vysvětluji jeho neméně důležitou rolí z hlediska ochrany práv a svobod občanů zakotvených v ústavní listině.

¹⁷⁷ Zakon za narodniot pravobranitel, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 60/03 od 22. 09. 2003 godina.

¹⁷⁸ Podává parlamentu nejméně jednou za rok zprávu o své činnosti, která se zveřejňuje ve sdělovacích prostředcích. Prostředky na financování jeho činnosti schvaluje vláda.

¹⁷⁹ „Prohlašuji, že funkci ombudsmana budu vykonávat svědomitě a odpovědně a že budu ctít Ústavu a zákony RM.“

4.6. Ochránce státu¹⁸⁰

Krátkým exkurzem do minulosti makedonského státu zjistíme, že první úřad tohoto typu byl založen ministerstvem financí v roce 1952. V roce 1997 byl institut zakotven do právního řádu pod označením „*Veřejný ochránce státu*“ a jeho název se od přijetí zákona¹⁸¹ v roce 2007 změnil na současnou podobu.

Jako orgán založený vládou vystupuje na poli vnitrostátním i mezinárodním má úlohu výlučného zástupce majetkových zájmů státu. V čele orgánu stojí Hlavní ochránce státu sídlící ve Skopji a ostatních 14 ochránců státu působí při základních soudech.¹⁸² Hlavní ochránce státu je jmenován vládou na návrh ministra spravedlnosti na funkční období čítající 6 let. Oproti tomu zbývající „řadoví“ ochránci státu jsou jmenováni vládou na návrh Hlavního ochránce státu s mandátem na dobu neurčitou. Funkci ochránce státu smí vykonávat občan republiky s vystudovaným právnickým vzděláním a nejméně 8 roky praxe v oblasti hmotných sporů.

¹⁸⁰ Doslova „Státní ochránce práv“. Jedná se o obdobu českého Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

¹⁸¹ Zakon za Državnoto pravobranitelstvo, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 87/07 od 12. 07. 2007 godina.

¹⁸² O konkrétním počtu ochránců rozhoduje vláda podle svého uvážení a dle počtu případů, na nichž má stát majetkovou účast.

Závěr

Cílem mé práce bylo – jak předestřeno v úvodu – spojit několik spolu souvisejících oblastí v jednom, a do jisté míry i ojedinělém, elaborátu a předat zájemci o děje v jedné z balkánských zemí informace o vývoji ústavního systému.

Do současné doby vznikla o Makedonii řada vědeckých i popularizujících prací, jejichž autoři se zaměřili na rozličné oblasti a etapy společenského vývoje. Přesto, že makedonistika je v českých podmínkách velmi mladý vědní obor, o Makedonii, resp. o Bývalé jugoslávské republice Makedonie, existuje v jazyce českém solidní výběr textů o historii a současných politických událostech, omezenější je počet statí o hospodářství a kultuře, avšak o politickém systému existují jen útržkovité informace a o ústavním systému není vlastně žádné povědomí.

Proto jsem se primárně zaměřila na makedonský stát z aspektu ústavněprávního, s nímž je úzce spjatý podrobnější pohled na národnostní skladbu obyvatelstva a na historicko-politický vývoj. Má čtenář nutkání mě pokárat za to, že v práci s názvem „ústavní systém“ jsem se nechala příliš unášet historickými fakty?

Domnívám se, tyto tři oblasti spolu úzce souvisejí a že nelze přesně uchopit problematiku ústavněprávní a porozumět jí bez nástinu historicko-politického vývoje či národnostního složení multikulturního státu se všemi jeho zvraty. Právě tyto dva faktory – menšiny a historicko-politický vývoj země – výrazně ovlivňovaly vnitřní organizaci a fungování státu.

Lze shrnout, že vývoj v Bývalé jugoslávské republice Makedonie od okamžiku vyhlášení její nezávislosti prošel ve všech směrech několikerými stěžejními etapami. Samotný makedonský národ byl až do druhé světové války považován za odnož nebo součást sousedních národů a dlužno podotknout, že v otázce makedonského jazyka se předlistopadové české školství chovalo značně servilně, když nezavedlo studium této řeči do programu ani jedné vysoké školy. Makedonci cítí určité podceňování i nyní, když sledují proces přijímání nových členů do Evropské unie; právem se nedomnívají, že například Rumunsko nebo Bulharsko jsou kulturnější a rozvinutější země než jejich, a přesto se uvedené státy těší členství v Unii.

Makedonci se krátce po vzniku samostatného makedonského státu vypořádávali s konfliktem, jehož těžiště se z Kosova přesunulo na území Bývalé jugoslávské republiky Makedonie a společnost stála na hranici občanské války mezi nejpočetnější menšinou v zemi, tj. mezi Albánci, a Makedonci. Konfliktu zamezila moudrost tehdejších makedonských politiků a jejich vstřícnost vůči návrhům

světových velmocí dirigujících v roce 2001 makedonskou stranu k podpisu Rámcové dohody.

Z hlediska národnostního složení je země mnohonárodnostním státem a tento fakt nepřispívá vnitropolitické stabilitě zejména proto, že v určitých oblastech státu je vysoká koncentrace celostátní menšiny, takže menšina je vlastně většinou. Požadavky menšiny narušují vnější i vnitřní pevnost státu, která je předpokladem úspěšné zahraniční politiky, účinných právních předpisů a jejich spravedlivého výkladu. Na území žijí menšiny, které mohou dříve či později vznést nové nároky, například v posledních letech dochází k různým interpretacím starších zákonů, a zapříčinit další nepokoje, jejichž průběh nemusí být krátkodobého charakteru.

Z pohledu ústavněprávního je třeba upozornit na existenci velkého množství zákonů. Problematika, která se v České republice řeší nařízením či vyhláškou, se v Makedonii uvádí v život zákony. Studium makedonských zákonů je pro jejich nemalý počet poněkud obtížnější než v České republice. Na druhou stranu musím uvést, že proces přijímání nových zákonů a podzákonných předpisů je mnohem pružnější než v České republice. Příkladem budiž protikorupční zákon, který v Makedonii vstoupil v platnost již v roce 2002, zatímco v České republice se stále diskutuje, přičemž je nablíže, že taková podoba, jakou má makedonský protikorupční zákon, v České republice nikdy neprojde. Důvodem hospodárnosti a tempa procesu přijímání změn zákonů v makedonském právním řádu je vize členství v Evropské unii, která v postavení instituce přidělující finanční prostředky má dostatečné nástroje, jak přimět kandidátský stát k nebývalé činnosti.

V ústavním systému Bývalé jugoslávské republiky Makedonie lze konstatovat, podobně jako ve většině demokratických státech, dělbu státní moci na moc zákonodárnou, moc výkonnou a moc soudní. Rozdílné je však pojetí samotného ústavního systému, jehož dvěma základními kameny jsou prvky systému prezidentského a prvky systému parlamentního, které tvoří stabilní základ pro systém kombinovaný. V rámci kombinovaného systému se setkáváme s obdobou principu *check and balances* tak, jak se objevuje v systému prezidentském. Jednotlivé státní moci jsou na sobě nezávislé a zároveň se kontrolují. Nejvyšší postavení z hlediska státní moci připadá jednokomorovému parlamentu jako představiteli moci zákonodárné (Sobranie), od něhož je odvozeno postavení ostatních státních orgánů. Ústavní listina předpokládá pluralitu exekutivy. Jejimi představiteli jsou prezident a vláda odpovědná parlamentu. Z prezidentského systému makedonský kombinovaný

system odvodil, mimo jiné, přímou volbu prezidenta a odpovědnost prezidenta za porušení ústavy.

Moc soudní je představována soudy základními, apelačními, Nejvyšším soudem, Správním soudem a Ústavním soudem. Právě v rámci moci soudní se setkáváme s orgány, které nejsou českým právním řádem upraveny. Jedná se o Radu soudců a Radu státních zástupců. Rada soudců neboli soudcovská rada je orgánem, který zakotvuje většina právních řádů členských států Evropské unie; Česká republika zatím jen konstatovala nutnost zakotvení soudcovské rady do právního řádu. Hodnocení, jak se bude v budoucnu makedonský ústavní systém vyvíjet a měnit, si neodvažuji vyslovit; nicméně je jisté, že se průběžně bude přizpůsobovat právním normám Evropské unie. Proto si dovoluji ocitovat poslední odstavec kapitoly 2.2: „Obecně však panuje názor, že ‚na Balkáně nebude nikdy klid‘, že kdykoliv může kterákoliv z mnoha národností, resp. vyznání, vyvolat spor týkající se jejích práv, že kdykoliv a kdokoliv bude zasahovat pod rouškou ‚pomoci‘ do vnitřních záležitostí toho kterého balkánského státu nikoliv v zájmu oné národnosti, resp. vyznání, ale v zájmu svém“.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. BLAHOŽ, Josef, BALAŠ, Vladimír, KLÍMA, Karel. *Srovnávací ústavní právo*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2007. 512 s.
2. BROWN, Keith. *The past in question: modern Macedonia and the uncertainties of nation*. New Jersey: Princeton university press, 2003. 301 s.
3. CABADA, Ladislav a kol. *Komparace politických systémů III*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004. 330 s.
4. CABADA, Ladislav, ŽENÍŠEK, Marek. *Smíšené volební systémy*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. 156 s.
5. COWAN, Jane K (ed.). *Macedonia: The Politics of Identity and Difference*. London: PLUTO PRESS, 2000. 166 s.
6. DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, 2008. 432 s.
7. DIENSTBIER, Jiří. *Daň z krve*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 359 s.
8. DIMEVSKI, Slavko. *Sanstefanskiot miroven dogovor i Makedonija*. Skopje: Radio-televizija Skopje, 1968. 31 s.
9. DOROVSKÝ, Ivan. *České země a Balkán: kapitoly z dějin česko-makedonských a makedonsko-českých styků*. 1. vydání. Brno: Univerzita J. E. Purkyně - Filosofická fakulta, 1974. 236 s.
10. DOROVSKÝ, Ivan. *Makedonie: zrození nebo obrození národa?* 1. vydání. Boskovice: nakladatelství ALBERT, 1995. 77 s.
11. FIALA, Petr a kol. *Politické strany ve střední a východní Evropě: Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2002. 472 s.
12. FILIP, Jan, SVATOŇ, Jan, ZIMEK, Josef. *Základy státovědy*. 4. dotisk 3. opraveného a zkráceného vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. 266 s.
13. KLIMOVSKI, Savo. *Ustavno pravo i politički sistem*. [Ústavní právo a politický systém]. Skopje: Prosvetno delo, 2006. 1206 s.
14. KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 759 s.

15. MILOSALEVSKI, Slavko, TOMOVSKI, Mirche. *Albanians in the Republic of Macedonia 1945-1995: Legislative, Political documentation, Statistics*. Skopje: NIP Studentski Zbor, 1997. 435 s.
16. PANDEVSKI, Manol P. *Ilindenskoto vostanie vo Makedonija 1903*. [Ilindenské povstání v Makedonii v roce 1903]. Skopje: Institut za nacionalna istorija, 1978. 560 s.
17. PETTIFER, James. *The New Macedonian Question*. New York: PALGRAVE, 2001. 311 s.
18. POULTON, Hugh. *Who are the Macedonians?* Second Edition. London: C. Hurst & Company, 2000. 226 s.
19. PRTINA, Srdjan a kol. *Zahraniční a bezpečnostní politika vybraných zemí Balkánu*. 1. vydání. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2004. 219 s.
20. ROSŮLEK, Přemysl. *Stručná historie států: Makedonie*: 1. vydání. Praha: Libri, 2008. 130 s.
21. RYCHLÍK, Jan; KOUBA, Miroslav. *Dějiny Makedonie*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. 458 s.
22. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. Praha: ASPI, a.s., 2005. 380 s.
23. STARČEVIČ, V. a kol. *Dějiny Jugoslávie*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1970. 513 s.
24. STARDELOV, Georgi, GROZDANOV, Cvetan, RISTOVSKI, Blaže. *Macedonia and its relations with Greece*. Skopje: Council for Research into South-Easter Europe of the Macedonian Academy of Sciences and Arts, 1993. 136 s.
25. STAWOWY-KAWKA, Irena. *Historia Macedonii*. Wroclaw: Osolineum, 2000. 360 s.
26. ŠKARIČ, Svetomir. *Sporodbeno i makedonsko ustavno pravo*. [Srovnávací a makedonské ústavní právo]. Skopje: Matica, 2004. 769 s.
27. TOČKO, Ivan, MINČEV, Aleksandar. *Makedonija: turistički vodič*. Skopje: Turistički sojuz na Makedonija, 1956. 233 s.

Právní předpisy (ve znění pozdějších předpisů)

1. Ramkoven dogovor [(Ochridská) Rámcová dohoda]
2. Ustav na Republika Makedonija [Ústava Republiky Makedonie]

3. Ustaven zakon za sproveduvanje na Ustavot na Republika Makedonija, Služben list na SFRJ broj 52 od 10. 07. 1991 godina [Ústavní zákon o provádění Ústavy Republiky Makedonie]
4. Zakon za Sobranie na Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 104/09 od 20. 08. 2009 godina [Zákon o parlamentu Republiky Makedonie]
5. Delovnik na Sobraniето na Republika Makedonija (Prečisten tekst), Služben vesnik na Republika Makedonija broj 130/2010 [Jednací řád parlamentu Republiky Makedonie]
6. Zakon za pratenicite, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 84 od 03. 10. 2005 godina [Zákon o poslancích]
7. Zakon za Komitetot za odnosi među zaednicite, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 150 od 12. 12. 2007 godina [Zákon o Výboru pro vztahy mezi národnostními skupinami]
8. Zakon za pravata na predsedatelot na Republika Makedonija i negovoto semejstvo po prestanuvanje na funkcijata, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 46/04 od 12. 07. 2004 godina [Zákon o právech prezidenta a jeho rodiny po skončení jeho funkce]
9. Zakon za vladata na Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 59/2000 od 22. 07.2000 godina [Zákon o vládě Republiky Makedonie]
10. Delovnik za rabota na vladata na Republika Makedonija (Prečisten tekst), Služben vesnik na Republika Makedonija broj 36 od 17. 03. 2008 godina [Jednací řád vlády Republiky Makedonie]
11. Izboren zakonik, Služben vesnik na Republika Makedonija broj. 40 od 31. 03. 2006 godina [Zákon o volbách]
12. Zakon za lokalnata samouprava, Služben vesnik na Republika Makeodnija broj 5 od 29. 01. 2002 godina [Zákon o územní samosprávě]
13. Zakon za teritorijalna organizacija na lokalnata samouprava vo Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 55/04 od 16. 08. 2004 godina [Zákon o teritoriální organizaci územní samosprávy v Republice Makedonie]
14. Zakon za financiranje na edinicte na lokalnata samouprava, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 61/04 od 13. 09. 2004 godina [Zákon o financování jednotek územní samosprávy]
15. Zakon za međuopštinska sorabotka, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 79 od 24. 06. 2009 godina [Zákon o spolupráci opštin]

16. Zakon za gradot Skopje, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 55/04 od 16. 08. 2004 godina [Zákon o městě Skopje]
17. Zakon za sudovite, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 58/06 od 11. 05. 2006 godina [Zákon o soudech]
18. Delovnik na Ustavniot sud na Republika Makedonija [Jednací řád Ústavního soudu Republiky Makedonie]
19. Zakon za Sudskiot sovet na Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 60/06 od 15. 05. 2004 godina [Zákon o Radě soudců Republiky Makedonie]
20. Zakon za Sovetot na javnite obviniteli na Republika Makedonija, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 150 od 12. 12. 2007 godina [Zákon o Radě státních zástupců Republiky Makedonie]
21. Zakon za Narodniot pravobranitel, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 60/03 od 22. 09. 2003 godina [Zákon o Národním ochránci práv]
22. Zakon za Državnoto pravobranitelstvo, Služben vesnik na Republika Makedonija broj 87/07 od 12. 07. 2007 godina [Zákon o Ochránci státu]

Články v časopisech a ostatních periodických

ROSŮLEK, Přemysl. Makedonie po implementaci Rámcových dohod. *Mezinárodní politika*, 2005, roč. 29, č. 5, s. 22-24.
Dostupné na <<http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2005/MP052005.pdf>>

Prameny z internetových sborníků a ostatní internetové zdroje

1. KOUBA, Miroslav. *Makedonie a Řecko se ve sporu o název země diametrálně mýjejí* [online]. EurActiv.cz, 15. listopadu 2010 [cit. 22. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/interview/miroslav-kouba-makedonie-a-recko-se-pri-sporu-o-nazev-zeme-diametralne-mijeji-008113>>
2. *Makedonie přišla s novou možností - dát do názvu „Vardar“* [online]. EurActiv.cz, 16. června 2010 [cit. 22. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/makedonie-prisla-s-novou-moznosti---dat-do-nazvu-varдар-007623>>
3. *Makedonie možná uspořádá referendum o novém názvu země* [online]. EurActiv.cz, 2. března 2011 [cit. 10. března 2011]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/makedonie-mozna-usporada-referendum-o-novem-nazvu-zeme-008528>>

4. *Na Balkáně bude mini-Schengen* [online]. EurActiv.cz, 28. června 2010 [cit. 23. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/na-balkane-bude-mini-schengen-007665>>
5. *Four Presidents Push for Mini Schengen Zone in Balkans* [online]. BalkanInsight.com, 28. června 2010 [cit. 23. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.balkaninsight.com/en/article/four-presidents-push-for-mini-schengen-zone-in-balkans#>>
6. RUŽIN, Nano. NATO pred novite predizvici i perspektivite na Republika Makedonija. Skopje: Fridrich Ebert Stiftung. 2005. Dostupné na <<http://www.fes.org.mk/pdf/nato.pdf>>
7. ŠKARIĆ, Svetomir. Ohrid agreement and minority communities in Macedonia. In STANOVČIĆ, Vojislav et al. (ed.). *Prospects of multiculturalism in western Balkan states*. Belgrade: Ethnicity Research Center, Friedrich Ebert Stiftung, 2004. Dostupné na <<http://www.fes.org.mk/pdf/SVETOMIR%20SKARIC%20-%20OHRID%20AGREEMENT%20AND%20MINORITY%20COMMUNITIES.pdf>>
8. FRČKOSKI, Danailov Ljubomir. *The Character of the Name Dispute between MACEDONIA and GREECE*, Phases of the Dispute between Macedonia and Greece. Dostupné na <[http://www.progres.org.mk/karakterot_na_sporot_eng\[1\]\(1\).pdf](http://www.progres.org.mk/karakterot_na_sporot_eng1.pdf)>

Judikatura

Odluka U. broj 32/2007-0-0, data na donesuvanje 21. 03. 2007 [Rozhodnutí Ústavního soudu Republiky Makedonie, sp.zn. 32/2007-0-0 ze dne 21. 03. 2007]

Shrnutí

Ve své diplomové práci nazvané *Ústavní systém Bývalé jugoslávské Republiky Makedonie* se primárně věnuji dělbě státní moci a jednotlivým představitelům moci zákonodárné, výkonné a soudní.

Hlavním cílem této práce, který jsem již vyjádřila v úvodu, bylo vytvořit čtenáři alespoň částečnou představu o vnitřním fungování makedonského státu současně s historicko-politickým přehledem.

Práce je rozdělena do čtyř částí. Po úvodu následuje první část, ve které se věnuji historicko-politickému vývoji před vznikem samostatného makedonského státu, a to od Berlínského kongresu v roce 1878. Považuji totiž za nezbytné zmínit se i o výše uvedených skutečnostech, jelikož pro následné pochopení jednotlivých institutů zakotvených v makedonské ústavě, současné vnitropolitické a mezinárodní situace, jsou jakýmsi pilířem.

Ve druhé části jsem se pokusila vytyčit základní body problematiky vztahu státu a jednotlivce se zaměřením na národnostní složení makedonského státu. S tím související postavení albánské menšiny před a po změnách, které s sebou přinesla výše zmiňovaná Rámcová dohoda. Taktéž jsem se zabývala strukturou Rámcové dohody.

Třetí a čtvrtá část práce je stěžejní. Ve třetí části jsem se zaměřila na ústavní listinu Bývalé jugoslávské republiky Makedonie z roku 1991 a její charakteristiku. Taktéž se dotýkám struktury ústavní listiny a způsobů její změny a doplňování.

Ve čtvrté a zároveň poslední části bylo mým cílem popsat jednotlivé orgány a instituty zakotvené v makedonské ústavě a taktéž vymezit jejich vzájemné vztahy. Zaměřila jsem se tudíž na orgány moci zákonodárné, výkonné a soudní. Také jsem se zaměřila na instituty, které doposud český právní řád nezná, nebo zakotvuje v obměněné podobě.

Poté následuje závěrečné shrnutí věnované problematice této práce a současně i subjektivnímu zhodnocení dosažení mnou vytyčeného cíle, jehož jsem chtěla dosáhnout.

Summary

In my dissertation named *Constitutional system of the Former Yugoslav Republic of Macedonia* I pay attention to division of state power and to individual representatives of legislative, executive and judicial power.

The main goal of this dissertation was, as follows from the introduction, to create to reader at least the partial idea about internal functioning of Macedonian state and about historical-political overview at the same time.

The dissertation is divided into four parts. The first part that follows the introduction I dedicate to historical-political development prior to formation of the independent Macedonian state, namely from Berlin congress held in 1878 year. Actually, I consider the mention of the historical-political development to be essential, especially because the data on former development are some kind of pillar for understanding of particular institutes stipulated by Macedonian constitution in the present internal and international situation.

In the second part, I tried to set the basic points of issues of the relation between state and individual with orientation on national composition together with related status of Albanian minority prior to and after changes caused by the Framework agreement. I also applied myself to structure of the Framework agreement as the headstone for construction of constitutional changes.

The third and fourth parts of my dissertation are crucial parts. In the third part I concentrated on constitutional instrument of the Former Yugoslav Republic of Macedonia from 1991 year and on its characteristic. I touch the structure of the constitutional instrument and forms of its changes and amendments, too.

In the fourth and the final part as well, I aimed at approaching of individual authorities and institutes stipulated by the Macedonian constitution and also at specification of their mutual relations. Therefore I focused on authorities of legislative, executive and judicial power. In addition, I concentrated on institutes, for the time being unknown by the Czech legal code or stipulated in altered form.

The final summary of issues of this dissertation and simultaneously the subjective evaluation of to what a degree I reached the set target follows thereafter.

Seznam klíčových slov

Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Pirinská Makedonie, Vardarská Makedonie, Egejská Makedonie, Makedonie, Socialistická federativní republika Jugoslávie, ASNOM, Skopje, Řecko, konflikt, menšiny, Ochridská rámcová dohoda, Ústava 1991, Amandmán, moc zákonodárná, moc výkonná, moc soudní, volby, územní samospráva, Rada soudců

Key words

the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Pirin Macedonia, Vardar Macedonia, Aegean Macedonia, Macedonia, *the Socialist Federal Republic of Yugoslavia*, *Anti-Fascist Assembly for the National Liberation of Macedonia*, *Skopje*, *Greece*, *Conflict*, *Minorities*, *Ohrid Agreement*, *Constitution 1991*, *Amendment*, *legislative power*, *executive power*, *judicial power*, *elections*, *local government*, *Council of Judges*